

100 ÉVES A MÉREI FERENC FŐVÁROSI PEDAGÓGIAI ÉS PÁLYAVÁLASZTÁSI TANÁCSADÓ INTÉZET

Ünnepi kiadvány a Magyar Pedagógiai Társaság rendezésében
megtartott
évfordulós emlékülés tiszteletére



Magyar Pedagógiai Társaság
Budapest,
2012

100 ÉVES A MÉREI FERENC FŐVÁROSI PEDAGÓGIAI ÉS PÁLYAVÁLASZTÁSI TANÁCSADÓ INTÉZET

Ünnepi kiadvány a Magyar Pedagógiai Társaság rendezésében
megtartott
évfordulós emlékülés tiszteletére

A KÖTETET

KIADJA

A

MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG

BUDAPEST, 2012

ISBN 978-963-7123-27-6

SZERKESZTŐ: CSILLAG FERENC

FELELŐS KIADÓ TRENCSENYI LÁSZLÓ ÜGYVEZETŐ ELNÖK

*A kiadvány tartalma megegyezik a Budapesti Nevelő 2012./1-2. számában
„Gondolatok, emlékek az idén 100 éves Intézetről” címmel közölt fejezettel.*

A Magyar Pedagógiai Társaság Neveléstudományi Szakosztálya és Fővárosi Tagozata 2012. szeptember 20-án emlékülést szervezett a „soknevű” Fővárosi Pedagógiai Intézet (FPI) alapításának 100. évfordulója tiszteletére.

A Budapesti Nevelő 2012./1-2. számában megjelenő cikkek, tanulmányok, visszaemlékezések közlését veheti át a rendezvény résztvevője. *(Köszönet a másodközléshez való hozzájárulásához a Budapesti Nevelő lapgazdájának, Sárik Zoltánnak.)*

A program címe:
Volt egyszer egy Intézet

E rendezvénnyel kívánunk emlékezni az ebben az évben február 1-jén 100. születésnapját ünneplő Fővárosi Pedagógiai Intézetre, amely egy évszázadon át sok-sok értéket teremtett, kiváló munkatársakkal dolgozott.

A felkért előadók:

Áment Erzsébet: Az indulás évei, jeles munkatársai (Nagy László, Domokos Lászlóné ...)

Csillag Ferenc: Egy iskolatermet vezető és követői (Stolmár Lászlótól Kaján Lászlóig)

Bíró Ibolya: Egy nagy korszak hatása a főváros iskolarendszerére – kívülről és belülről

Vass Vilmos: Gondolkodjunk együtt!

Sárik Zoltán: „Az Intézet utóbbi évei, lehetőségei, kitörési pontjai”

Trencsényi László: „Ki és miként segítheti a pedagógusok munkáját – avagy segítségre már nincs is szükség”

*

A szervezők ezúton is köszönetet mondanak az ELTE Pedagógiai Pszichológiai karának azért, hogy a Kazinczy utcai épület aulájában méltó helyszínt biztosítottak a rendezvénynek.

GONDOLATOK, EMLÉKEK A 100 ÉVES INTÉZETRŐL

Dr. Kelemen Elemér:

A megyei pedagógiai intézetek „hőskora”

Adalékok az 1960-70-es évek hazai oktatáspolitikájához

A Mérei Ferenc nevét viselő budapesti pedagógiai és pályaválasztási tanácsadó intézet ebben az évben ünnepli fennállásának századik évfordulóját.¹

Tanulmányomban – a megyei pedagógiai intézetek „hőskorát” felidézve – a fővárosi intézmény tevékenységének arra az időszakra utalok, amikor – közvetve és közvetlenül is – meghatározó befolyást gyakorolt a hasonló szerepet betöltő megyei intézmények (pedagógus-továbbképzési kabinetek, majd továbbképzési, illetve pedagógiai intézetek) kialakulására és kezdeti működésére. Teszem ezt – személyes okokból eredően is – az intézet akkori irányítói és vezető munkatársai úttörő munkásságának szóló tiszteletadás jegyében, akikkel akkor, az 1960/70-es évek fordulóján kerültem személyes ismeretségbe, kollegiális kapcsolatba.²

Az 1960-as évek második felét Magyarországon a gazdasági reform, az „új gazdasági mechanizmus” bevezetésének kísérlete fémjelzi, amelynek katalizáló hatása addig rejtett vagy elfedett társadalmi problémákat, lefojtott jelenségeket és folyamatokat hozott a felszínre (gazdaság- és társadalomszervezési, munkaerő-piaci és foglalkoztatáspolitikai összefüggések, a társadalmi egyenlőtlenségek ügye, a hatalom és a társadalom közötti új kompromisszumok keresésének kényszere stb.).

A társadalomtudományok – a közgazdaságtan, a szociológia, a történettudomány – megújulása, a megélenkülő szellemi élet serkentően hatott az oktatásügyre is. A szellemi felpezsdülés a megbukott, hatályon kívül helyezett – utópikus és voluntarista – oktatási reform, az 1961-es oktatási törvény érvénytelenítését, hatályon kívül helyezését követő vákuumhelyzet feloldására, az elkendőzött, korábban tabunak számító problémák feltárására, a neveléstudomány és a nevelési gyakorlat megújítására ösztönzött. Így kerülhetett napirendre az iskola és a társadalom viszonya, az oktatás, elsősorban az alapoktatás helyzetének vizsgálata, az iskolaszervezet, a tartalmi modernizáció, valamint a közoktatási rendszer működésével összefüggő anyagi, tárgyi, személyi és irányítási feltételek kérdésköre.³

Ebben a folyamatban fontos szerepet játszott a pedagógustársadalom – kétségtelenül állami, illetve szakszervezeti gyámkodás alatt – újjászülető civil szerveződése, a közel két évtizedes szüneteltetés után 1967-ben újjáalakult *Magyar Pedagógiai Társaság*, amely az 1970-es *V. Nevelésügyi Kongresszus* előkészítésével tartalmi irányt és szervezeti keretet adott a pedagógusszakma önvizsgálatának.⁴

A lépéskényszerbe került pártirányítás maga is kezdeményezte a közoktatás felülvizsgálatát. A korábban kizárólagos ideológiai-politikai szempontok mellett előtérbe kerültek a szakmai kérdések, széles körű társadalmi-szakmai mozgalom indult – tudományos módszerekkel alátámasztottan – az iskolák világának, a közoktatás helyzetének feltárására.⁵

Ebben a mozgalmas, változásokat ígérő időszakban jelent meg a *109/1969. sz. MKM-rendelet a pedagógusok továbbképzéséről*, amely a változásokra való szakmai felkészítés, felkészülés jegyében, az ortodox, egyoldalúan ideológiai-politikai irányultságú pedagógiai gondolkodás és gyakorlat meghaladását célozva, előírta a megyei tanácsok művelődésügyi osztályainak irányítása alatt működő megyei pedagógus-továbbképzési kabinetek létrehozását. Bár a rendelet, amely tartalmi és szervezeti vonatkozásban, valamint a feltételeket és a kapcsolatrendszert illetően is hiányos, végiggondolatlan és következetlen volt, ami a későbbiekben az elbizonytalanodás és számos helyi konfliktus forrásává vált, viszonylag nagy mozgásteret biztosított a szakmai szempontok erőteljesebb és következetesebb érvényesítésére, a közoktatási intézmények pedagógiai tevékenységének új szempontok szerinti helyi szabályozására.⁶

A megyei pedagógus-továbbképzési kabinetek létrehozásban követhető – és követendő – például szolgált a budapesti *Szakfelügyeleti és Továbbképzési Intézet* modellértékű szervezeti felépítése és sokrétű tevékenysége. Ennek legmarkánsabb – és kétségtelenül reformértékű – eleme a hagyományos tanácsi művelődésirányításról leváló és az intézethez kapcsolódó „szakfelügyelet” szaktanácsadói szerepváltása, a pedagógusok önképzését és szakmai továbbképzését szervező és irányító tevékenységük előtérbe helyezése, az intézmények egészére kiterjedő pedagógiai tanácsadás és a korszerű vezetőképzés megszervezése. A metamorfózisnak természetes velejárója volt a teljesítményvizsgálatok megszervezése, egy-egy szakterület helyzetének átfogó és tudományos igényű vizsgálata, a pedagógiai információs rendszer és a szakkönyvtári szolgáltatások kiépítése, valamint az ehhez kapcsolódó intenzív kiadói tevékenység (lásd: *Budapesti Nevelő!*), továbbá a pedagógiai kutatómunkában, kísérletekben történő – önálló vagy társult – részvétel. Az intézmény egyébként 1972-től – a sokrétű tevékenységet hívebben tükröző – *Fővárosi Pedagógiai Intézetként* (FPI) működött tovább, elnevezésével is újabb impulzusokat adva a helyüket, szerepüket kereső megyei továbbképzési kabinetek számára.⁷

Az oktatásügyben zajló változásoknak a belső, szakmai háttérét az iskolai tevékenység lényegéhez tartozó szakmai szuverenitás és intézményi önállóság visszanyerésének, megteremtésének különféle próbálkozásai jelentették. Megítélésem szerint ezek a törekvések képezték az 1948-ban erőszakosan és differenciálatlanul államosított és a – szovjet minta nyomán – külső és belső önállóságától megfosztott, illetve abban erősen korlátozott magyar iskola korabeli történéseinek egyik fő vonulatát. Ennek a belső ellenállásnak és egyensúlykeresésnek ezekben az évtizedekben is számos megnyilvánulásával, módozatával találkozhatunk. Közülük szeretnék kiemelni néhány olyan mozzanatot, amelyek – más hatásokkal együtt, egymást kölcsönösen felerősítve – minden bizonnyal elősegítették a magyar közoktatás későbbi megújulását, elodázhatatlan „rendszerültetését”, azaz visszatérését a progresszív hazai hagyományokhoz és igazodását a századvég európai normáihoz, etalonjaihoz.⁸

Mindenekelőtt ilyenek minősíthetjük a magyar pedagógustársadalom meghatározó hányadának minden politikai, szakmai, erkölcsi és egzisztenciális (el)nyomás ellenére is kimutatható, a végrehajtói szerep kényszerhelyzetéből kiutat

kereső, permanens „gerillatevékenységét”, hogy tudniillik a kedvezőtlen körülmények ellenére – szakmai ethoszuktól, hivatástudatuktól következően – a tanórai munka maradéktalan és lelkiismeretes ellátására, valamint az iskola közvetlen környezetével, a szülői társadalommal való kiegyensúlyozott, normális kapcsolatra, együttműködésre törekedett. Ez kétségtelenül segítette megőrizni bizonyos méltóságot – és a politikai-szakmai túlszabályozás, egyenirányítás ellenére is – sajátos, egyéni arculatot adhatott egyes intézményeknek. Nyilvánvaló azonban, hogy a szakmai önállóság maradványainak akár csak szimbolikus megőrzése különösen nehéz feladat volt az ideológiai-politikai presszióval társult, uniformizáló tanügy-igazgatási, felügyeleti törekvésekkel, a kötelező érvényű kampányokkal és az időszakos pedagógiai divatokkal szemben. A természetes helyi kapcsolatok kialakítását pedig a társadalmat és intézményeit tudatosan megosztó, egymás ellen fordító társadalomirányítási, politikai gyakorlat akadályozta.

A „kitörési” próbálkozások körébe sorolhatjuk a különböző típusú pedagógiai, iskolai újító, kísérletező törekvéseket is, mint a szakmai azonosságkeresés és érdekérvényesítés sajátos korabeli módját és eszközét. A tantervi túlszabályozással szembeforduló szuverén szakmaiságnak, az alternatív megoldások keresésének már az 1960-as évektől igen jelentős szerepük volt a központilag és bürokratikus vezérelt, uniformizált iskolai gyakorlat meghaladásában, a szakmai önazonosság erősítésében, a politikától elhatárolódó szakmai függetlenség kinyilvánításába. Fontos szakmai, sőt társadalmi előzményként könyvelhetjük el továbbá az iskolarendszer bürokratikus működtetéséből törvényszerűen következő „üzemzavarok”, konfliktusok helyi kezelésére, feloldására irányuló próbálkozásokat, így például a tanulói tevékenységek körének bővítését, a tanulói önkormányzatok szerveződését, a társadalmi kapcsolatrendszer új alapokra helyezését célzó kísérleteket, még ha azok többnyire – és szükségképpen – a „szocialista nevelőiskola” rituális köntösében jelentkezhettek is, számos utópikus-idealisztikus ballaszttal terheltén.⁹

A szakmai alternatívát jelentő újító törekvések, „kvázi” és valóságos kísérletek gyarapodásával párhuzamosan megmutatkozó tendencia volt – a gyengülő, elbizonytalanodó, ebből kifolyólag sokszor ellentmondásos pártállami irányítás mélyében zajló folyamatok egyik tipikus megnyilvánulásaként – a tanügyigazgatás látványos eróziója. Ennek első tünete a 70-es évek elején végbement decentralizáció és fontos új eleme a megyei pedagógus-továbbképzési kabinetek, majd pedagógiai intézetek létrejötte és fokozatos kiszakadása a tanügyigazgatás egységes tanácsai szervezetéből. Ezen változások előzményei között említhetjük – a modellértékű fővárosi gyakorlat mellett – a Borsod és Győr-Sopron megyei „kabinetek” 60-as évekbeli megalakulását.¹⁰

A korrekciós próbálkozások lényege az egyes iskolák eltérő helyzetére irányuló fokozódó figyelem, a konkrét helyi problémák feltárásának és lehetséges megoldásának erősödő szándéka, s – mindezzel szoros összefüggésben – az egységes és oszthatatlannak tartott, mitizált tanácsai iskolafelügyelet felbomlása, az „általános tanulmányi felügyelet” kiüresedése, valamint a szakfelügyelet csendes átalakulása, azaz szaktanácsadói, majd szakértői szerepének kialakulása, megerősödése volt.¹¹

A megyei pedagógus-továbbképzési kabineteket életre hívó *109/1969-es számú miniszteri utasítás* elsődleges célja – deklaráltan is – a továbbképzés heterogén, alacsony színvonalú és kis hatékonyságú gyakorlatának egységesítése, valamint a tartalmi szigorítás, mindenekelőtt a gyengülő politikai-ideológiai befolyás szabályozása, erősítése volt. Nem térhetett ki azonban – a növekvő szakmai követelmények nyomán – az elavult pedagógiai-pszichológiai és a korszerűtlen szaktudományi ismeretek szervezett és folyamatos megújításának kényszere elől sem. Igaz, ettől az iskolák egységes arculatának, a szocialista nevelés és oktatás hatékonyságának növelését remélte. A továbbképzési kabinetek bizonytalanul és ellentmondásosan körvonalazott funkciója, szabálytalan kapcsolatrendszere viszont évekig elhúzódó, tartalmi és szervezeti szempontból egyaránt heterogén megoldásokat eredményező gyakorlathoz vezetett. A következő években tovább bonyolította a helyzetet a tanácstörvény decentralizációs szándékának és az intézkedések ellentmondásos tanügy-igazgatási következményeinek, illetve a központi tanügyigazgatás, azaz a Művelődésügyi Minisztérium – a háttérben pedig a Minisztertanács Tanácsi Hivatala – pártközpont által motivált recentralizációs törekvéseinek az ütközése. Ez a korrekciós kísérlet – az éppen alakulófélben lévő megyei kabinetek tevékenységének a rovására – újra felerősítette a felügyeleti tevékenység hagyományos bürokratikus-centralisztikus vonásait, és az adminisztratív jellegű hatósági feladatok növelése által folyamatosan gátolta az intézmények „külső munkatársaiként” aposztrofált szakfelügyelők továbbképzési-szaktanácsadói tevékenységének a kibontakozását. A belső ellentmondásoktól is terhes, felemás szabályozás és a háttérből irányított restaurációs kísérlet hosszú időre beprogramozta a helyi feszültségeket és jelentős mértékben hozzájárult a megyei és a területi (városi, járási) művelődésügyi osztályok és a kabinetek közötti állandó súrlódásokhoz, a diffúz követelmények, valamint a sokasodó helyi kihívások, a növekvő feladatok és a többnyire elégtelen működési feltételek folyamatos diszharmóniájához. Az egyes megyei kabinetek között – a helyi körülményektől és sajátos erőviszonyoktól függően – a személyi, a tárgyi és a művelődési feltételeket illetően egyaránt igen nagy, olykor a későbbi rendezés és fejlesztés ellenérvéül is szolgáló eltérések, színvonalkülönbségek alakultak ki.¹²

Mindezen nehézségek ellenére az 1969 és 1972 között minden megyében megalakult új intézmények már az első évektől kezdve igen széles körű tevékenységet folytattak. A tartalmi munka dandárját természetesen a továbbképzés szervezése jelentette. Ez önmagában is újszerű és hatalmas feladat volt: az iskolai munkaközösségekben és nevelőtestületekben folyó munka segítségétől, a területi továbbképzési csoportok szakmai irányításától a különféle megyei tanfolyamok – köztük az újszerű és igen népszerű „komplex”, azaz a korábbi egyoldalúan ideológiai-politikai irányultságú továbbképzési gyakorlattal szemben korszerű(bb) pedagógiai-pszichológiai, szaktudományi és tantárgy-pedagógiai ismereteket kínáló, gyakorlati jellegű tanfolyamok – szervezéséig, a továbbképzésbe intenzíven bekapcsolódó pedagógusképző intézményekben szervezett egyéves szakmai-módszertani tanfolyamok és más szakmai fórumok résztvevőinek toborzásáig, kiválasztásáig és egyéb szakmai rendezvények szervezéséig terjedt. De feladataik közé tartozott az önképzést segítő, tájékoztató bibliográfiai tevékenység, különböző útmutatók,

módszertani ajánlások, egyéb szakmai kiadványok megjelentetése is. Különös figyelmet érdemelnek a 70-es években szép számban megjelenő, többnyire színvonalas megyei pedagógia-módszertani folyóiratok és más – időszakos vagy eseti – kiadványok.¹³

Számos példa bizonyíthatja, hogy a pedagógus-továbbképzés szervezeti, tartalmi és metodikai megújulása, így például az önképzésre és a gyakorlati tapasztalatok feltárására, feldolgozására ösztönző, aktivizáló munkaformák tárhódítása a pedagógia kultúra általános fejlesztésén túlmenően kedvezően befolyásolta a résztvevő, illetve a közreműködő pedagógusok, mindenekelőtt az új típusú továbbképzésekben kulcsszerepet betöltő szakfelügyelők beállítódását, tudatosabb szakmai tevékenységét. Mindez új, a pedagógia gyakorlatban korábban kevésbé méltányolt – vagy éppen kárhóztatott – képességek kialakulását, új szokások elterjedését, a kritikai szemlélet- és magatartásmód meghonosodását, megerősödését is elősegítette. A továbbképzési kabinetek sajátos szervezeti keretivé váltak az alkotó pedagógiai tevékenység kibontakoztatásának, egyre nagyobb szerepet vállaltak a különféle kutatási programok, kísérletek, helyi próbálkozások felkarolásában, támogatásában, sőt közvetlen irányításában. Ebbe a körbe sorolható az intézmények pedagógiai pályázatokat, újításokat, illetve a fentebb említett kiadványokat gondozó tevékenysége is.¹⁴

Ezek a változások szükségképpen vezettek el – már az 1970-es évek elején – a közoktatási rendszer működésének alapkérdéseit, az intézményi önállóságot, a szakmai szuverenitás határait és – mindezekkel összefüggésben – a tanácsi tanügyigazgatás kompetenciáját, a szakigazgatás és az új megyei intézmények közötti munkamegosztást érintő, kritikai tartalmú megfontolásokig és vitákig. Különösen erős hangsúllyal merült fel a tanácsi tanügyigazgatás járszalagjára fűzött, bürokratikusá torzított szakfelügyeleti tevékenység megújításának, tanácsadó-továbbképző szerepe erősítésének az igénye, valamint az állami mindenhatóságot szimbolizáló, egységesnek és oszthatatlannak tartott „általános tanulmányi felügyelet” bírálata, a fenntartói-törvényességi feladatokat magába foglaló szakigazgatási és a pedagógiai tartalmú, szakmai irányítói-tanácsadói tevékenység szétválasztásának, intézményes elkülönítésének az igénye.¹⁵

Ezen törekvések azonban megfeneklettek a 70-es évek elejének belpolitikai változásait tükröző *1972-es oktatáspolitikai párthatározat*nak a következő évek oktatásügyi történéseit nagyrészt kedvezőtlenül befolyásoló hatásán, oktatáspolitikai és – fentebb már jelzett – tanügy-igazgatási következményein. Az előkészítés biztató munkálatai, így például a társadalomtudományi kutatások fellendülése, a pedagógusszakma aktivizálódása, az V. Nevelésügyi Kongresszus utat mutató szellemisége, a közoktatás helyzetének, hiányosságainak tényszerű feltárása szinte hiábavalónak bizonyultak. Az 1972-es KB-határozat nem a reformok elindításának, hanem a várt reform – igaz, részben sikertelen – megfékezésének eszközévé vált. A párthatározat a megtorpanó gazdasági reform mögött felsejlő társadalmi-politikai problémák, nevezetesen az oktatásügy válságosra forduló állapotának elkendőzését szolgálta, s ezzel szemben – szemfényvesztő módon – a hiányzó siker és a győzelembe menekülés illúzióját kínálta.¹⁶

Hatásai köré tartozott a tanügyigazgatás korábbi rendjének, totális ellenőrző szerepének átmeneti megszilárdítása, a megyei továbbképző intézmények spontán fejlődésének, többfunkciós pedagógiai intézménnyé fejlesztésüknek időszakosan

sikeres megakadályozása. Ez alól csupán néhány intézmény – így például az FPI vagy – többéves helyi és országos viták után – az 1979-ben „kísérleti” státuszt elnyert *Somogy Megyei Pedagógiai Intézet* – jelenthetett szoros (és árgus szemekkel követett) kivételt.¹⁷

A párthatározat végeredményben elodázta a magyar közoktatás régóta esedékes, ám az adott keretek között voltaképpen megvalósíthatatlan reformját; a sürgetett és remélt megújulás helyett lényegében a korábbi hatalmi struktúra és működési mechanizmus ismételt, bár csupán időszakos megszilárdítását jelentette az oktatásügy területén. Hozzá kell fűzni azonban, hogy az évtizedfordulón elindult folyamatok számos olyan elemet magukban hordoztak, amelyek csíráit jelentették a következő évtized megújuló oktatásfejlesztési törekvéseinek.¹⁸

Végző soron ezen folyamatok eredményének (is) tekinthető az *1985-ös oktatási törvény*, ami egy új, az 1980-as évek elején meghirdetett, reformszándékú oktatásfejlesztési program kinyilvánítása és egyben továbbvitele volt. Kétségtelen korlátai és ellentmondásai ellenére témánk szempontjából különösen fontos, szimbolikus jelentőségű, lényegi mozzanatként értelmezhetjük a pedagógusok szakmai önállóságának és az iskolai autonómiának törvényi szintű deklarálását. Ez a szándék jutott kifejezésre az iskolaügyben érdekelt személyek jogainak és kötelességeinek, illetve a különböző intézményi közösségek (nevelők, tanulók, szülők), valamint az iskolatanács statútumainak a magyar tanügyi jogalkotás történetében első és mindaddig egyedülálló megfogalmazásában.¹⁹

Az 1985-ös oktatási törvény teremtette meg a jogi háttérrel az 1980-as évek derekáig spontán módon fejlődő, eltérő utakat járó, különböző szervezettségű, de a helyi alkuk függvényében egyre bővülő feladatokat ellátó megyei továbbképző intézmények helyzetének rendezéséhez, pedagógiai intézetté alakulásukhoz. A *megyei pedagógiai intézetek működését szabályozó 1985-ös miniszteri utasítás* a szakmailag önállóvá nyilvánított nevelési-oktatási intézmények elsőrendű támaszaként, segítőként határozta meg az intézetek elsődleges funkcióját. Ugyanakkor nem vonhatta ki őket az utolsó éveit élő, de hatalmához végsőkéig ragaszkodó állampárti irányítás, illetve a tanácsai tanügyigazgatás közvetlen fennhatósága alól. Az 1980-as évek hazai viszonyai között hiányoztak még a valóságos autonómia és a szakmai szuverenitás társadalmi, politikai, valamint jogi-közigazgatási és pénzügyi feltételei, ami a törvény és a rendelet fogadtatásában és gyakorlati alkalmazásában egyaránt súlyos konfliktusokhoz vezetett.²⁰

Ebből a felemás helyzetből következett aztán ezeknek, a magyar közoktatás korszerűsítésében oly fontos szerepre hivatott intézményeknek éveken át tartó „kálváriája”, ahogyan ezt az állapotot, a megalakulást követő fél évtized hanyattatásait és méltánytalan vesszőfutását *Dobsi Attila* 1990-ben megjelent monográfiájának a címe (is) jellemezte.²¹ Ez a ez az állapot azonban a következő évek szakmai elemzéseinek tanúsága szerint a rendszerváltozást követően sem szűnt meg, legfeljebb az intézményi autonómia értelmezésétől, illetve az állami befolyás mértékétől függően alakult.²²

Jegyzetek:

1. Az intézmény elnevezése az elmúlt évtizedekben többször is változott. 1912: Fővárosi Pedagógiai Szeminárium; 1945: Székesfővárosi Neveléstudományi Intézet; 1951: Budapesti Pedagógus Továbbképzési Intézet; 1957: Fővárosi Pedagógiai Szeminárium; 1963. Szakfelügyeleti és Továbbképzési Intézet; 1973: Fővárosi Pedagógiai Intézet; 2009: : Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet. – Lásd: *Kaján* (1997), továbbá: *Süle, Lőrincz* (1971); *Mann, Hunyadi, Lakatosné* (1997).
2. *Mezei Gyula* 1966 és 1989 között a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztályának a vezetője, *Kaján László* 1966-tól 1990-ig az intézet igazgatója, *Hunyadi Zoltán* 1970-től 1990-ig igazgatóhelyettes volt. *Kiss Gyula* (1915-1994) 1964 és 1979, *Kerékgyártó Imre* (1917-1983) 1967-től 1979-ig vezető szakfelügyelőként dolgozott az intézetben.
3. Lásd: *Kelemen* (2003). – Vö.: *Setényi* (1992); *Báthory* (2001); *Kardos* (2007), továbbá *Kelemen* (2011)
4. *Kelemen* (2008)
5. Lásd: *Agoston, Nagy, Orosz* (1971); *Gazsó, Pataki, Várhegyi* (1971); *Gazsó* (1971, 1976); *Ferge* (1974)
6. A 109/1969 (M.K.4.) MM számú utasítás a pedagógusok továbbképzéséről. Művelődésügyi Közlöny, 1969.4. 115-117. – Lásd: *Kelemen* (1975), valamint az ott hivatkozott irodalom, tovább: *Kelemen* (1999, 2000, 2010).
7. *Kaján* (1971, 1997); *Mezei* (1978); *Süle, Lőrincz* (1971); *Mann, Hunyadi, Lakatosné* (1997). – Vö.: *Kelemen* (1975, 1978, 2010).
8. *Báthory* (2001); *Kelemen* (2003, 2008, 2010); *Trencsényi* (2011).
9. Lásd: *Kelemen* (1975, 1977, 1978, 1985/b, 1999, 2000, 2010), illetve az ott hivatkozott irodalom. – Vö.: *Galicza* (1975); *Trencsényi* (2011).
10. *Kelemen* (1975)
11. *Kaján* (1971); *Mezei* (1976); *Kelemen, Sótornyai* (1972, 1981); *Kelemen* (1985/c), továbbá: *Szebenyi* (1993); *Kelemen* (2010).
12. Állásfoglalás a megyei pedagógus-továbbképzési intézet (kabinet) feladatiról, működéséről és kapcsolatrendszeréről. Művelődésügyi Közlöny, 1974. 7. 313-314. – Vö.: *Kelemen* (1975), továbbá: *Kelemen* (1999, 2000, 2010).
13. A megyei továbbképzési kabinetek munkatársainak létszáma 1969 és 1973 között három és félszeresére nőtt (47 – 167,5 fő). A megyei szervezésű kétéves komplex gyakorlati szemináriumokon 1969-1974-ben 7349, az egyéves szakmai módszertani tanfolyamokon 4288, a vezetőképző tanfolyamokon 1965, a pedagógusképző intézmények egyéves tanfolyamain 7784, összesen 21 386 pedagógus vett részt, az ország pedagógus összlétszámának hozzávetőlegesen egynegyede. Kiugróan magas volt a részvételi arány Bács-Kiskun (2539 fő, 46%) és Somogy megyében (2145 fő, 58%). Az 1973/74-es tanévben 12 megyében 35 nyilvántartott „alkotó munkaközösség” (kutatásfejlesztéssel, kísérletirányítással foglalkozó munkacsoport) működött. A megyei pedagógiai pályázatokra négy év alatt (1970-1973) 2578 pályamű érkezett be; 1969 és 1973 között összesen több mint 300 megyei kiadvány látott napvilágot. – Lásd: *Kelemen* (1975), továbbá *uő* (1977/b, 1978, 1999, 2010). – Vö.: *Kelemen, Tari*,

- szerk. (1977/b); *Rónaký*, szerk. (1998); *Petrovics*, szerk. (1999). – A Pedagógiai Szemle 1973. évi 6. számától, egy-két szám kivételével éveken át rendszeresen közölte *Lénárd Ferenc* ismertetéseit a megyék pedagógiai kiadványairól. A kabinetek kiadói tevékenységét összehangoló első tanácskozásra 1975. május 22-24. között Zánkán került sor a Magyar Pedagógiai Társaság és a Veszprém megyei művelődésügyi osztály szervezésében. A második tanácskozást 1977.október 10-12-én a Somogy megyei Pedagógus Továbbképzési Intézet rendezte Siófokon. – Lásd: *Kelemen, Tari* (1977/b); - Vö.: *Kelemen* (1977/b, 1978); *Terényi* (1978).
14. Lásd: 13. sz. jegyzet, illetve – részletesebben – *Kelemen* (1978). – A felsorolt Bács-Kiskun, Borsod, Hajdú-Bihar megyei, Pécs-baranyai és dél-dunántúli példák mellett kiemelkedő és irányadó volt az FPI irányításával, közreműködésével folyó kísérletek sokfélesége. *Mezei* (1977); idézi: *Kelemen* (1978). 220.; lásd még: *Rónaký*, szerk. (1998).
15. *Kaján* (1970); *Mezei* (1978); *Kelemen, Sótonyi* (1972, 1981). – Vö.: *Kelemen* (1985/c, 2000, 2010).
16. Az MSZMP KB 1972. június 15-ei határozat Az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól. Válogatott dokumentumok gyűjteménye. 1973. Bp. 53-73. – *Halász* (1992); *Kelemen* (2000, 2003); *Kardos* (2007).
17. *Kelemen, Sótonyi* (1982); *Kelemen* (1985/c, 1999, 2000, 2010)
18. *Báthory* (2001); *Kelemen* (2003, 2010); *Trencsényi* (2011)
19. Az 1985. évi I. törvény az oktatásról. Művelődésügyi Közlöny, 1985. 20. 857-888. – *Gazsó* (1986); *Kelemen* (1986, 1994, 2003); *Báthory* (2001); *Kardos* (2007)
20. A 102/1985. MM. sz. művelődésügyi miniszteri utasítás a pedagógiai intézetekről. Művelődésügyi Közlöny, 1985. 4. 256-258. – *Dobsi* (1990); *Kelemen* (1994, 2003); *Báthory* (2001); *Kardos* (2007)
21. *Dobsi* (1990); *Kelemen* (2000, 2010); Lásd még: *Rónaký*, szerk. (1998); *Petrovics*, szerk. (1999).
22. *Halász, Lannert*, szerk. (1998). 158-164.; *Halász, Lannert*, szerk. (2000). 74-78.; *Halász, Lannert*, szerk. (2003). 76-80.; *Halász, Lannert*, szerk. (2006). 93-97.

Irodalom

- Ágoston, Nagy, Orosz* (1971): Ágoston György, Nagy József, Orosz Sándor: Mérések módszerek a pedagógiában. Bp.
- Báthory* (2001): Báthory Zoltán: Maratoni reform. Bp.
- Dobsi* (1990): Dobsi Attila: Egy intézmény kálváriája. Bp.
- Ferge* (1974): Ferge Zsuzsa: Az iskolarendszer és az iskolai tudás társadalmi meghatározottsága. Bp.
- Galicza* (1975): Galicza János: Pedagógiai kísérletek Magyarországon. Bp.
- Gazsó* (1971): Gazsó Ferenc: Mobilitás és iskola. Bp.
- Gazsó* (1976): Gazsó Ferenc: Iskolarendszer és társadalmi mobilitás. Bp.
- Gazsó* (1986): Gazsó Ferenc: A törvény és az iskola valósága. Társadalmi Szemle, 3. 24-32.
- Gazsó, Pataki, Várhegyi* (1971): Gazsó Ferenc, Pataki Ferenc, Várhegyi György: Diákéletmód Budapest. Bp.
- Halász* (1992): Halász Gábor: Az 1972-es oktatáspolitikai párthatározat. Az oktatási törvénykezés hazai történetéből. Évfordulók, események, 1991. Szerk. Balogh László. (Neveléstörténeti Füzetek, 11.). Bp. 72-79.
- Halász, Lannert*, szerk. (1998): Halász Gábor, Lannert Judit, szerk.: Jelentés a magyar közoktatásról, 1997. Bp. OKI
- Halász, Lannert*, szerk. (2000): Halász Gábor, Lannert Judit, szerk.: Jelentés a magyar közoktatásról, 2000. Bp., OKI
- Halász, Lannert*, szerk. (2003): Halász Gábor, Lannert Judit, szerk.: Jelentés a magyar közoktatásról, 2003. Bp., OKI
- Halász, Lannert*, szerk. (2006): Halász Gábor, Lannert Judit, szerk.: Jelentés a magyar közoktatásról, 2006. Bp., OKI
- Kaján* (1970): Kaján László: Az oktatásügyi irányítás néhány kérdése. Budapesti Nevelő, 7. 1. 5-14.
- Kaján* (1997): Kaján László: Fővárosi Pedagógiai Intézet. Pedagógiai lexikon. Főszerk. Báthory Zoltán, Falus Iván. I. 533-534.
- Kardos* (2007): Kardos József: Iskola a politika sodrásában. Bp.
- Kelemen* (1975): Kelemen Elemér: A megyei továbbképző intézmények fejlődése (1969-1974).
Pedagógiai Szemle, 25. 10. 917-929.
- Kelemen* (1977/a): Kelemen Elemér: A Somogy megyei pedagógus-továbbképzés hétéves útja.
A Somogy megyei Pedagógiai Intézet megalakulása és tevékenysége. 1969-1976. Kelemen, Tari, szerk. 1977/a. 11-25.
- Kelemen* (1977/b): Kelemen Elemér: A továbbképző intézetek kiadói tevékenységéről. Kelemen,
Tari, szerk. 1977/b. 80-84.

- Kelemen* (1978): Kelemen Elemér: A pedagógus-továbbképző intézetek szerepe, feladatai és az MSZMP tudománypolitikai irányelveinek végrehajtásában. *Pedagógiai Szemle*, 28. 3. 16-233.
- Kelemen* (1985/c): Kelemen Elemér: A pedagógus-továbbképzés alakulása. Hozzászólás [Köznevelésünk fejlődésének 40 éve. Tudományos ülésorozat az Országos Pedagógiai Intézetben]. *Pedagógiai Szemle*, 35. 10. 1073-1078.
- Kelemen* (1985/b): Kelemen Elemér: Pedagógiai kísérlet az iskolában. *Pedagógiai Szemle*, 35. 12. 1056-1062.
- Kelemen* (1985/e): A közoktatás fejlesztése – kísérletek Somogyban. Társadalom – iskola – nevelés. III. Nevelésméleti Munkaértekezlet. Zánka. Szerk.: Szerk. Biz. – MPT. [1986]. 187-193.
- Kelemen* (1986): Kelemen Elemér: Az oktatási törvényről. *Pedagógiai Szemle*, 36. 7-8. 643-653.
- Kelemen* (1994): Kelemen Elemér: A magyar oktatási törvénykezés történet. Problématörténeti vázlat. Kelemen Elemér – Setényi János: Az oktatási törvénykezés változásai. Hazai és nemzetközi áttekintés. Szerk.: Balogh László. (Bárczy István Könyvtár, 1.) Bp. 11-64.
- Kelemen* (1998): Kelemen Elemér: Gondolatok a megyei pedagógiai intézetek előtörténetéről. Hagyomány és megújulás. A Baranya megyei Pedagógiai Intézet negyedszázada. Szerk. Rónaky Edit. Pécs, 37-42.
- Kelemen* (1999): Kelemen Elemér: Szemelvények egy „kabinos” emlékirataiból. A pedagógiai szakmai szolgáltatás 30 éve Somogyban (1969-1999). Szerk. Petrovics István. Kaposvár, 11-22.
- Kelemen* (2000): Kelemen Elemér: A pedagógus-továbbképzési kabinetek létrejötte. A jezsuita tanügyi szabályzattól napjainkig. Tanulmányok. Szerk.: Balogh László. (Neveléstörténeti Füzetek, 18.). 111-117.
- Kelemen* (2003): Kelemen Elemér: Oktatáspolitikai irányváltások Magyarországon a 20. század második felében (1945-1990). A korszak „oktatási reformjainak” természetéről. *Új Pedagógiai Szemle*, 53. 9. 25-32.
- Kelemen* (2008): Kelemen Elemér: A magyar nevelésügyi kongresszusok története. Iskolakultúra, 18. 12. 50-57.
- Kelemen* (2010): Kelemen Elemér: A pedagógus-továbbképzési kabinettől a pedagógiai intézetig (1969-1979). *Iskolakultúra*, 20. 78. 76-83.
- Kelemen* (2011): Kelemen Elemér: Az 1961. évi III. (oktatási) törvény. *Budapesti Nevelő*, 47. 3-4. 20-32.
- Kelemen, Sótonyi* (1972): Kelemen Elemér, Sótonyi Sándor: A felügyeletről. *Köznevelés*, 28.5. 11-12.
- Kelemen, Sótonyi* (1981): Kelemen Elemér, Sótonyi Sándor: Közoktatás-irányítási kísérlet

- Somogyban. Köznevelés, 30. 42. 11-12.
- Kelemen, Tari*, szerk. (1977/a): Kelemen Elemér, Tari János, szerk.: A Somogy megyei Pedagógus Továbbképzési Intézet évkönyve, 1969-1977. Kaposvár
- Kelemen, Tari*, szerk. (1977/b): Kelemen Elemér, Tari János, szerk.: Széles úton. A megyei továbbképzési intézetek kiadványszerkesztőinek és oktatás-technikusainak II: Országos Konferenciája. Siófok, 1977. október 10-12. Kaposvár.
- Kiss* (1970): Kiss Gyula: Felügyelet és iskolavezetés. Budapesti Nevelő, 7. 1. 15-24.
- Mann, Hunyadi, Lakatosné* (1997): Mann Miklós, Hunyadi Zoltán, Lakatos Zoltánné: A Fővárosi Pedagógiai Szeminárium története. Bp.
- Mezei* (1977): Mezei Gyula: Elképzelések a fővárosi pedagógusok továbbképzéséről. Köznevelés, 33. 33. 3-4.
- Mezei* (1978): Mezei Gyula: A felügyelet szerepe az iskolai munka korszerűsítésében. Bp.
- Petrovics*, szerk. (1999): Petrovics István, szerk.: Múlt, jelen, jövő. A szakmai szolgáltatás 30 éve Somogyban. Kaposvár
- Rónaky*, szerk. (1998): Rónaky Edit, szerk.: Hagyomány és megújulás. A Baranya Megyei Pedagógiai Intézet negyedszázada. Pécs
- Setényi* (1992): Setényi János: Az 1961. évi III. (oktatási) törvény politikai vázlata. Az oktatási törvénykezés hazai történetéből. Évfordulók, események. 1991. Szerk. Balogh László. (Neveléstörténeti Füzetek, 11.) Bp. 64-71.
- Süle, Lőrincz* (1971): Süle Sándor, Lőrincz László: A Fővárosi Pedagógiai Intézet. Budapesti Nevelő, 7.4-12.
- Szebenyi* (1993): Szebenyi Péter: Válaszúton a szakfelügyelet. Bp.
- Terényi* (1978): Terényi Zoltán: A pedagógus-továbbképzési rendszer néhány információs kérdése. Pedagógiai Szemle, 28. 3. 223-233.
- Trencsényi* (2011): Trencsényi László: A maratoni sereg. Bp.

Csillag Ferenc:

A szerkesztő visszaemlékezése, továbbá egy csekély kérése a pályatársaktól

Hosszú-hosszú évek óta vagyok kapcsolatban az Intézettel. A pályám elején – a 70-es évek első harmadában pályakezdő fiatalként látogattam módszertani tanfolyamokat. Örök emlék marad a magyar nyelv és irodalmi képzés. Ott találkozhattam azzal a Megyer Szabolccsal, aki gimnáziumi érettségimen az elnök volt. A teljes program izgalmas, lenyűgöző volt, hiszen kiváló irodalomtörténeti és módszertani előadásokat hallottunk. Nem feledhető Kulcsár Adorján mély humanizmusa, Zoltai Dénesné és Uray Judit izgalmas órái. Tehát már az első találkozásom az Intézettel ragyogóan sikerült.

Tanárként sok-sok szakfelügyelő látogatott; legtöbbet Rózsa Józsefnétől, Sárikától tanultam. Attól a szakfelügyelőtől, akitől az iskolám „öreg rókái” is tartottak. De másik szakom jeles szakembereire is érdemes emlékezni: Tegzes Györgyre, Székely Miklósról és Mocskonyiné Tallér Editre.

S eljött a pillanat, amikor az iskola igazgatója elküldött, pontosabban beiskolázott a Vezetőképzőre. Az 1984/85. esztendő kétszer hat hete csupa-csupa izgalom volt. Rokfalusy Lászlóné, Éva csoportjába kerültem. Így utólag bevallom, soha annyit nem tanultam, mint Éva irányítása alatt. Naponta írtuk a házi feladatokat, s naponta kaptuk a névre szóló értékeléseket. S a sok-sok elméleti ismeret megszerzését követően először a vezető szakfelügyelővel találkoztunk az Őr utcában, majd jártuk az iskolákat; megismerkedtünk remek és gyenge vezetőkkel, csodás és szegényes körülményekkel. S mindezeket követte a feldolgozás. Egyszerűen remek szakmai beszélgetéseket éltünk meg. Alig egy évvel később magam is iskolaigazgatóvá lettem. A legnagyobb kitüntetés akkor ért, amikor éppen Roky (mert mindenki szerte a szakmában csak így emlegette) hozta el egyik csoportját az iskolámba.

Az Intézettel soha nem szakadt meg a kapcsolatom, Kaján László is, Szebenyi Péter is sokszor kért fel külsőként szakmai feladatok ellátására.

1998-ban érkezett el a pillanat, amikor kinevezett munkatársam lettem az Intézetnek. Remek volt újra találkozni azokkal a munkatársakkal, akik egy szakterületet, a tudományt, a pedagógiát képviselték. Ám már akkor is jelen volt a fiatalabb nemzedék.

2007-ben vettem át a gyengélkedő Balogh Lászlótól az Intézet egyik szakmai ékkövének, a Budapesti Nevelőnek a szerkesztési feladatait. (Nem sokkal később búcsúzó cikket kellett írnom, Balogh Laci bácsi csöndben elment.) Minden cikk elolvasása, gondozása örömmel tölt el. S most, a jubileum kapcsán megkerestem azokat a kollégákat, aiktől sokat tanultam, akik féltő gonddal figyelték pályám alakulását, akikkel napi kapcsolatban vagyok, akikre minden pedagógus generáció felnéz, felnézhet, akik iskolateremtők. Tehát szubjektív volt a felkérés. Csupán annyit kértem, írják le személyes emlékeiket, gondolataikat arról az intézményről, ahol évtizedeket töltöttek. Valamennyien időről időre publikáltak ebben a lapban. Talán

szokatlan volt a kérés, néhány esetben nehezen indult el az alkotási folyamat, de komoly emlékezések, értékelések születtek. Most egy csokorban ezeket nyújtjuk át. Írásaik a hűségükről, az elkötelezettségükről szólnak. Mindegyik emlékezés más és más. Egy valamiben azonban azonosságot vélek felfedezni: a színességben. S valljuk meg, éppen a színesség szolgáltatta a csodát, csakis így lehettek hitelesek, meggyőzők a pedagógusok, a munkatársak számára.

Mit tehet a szerkesztő?

Megköszöni az őszinte sorokat, s közreadja az alkotók intézeti életének adatait.

Rokfalusy Lászlóné	1976. szept. – 1990. jún.
dr. Wiedemann László	1964. júli. – 1996. júni.
Bíró Ferencné (Ibolya)	1975. aug. – 1991. júni.
dr. Szilágyi Imréné	1980. aug. – 2005. febr.
Pázsikné Szilágyi Gabriella	1980. aug. – 2005. febr.
dr. Horányi Györgyné (Annabella)	1972. aug. – 2003. febr.
Pongrácz László	1998. szept. – 2001. júli.
dr. Majoros Anna	2004. okt. – 2010. szept.
Sárik Zoltán	2007. dec. –

Rokfalusy Lászlóné:

Néhány szubjektív gondolat a Fővárosi Pedagógiai Intézetről

Az Intézet alapításának 90. évét sokan már nyugdíjasként ünnepeltük, együtt a még dolgozó kollégákkal. Büszkén hallgattuk a fővárosi vezetés méltatását az Intézet múltjáról, munkájáról. Azzal búcsúztunk egymástól, találkozunk majd a 100. évfordulón is. Úgy tudom, az idén már fővárosi méltatás nem készül, lakat kerül véglegesen az Intézet "kapujára"! Kár!

Minden felgyülemlett szakmai tudás, tapasztalat szétszóródása a nemzeti vagyon - a közös kincs - egy kis részének elvesztését jelenti. "Szórásban" nagy teljesítményekre vagyunk képesek!

Az én szubjektív gondolataim aktív tanári, működő igazgatói éveim és intézeti munkám körül kalandoznak. Ezekben az évtizedekben mindig volt kapcsolatom az Intézettel. A "Horváth Mihály tér" - nekem csak ez jelenti az Intézetet - végig kísérte a szakmai munkámat. Ezekben az évtizedekben jellemző és perdöntő volt, hogy szakmai, szaktárgyi kérdésekben; az iskolavezetés, az osztályfőnöki nevelő munka, az iskolai könyvtárak fejlesztése, stb. ügyében milyen álláspontot foglalt el az Intézet, milyen segítséget tudott nyújtani a továbbképzések során a pedagógusoknak, igazgatóknak. A "Horváth Mihály téren azt mondták" kezdetű mondat és folytatása tanárként, igazgatóként nekem is iránymutató volt.

Szakmai pályám betetőzéseként éltem meg azokat az éveket, amikor az Intézet kinevezett munkatársa lehettem. Azok kollégáivá váltam, akiktől már/még tanultam a tanári, igazgatói továbbképzéseken. De sietve hozzáteszem, mindvégig a másfél évtized alatt is mindig tanultam. Ez állandó önképzést, a szakirodalom feldolgozását, adaptálását új módszerek kidolgozását, megvitatását, jelentette, hogy a továbbképzések, amelyek az én feladatomat is képezték, - s amelyekben kollégáimmal együtt dolgoztam - elérjék az itt szokásos színvonalat. Arra törekedtünk, hogy pedagógus kollégáink megértsék, elfogadják aktivizáló módszereinket, melyek sok mindenben eltértek az előző évtizedekben megszokott előadásos módszerektől. (A pedagógus végre leül és hallgat, s ha az előadó felkeltette a figyelmét, érdeklődéssel hallgat). Fontos volt, hogy hasznosnak és használhatónak tartsák azt a szándékot, hogy az önálló munkára való készítés később könnyíti munkájuk, egész pedagógus tevékenységüket tudatosabbá teszi. Ezáltal több idő juthat a tanítványok megismerésére, segítésére egyéni foglalkoztatásra.

A továbbképzéseken is egyre inkább a nyilvánosság fontossága, az iskolai demokrácia kialakulásának szükségessége került előtérbe. A nyolcvanas évek első felében már megkezdődött az oktatási törvény előkészítése, majd megjelenése (1985. évi I. tv.). Új szemléletet követelt: az intézmények önállósága és az igazgatók kulcsszerepének kiterjesztése a pedagógiai folyamatban. Az államilag meghatározott törzs - és kiegészítő anyag adaptálása a helyi lehetőségekhez, az alkalmazott módszerek megválasztása jelentős és új feladat volt a tantestületeknek. Megértetni és elfogadtatni

kellett a feladatokat elsősorban a már működő igazgatókkal, (fel kellett készíteni a potenciális jelöltek a vezetőképző tanfolyamokon). Tisztában voltunk azzal, hogy az új szemléletű megközelítéshez minden működő igazgató és tantestület még nem kész, erre időt kell adni és segíteni, hogy megértsék, elfogadják és kipróbálhassák az újat.

Az intézmények önállóságát és az iskolai demokrácia kiterjesztését azért is nagyon fontosnak tartottuk, mert országszerte érződött valamilyen megújulás szükségessége, a demokratizmus szélesítése a társadalmi és a közéletben. Jól összecsengett ezzel az iskolai demokratizmus kiépítésének szándéka. Az iskolai demokrácia félreértéséből várhatóan voltak/lettek vadhajtások is. Ez nem kérdőjelezhetette meg szükségességét. Ismereteim szerint az akkori szakigazgatás irányítás legtöbbször a fővárosban - a lehetőségeihez képest - saját eszközeivel is segítette kerületének iskoláit afféle "helyi patriotizmusból". Fontos volt a kerületek vezetői számára is az iskolák állapota, teljesítő képessége, a pedagógusok közérzete, de tény több pénz kellett volna akkor is a közoktatásba. A kettő együtt hozhatott volna igazán fejlődést hosszabb távon.

A gondolat kifejtése e rövid írás keretei között már szükségtelen, arra az időszakra vonatkozik, amikor még dolgoztam. A körülmények tényleg megváltoztak, de érdekelne jut-e több energiája, ideje a gyerekekre a ma dolgozó tanítónak, tanárnak (szülőnek), kapnak-e több segítséget a továbbképzéseken, vagy aki többet áldoz (nem csak időt...) több tanfolyamot el tud végezni, nyugodtabban dolgozik? És aki nem? Messze vezet...

Az intézeti működés legjellemzőbb vonásának "az alkotó légkör" megteremtését látom, amelyet az Intézet vezetője és helyettesei alakítottak ki a hosszú évek alatt. Ez "kívülről" is látszott és tudott volt, munkatársként átélni pedig, amire mindig is vágytam. A megadott nagyfokú önállóság növelte felelősségérzetünket! Nem volt pardon a határidők betartását illetően, a színvonalas munka, a feladat megértése pedig alapvető követelmény volt. Nem maradhatott el meghirdetett továbbképzés és a tartalom sem volt mindegy. Nem csak az Intézet vezetői számára, mindannyiunknak nagyon fontos volt FPI hírneve. A tantestületek mellett nagyon fontos volt az országos és a fővárosi irányításban dolgozókkal is elfogadtatni mit, miért teszünk, mitől mondható eredményesnek a fővárosi pedagógus továbbképzés.

Ennyi év után és szubjektíven nyugodtan gondolom, az Intézet munkája, vezetőinek, munkatársainak gondolkodása a közoktatásról a hetvenes-nyolcvanas években afféle jó értelemben vett "zárvány" volt. Nekünk sokat dolgozni valóban alkotómunkát jelentett, de tudtuk azt is, hogy a közoktatásban sok ilyen alkotóműhely kellene még.

Ezekben az években erőteljesebben került előtérbe az igazgatók (és az utánpótlás) felkészítésének fontossága a vezetésre. Már a hatvanas években elkezdődött a vezetéselmélet adaptálása a közoktatási intézményekre és igazgatói tanfolyamok is indultak heti egy alkalommal az intézetben. Többen dolgoztak ki elméletileg is megalapozott tanulmányokat, könyvek jelentek meg e témakörben, melyek alapján

később is dolgoztunk. Igyekeztünk feldolgozni és feldolgoztatni az újabb és egyre nagyobb számban megjelenő vezetéselméleti, vezetéspszichológiai munkákat.

Összességében sokat dolgoztunk, úgy érzem sokat segítettünk kollégáinknak a továbbképzéseken, én főleg most a vezetőképző tanfolyamról beszélek. Azt tapasztaltuk, hogy a résztvevők nagyobb része a tanfolyam ideje alatt nyitottabb, elfogadóbb lett, jobban megértette a problémákat és megismerkedett a "műfajjal", mit jelent egy oktatási intézmény vezetése. Aki azzal a gondolattal foglalkozott, hogy szívesen pályázna ilyen feladatra (nem azokra gondolok, akik "egy kanál hatalomért" mindent elvállalnak) legalább tudta, hogy mire számíthat, mihez kezdjen, melyek legfontosabb első teendői, hogyan működjön együtt a tantestülettel, stb. Nem kellett, hogy "mély vízbe" dobják, nem a testületen kellett kikísérleteznie vezetői módszereit. (Ne feledjék a fővárosi irányítás nagyvonalúságát, helyzetmegértését. 1976-tól a fővárosban tizenkét hétre fel voltak mentve a vezetőképző hallgatói a napi munkavégzés alól, teljes illetményük meghagyása mellett!)

Azok, akik az említett években lettek vezetők (nagyobb részük ma már nem dolgozik) akkor első kézből kaptak támpontot és sokoldalú segítséget vezető szakfelügyelő kollégáinktól egyes szaktárgyak állapotáról legfontosabb iskolai teendőkről. A nem azonos szakos hallgatóinkat is lenyűgözte kollégáink felkészültsége a hozzáértő és lelkes előadásmód, a konzultációs lehetőség. Sokszor - mint a jó tanár, aki megbabonázza tárgyainak szépségével és mélységével tanítványait, úgy keltettek előadásmódjukkal, hozzáértésükkel érdeklődést és lelkesedést, ha fizikáról, történelemtől, az iskolai könyvtárakról, vagy bármely más tantárgyról volt szó. A szaktárgyak iránti érdeklődés felkeltése nem szakosok számára kényes feladat, hiszen az igazgatónak minden tantárgy egyformán fontos, ha színvonalas iskolai munkát akar. Nagyon népszerűek voltak a kerületekben megszervezett látogatások volt hallgatóinknál. Az oktatásügyet irányító vezetőkkel, igazgatókkal való találkozások, egyes kerületek sajátos helyzetének megismerése nagymértékben szélesítette tájékozottságukat, ez lehetőséget adott az információk összevetésére is. A főváros közoktatásának aktuális állapotáról minden évben a soron következő feladatokról és lehetőségekről átfogó előadást hallhattak Dr. Mezei Gyulától, a fővárosi Művelődésügyi Főosztály akkori vezetőjétől. A tájékoztató és konzultációs lehetőség "emberi" közelségbe hozta a fővárosi irányítást az akkor jórészt még jelölt pedagógus kollégákhoz.

Egyszer egyik hallgatónk a vezetőképző tanfolyam programjának és módszereinek ismertetése után viccesen felidézte az ókori sírfeliratot: "feküdnél te, olvasnám én". Ekkor az jutott eszembe és mondtam is, én feküdtem és olvastam is, mert sok területen dolgoztam a közoktatásban. Amikor elég fiatalon kineveztek igazgatónak, igazán "mély vízbe" dobtak, annyira, hogy még az épület sem volt egészen befejezve, mégis elindult az új tanév, demográfiai csúcs közepette! A testületi működést elindítani a munkát összefogni, később kerületi eredményeket elérni igazán "férfi munka" volt. A feladat mindig motivált, de ez egy másik szubjektív történet! Akkor megfogadtam, ha módon lesz rá, tudom, mivel kell segíteni a pályakezdő, vagy jelölt vezetőket.

Amikor elbúcsúztattak a mindennapi intézeti munkától és megkaptam a Pedagógus Szolgálati Emlékérmét (amely akkor országosan adható volt annak, aki a pályáról ment nyugdíjba) úgy éreztem, én valóban szolgáltam - a magam módján - a közoktatást!

Nagy közhely, de igaz a mondás: többet élsz, többet látsz! Megláthatod mindennek az ellenkezőjét is! Látom is, van is róla véleményem. Örülök, hogy a korábbi évtizedekben egy adott időszakban munkámmal én is segíthettem, részese lehettem a fővárosi közoktatásnak.

Az évtizedek alatt megtanultam, a mi generációnk előtt is volt élet, volt iskolai oktatás, utánunk is lesz! Az minden esetre elgondolkoztató, hogy éppen 100 évvel ezelőtt - 1912-ben, még az első világháború előtt - az akkor dolgozó szakemberek mégis csak tudtak valamit a fejlődésről, a nagyvárosi élet alakulásáról és annak hatásáról. Fontosnak tartották, hogy a jelentkező többletfeladatok ellátása érdekében létrehozzanak egy fővárosi intézményt. Talán akkor higgadtabbak, bölcsőbbek, szélesebb látókörűek voltak. Már akkor is tudták, hogy az iskolai oktató és nevelőmunka hatása nem a törvény és a rendeletek szövegének megfogalmazásán, hanem tanárok, tanítók, felkészültségén, közérzetén, személyiségén múlik.

A tantestületek közérzetére és munkaképességére pedig elsősorban az intézmény igazgatójának felkészültsége, emberi magatartása, pedagógiai koncepciója, vezetői alkalmassága és a rábízottakért érzett felelőssége van a legnagyobb hatással. Az igazgató közérzetét mindig az irányítás színvonala, hozzáértése, embersége határozza meg, mert ez is visszahat a tantestületek közérzetére hat.

A várható következmény: a XXI. századnak megfelelően művelt, felkészült, az új ismeretek iránt és az idegen nyelvek fogékony tanulóifjúság. Tudásuk szolgálja az egyéni célokat és a társadalom javát!

Összefüggnek a dolgok! Akkor is - ma is!

Wiedemann László:

A Fővárosi Pedagógiai Intézetben eltöltött idő, ahogy a szubjektív emlékezet megőrizte

Ebben az intézetben nem nagyon volt fluktuáció. Erre bizony fel kell figyelni. Nem csak munkahely volt, ahol meg kellett jelenni, nem csak hivatali és pedagógiai elvárásoknak kellett eleget tenni, nem csak a pedagógiai hierarchiának egy lépcsője. Szellemi találkozó volt, amolyan peripatetikus elmélkedő is és szabad mozgásban fogant gondolatok, tervek kivitelező állomása. Maximálisan toleráns. De ez nem az arcnélküliséget jelentette és igenis meg volt az ára ennek az asylumnak. Ezt egy ismert filozófiai maximával jellemezhetném. Eszerint a szabadság a felismert szükségszerűség. Mi a gondolat és a tervezés szabad mozgását éltük és hamar beláttuk, hogy olyan magasabb pedagógiai koncepciót érvényesítünk, melyet az adott helyzetben jónak ítélnünk, támogatni kell; szélsőséges irreális elemeket nem tartalmaz. Ezért csatlakoztunk és ekkor már elkötelezettek lettünk. Így azután nem etikátlan módon töltöttük ki tartalommal a keretet, hanem szabad tervezéssel, ami fölött valójában belátással elfogadott szükségszerűség lebegett.

Az intézet érzékeny volt minden újra, de nem volt szertelen, lelkesedett, majd kritikusan gondolkodott, olykor a retardálás sem volt idegen, de nem ejtett el semmit, bátorított. Toleráns volt munkatársakkal, azoknak esetleges megrögzöttségeivel szemben, toleráns a kapcsolatos pedagógiai közeggel. Toleráns, de nem liberális, ha e fogalomnak most a parttalanságot jelölő szinonímájára gondolunk. Itt a munkatársak a rendet óhajtották, az értelmes rendet, mely még az átmeneti káosz fölé is tudott emelkedni.

Intézeti pályafutásomat – kezdetben mindenképpen – egy kettősség determinálta; az intézet történetének egy viszonylag nyugalmas, prosperáló szakasza és előzetes tanári munkám. Intézeti munkakörbe 1964-ben kerültem, mint fizika vezetőfelügyelő és több mint 30 évet töltöttem itt. Innen mentem nyugdíjba 65 évesen.

Amint annakidején Budapest polgármestere dr. Bárczy István 1912-ben megszervezte a budapesti pedagógusok továbbképzését és ilyen célból intézetet hozott létre, úgy ez a továbbképző intézet sok viszontagság közepette ugyan, a további évtizedekben is bizonyította szükségességét. Fennmaradt, sőt kibővült. Eredetileg a tanítás számára kontemplált intézet közép- és általános iskolai tanárok számára szolgáló továbbképző intézettel alakult és egyben a budapesti tanárok szakfelügyeletét is ellátta. Az 1960-as években dr. Mezei Gyula a Fővárosi Tanács Oktatási Főosztályának vezetője felügyeleti – és továbbképzési metodikát dolgozott ki. Erős kézzel állította helyre az intézet tekintélyét és definiálta az intézet felügyeleti és továbbképzési jogkörét. Kidolgozta Kaján Lászlóval együtt az ún. fejlesztő felügyeleti tevékenységi körét. Ennek lényege a kölcsönösség volt. A szakfelügyelő egyben segít is, sőt a saját iskolájában bemutató órát is tart. Továbbá erősíti az egyes iskolák közötti szakmai kapcsolatokat, ösztönöz a versenyeken való részvételre. 1985-től az új oktatási törvény gyökeres változást hozott létre, ami nem használt hosszú távon az intézetnek sem. Megszüntették a szakfelügyeletet, helyette az oldott értelmű szaktanácsadói hálózatot építették ki. Ezzel a tanítás valódi figyelemmel kísérése és a

központi oktatási irányelvek megvalósulásának ellenőrzése és biztosítása illuzórikussá vált. Gondoljuk csak meg, hogy ezen új oktatási törvény bevezetése előtt milyen komoly segítséget jelenthetett az egyes iskolák nem szakos igazgatóinak a szakfelügyelők humánus és hozzáértő véleménye a szaktárgyi munkára nézve! A szakmai ellenőrzés funkciója így megszűnt. Félreértelmezett önállósági törekvések a kerületi tanácsok és az iskolák részéről – lehetett egyik oka. A szakmai felügyelet és a továbbképzés korábbi együttes intézményi rendszere bevált. Az atomizálás egy fokozat után oktatási anarchiába vezethet. Jó szakemberek és lelkiismeretes kollégák dolgoztak az FPI – ben, és a szakfelügyelői gárda birtokában volt a szükséges ismereteknek, sőt az iskolákban a látogatott tanárok nagy része igényelte is az óralátogatásokat és a segítő, tapasztalatcsere jellegű beszélgetéseket. Többen az intézetben a fentebb említett változtatást a felszámolódás kezdeteként éltük meg. Némileg enyhítette ezt az 1993-as új oktatási törvény, mely létrehozta az úgynevezett szakértői rendszert. A nem kötelező és külön, az iskolák által hívásra megjelenő tanácsadói rendszert. Ekkorra magam már távozóban voltam, mivel 1995-ben mentem nyugdíjba. Az intézetben töltött időt, mint a békés kibontakozás éveit éltem meg és védőpajzsként ott állt mögöttünk Mezei Gyula a Főv. Tan. Okt. Főosztályán és az intézet közvetlen vezetője, Kaján László igazgató, aki nagyszerű humorával, valójában kemény vezetői stílusával, azzal, hogy, mint primus inter pares vitte a munkát és lehetővé tette az individuális értékek kibontakozását.

Az előbb említett kettősségre visszatérve, a másik szál előzetes tanári munkám volt. Tehát közvetlenül az oktatásból érkeztem. Nem is akárhonnan, hanem már az akkor is jelentős Fazekas Mihály gimnáziumban tanítottam fizikát, mint vezetőtanár. A folytonosságnak egy máshonnan adódó élménye még csak pozitívan színezte helyzetemet, mivel a Fazekas gimnáziumot a Baross-utcai bencés gimnázium jogutódjának tekintették és magam is bencés diák voltam. Ott megtanultam, mit jelent a tudomány szeretete, mit jelent az önfegyelem, ahogy belső készletessé válik a példa, tanáraink életvitele, egy eszme ezer arca, a dogmatizmuson való felülemelkedés, a modus vivendi meghatározó szerepe az egymásközti érintkezésben. A meglepetés, hogy úgyszólván ezt a légkört tapasztaltam a Fazekas gimnáziumban is. Kiváló tanárok, akikben szinte együtt a műveltség és elhivatottság. A másik oldalon viszont ott álltak a kiváló és tudni vágyó fiatalok, meghatározó érzékenységgel a kultúra iránt. Az iskola kisugárzását még csak erősítette, hogy fővárosi kezdeményezésre az egyes tantárgyakból fővárosi szintű, ún. központi szakköröket szerveztek. A közélet és a tudomány jelentős személyiségei közül is többen innen kerültek ki. Magam fizikából vezettem központi szakkört. Szinte megindító több volt szakköri tag részéről a ragaszkodás még 50 év után is. Örömmel vettem tudomásul, mikor az intézetbe kerültem, hogy nem volt szakadás a kulturális miliő, a tudás szeretete és a kölcsönös tiszteleten alapuló munkakapcsolat tekintetében. Ott tartózkodásom kezdetén az intézeti élet meghatározó egyénisége volt Lőrincz László, egykori igazgató. A baráti érzület és a nagy ívű szervezési koncepciók kultúra ihlette telítettsége mintakép lehetett mindannyiunk számára.

Az intézeti munka nyugodt szakaszában, a 60-as és 70-es években hasznos tevékenységi formák alakultak ki, mint a komplex gyakorlati szemináriumok, a szakmai – módszertani tanfolyamok és a felügyeleti munka biztos szervezete és működése.

Egyik munkaformát sem tudtam volna elképzelni a fizika tudományos alapjai nélkül. Erre építettünk előadásokon, szakfelügyelői munkában, óra elemzéseken és így szerveztük a gyakorló iskolával való kapcsolatunkat is. Egyik fontos szempont volt, hogy a fizikai méréseket a fizikatanítás részeként értelmeztük, nem mint valamilyen perifériális mozzanatot. Meghívott előadók és magam is rendszeresen beépítettük ezt a továbbképzés tematikájába és így kapcsoltuk szorosan a módszertanhoz.

Határozottan értékelték munkatársaim és maga az intézet vezetése is a tudományos szemléleten alapuló munkánkat. Ennek jóváhagyását, elismerését és az intézeti mércébe való beépítését már Mezei Gyulánál is tapasztaltam. Ilyen volt kezdetben is az elvárás részéről. Bátorított, mikor néhány éves vezetőtanári beosztás után fizika vezetőszakfelügyelőnek nevezett ki. Az iskola akkori igazgatósága ugyanis úgy vélekedett, hogy túlságosan fiatal vagyok erre a pozícióra, bár jó véleménnyel voltak óráimról, a komplexitásról, arról, hogy filozófiai, ismeretelméleti vonatkozásokkal mindig kitekintést igyekeztem nyújtani. Igaz, ez alig sikerülhetett volna, ha nem átlagon felüli érdeklődő és tehetséges tanulók álltak volna a túloldalon.

Megpróbáltunk a tantárgyak közötti kapcsolódási pontokat is kiépíteni. Rendszeresek voltak a matematika és fizika szakfelügyelet intézeti közös értekezletei, főként továbbképzési jelleggel. Például geometriai szerkesztések a fizikában, vagy differenciálegyenletek fizikai alkalmazásai. Ilyenkor Pálmay Lóránt és magam vezettük az értekezletet. Próbálkoztam egy újabb kezdeményezéssel is előadásaimon; ismeretelmélet és fizika kapcsolódásai szemelvénytípusúan. Fontos volt, hogy kapcsolatokat építsünk ki egyetemekkel és főiskolákkal. Ez szépen sikerült. Kedvvel és kollegiális érzésekkel vállalkoztak egyetemi- és főiskolai előadók kurzusok vezetésére.

Az intézeti légkör kedvezett a szabad, alkotó gondolkodásnak. Részben a szervezeti felépítésnek volt köszönhető; minden tárgyat egy munkatárs gondozott így a rivalizálásnak csekély esélye maradt, ami nem kizárólagos előny. A produkció megítélése részben kívülről jöhetett. Valójában nem hiszem, hogy a belső rivalizálás hiánya rontotta volna a munka értékét. Mindenkinek voltak ambíciói és eredményei is. Az intézet egyszerre volt exkluzív és nyitott, átmenetet képezett a felső – és a középfokú oktatás között, bizonyos szellemi sértetlenséget is élvezett. Évtizedeken át a szegedi és egri tanárképző főiskolák kihelyezett konzultációs központjaként is működött. Szép emlékeim vannak az ilyen minőségben végzett előadói munkámról. Az intézeti munka megítélésével kapcsolatos két oldalról érkező hullámverés, melyben sokszor jogtalanul megfogalmazódtak elmarasztaló kritikák is, többnyire leperegtek. Erőink nem morzsolódtak fel parttalan vitákban az intézeti vezetésnek köszönhetően. Az elmarasztalások közepette ilyen szlogeneket hallhattunk: „Eljátsszák a tudományos intézetet.” „Sok idejük van és ez nem érdem.” „Másodkézből ismerik csak az oktatás konkrétumait.”

Külön szellemi örömet jelentett számomra, hogy az intézet folyóiratában, a Budapesti Nevelőben rendszeresen közölhettem filozófiai tárgyú, a fizikát is érintő cikkeket. Mindig szép kihívást jelentett ez számomra. Ennek kezdeti szakaszán igazán baráti és kollegiális segítséget kaptam Dr. Hunyadi Zoltántól, az intézet akkori igazgatóhelyettesétől, aki kulturált és tapintatos vezetésével erősen hozzájárult a jó intézeti légkör kialakításához.

Szívesen emlékezem kötetlen beszélgetésekre, melyek fogalmi tisztázáshoz vezettek és hozzájárultak az intézet arculatának kialakításához. Megvalósítottak egy intézeten belüli tantárgyi integrációt, közvetlenül értesülve a kollegák szemléletéről és törekvéseiről. Instrukatív beszélgetések voltak ezek különösen Dr. Tóth Gézával (biológia), Megyer Szabolccsal, Dr. Forgách Annával (irodalom), Filla Istvánnal (történelem), Dr. Kovács Jánossal (angol). Közösen megállapítottuk, hogy az oktatásban és általában a gondolkodásban igen fontos az egzaktság, mivel ez teszi biztossá a megismerést. Ugyanakkor azt is láttuk, hogy a kizárólagos axiomatikus gondolkodás beszűkülést, redukciót vonhat maga után, kiiktatva az intuitív elemeket. Szűk gondolkodási modellt kínál a kizárólagosan egzaktumra épülő megismerés. Teret kell hagyni a sokszor hasznos csapongó gondolkodásnak is, hiszen a kettő csak együtt képes produktív feszültséget biztosítani.

100 éves az Intézet

A száz éves intézetben töltött három évtizedről, emlékezem, amelyet az Intézet a szellemiségében, a státuszában, tevékenységében részt vehettem. Az Intézetbe kerülésem is megér néhány szót. Filla Istvánnál államvizsgáztam metodikából 1954-ben, aki megkérdezte tőlem, hogy hány évet tanított kedves kartársnő? Mikor tájékoztattam, nem akarta elhinni, hogy még nem tanítottam, de szeretnék. Filla István nem felejtett el, és még nem voltam a pályán öt éve, amikor felkért, hogy legyek munkaközösség vezető. Majd 1968-ban, eljött a Szemere-utcai fiúiskolába, és felkért legyek szakfelügyelő. Nyugdíjba vonulása után, kicsi kitérővel vállaltam el az ő tanácsára a vezető történelem-szakfelügyelői státuszt. Kaján László igazgató úr először férfit kívánt erre a posztra, de aztán mégis velem próbálkozott, s ahogy mondta megérte. Kaján Lászlónak azt is köszönhetem, hogy tovább is taníthattam az Eötvös Gimnáziumban, amely sokat segített abban, hogy ne szakadjak el a gyakorlattól. Megtisztelő volt a Fővárosi Pedagógiai Intézetben dolgozni. Ez az intézet Európában egyedül álló volt a maga nemében. Legfőbb érdekessége és értéke volt, hogy pedagógiai tapasztalatszerző, fejlesztő intézmény volt, amely a legszorosabb kapcsolatban volt az iskolák vezetőivel, és a történelmet tanító kollégákkal. A szoros szinte mindennapi kapcsolattal, közel került Intézetünk a tanulókhöz is. Elismerően szólni kell az Intézet fenntartójáról, a Fővárosi Közgyűlésről, és az oktatással foglalkozó vezetőkről, akik támogatták, és elismerték az Intézetben folyó szakmai munkát.

Miért volt jó a Fővárosi Pedagógiai Intézetben dolgozni?

Kiváló igazgatónk volt, és nagyszerű kollégáink. Kaján László igazgató, jó vezető volt, értett a pedagógiához, fantasztikus humora volt, a humora megédesítette a legnehezebb munkás éveimet is. Jó kollégáim voltak. Tájékozott emberek, akik szakmájukban, elméletben és gyakorlatban egyaránt kiválóak voltak. Tisztelték egymást. A rendszeres vezető szakfelügyelői értekezleteken egy vezető szakfelügyelő ismertette a munkáját, problémáit. Kérdések, problémák őszinte megbeszélése, érdeklődés és elismerés, jellemezte, a szaktárgyakkal kapcsolatos értekezleteket. Megbecsültük egymás munkáját és tanultunk egymástól.

1968 - 1975 között szakfelügyelő, majd vezető szakfelügyelő, ill. vezető szaktanácsadó voltam 1996-ig. Ez a három évtized, amelyet a történelemtanításban Filla István vezetésével, majd utódjaként töltöttem az Intézetben meghatározóak voltak nem csak az életemben, hanem, a történettudományban és a történelem módszertan területén is. A történettudományban a dogmatikus, merev, túl ideologizált történelemszemlélet megszűnésének évei voltak, s azért is izgalmas munka volt, mert a 60-as évektől a vulgáris marxista történettudomány átalakulása kezdődött, az új kutatások és szempontok, új folyóiratok sora, sok tekintetben átalakította a történelem tanítók és a tanítás szemléletét és anyagát. Megjelent az Új Magyar Történelmi Sorozat. Számptalan jelentős írás jelent meg Berend T. Iván, Ránki György, Hanák Péter, Szűcs Jenő tollából. Új folyóirat a História, majd tíz évvel később megjelenő Rubicon jelzik az új tudományos eredmények ismertetésének igényét. Szinte forrt a tudományos közélet, és

a történettudományban kb. olyan fordulat jött létre, mint a biológiában, vagy a kémiában a huszadik században.

A történettudomány metodikáját illetően is jelentős évek voltak, hiszen ekkor kezdődött, szaktermi, mozgalom, a források és eszközök, térképek újszerű használata.

Az új kreatív tantervi gondolkodás, motorja volt Szebenyi Péter, Balázs Gyögyéné. Munkásságuk nagy hatással volt a Fővárosi Pedagógiai Intézetre, amelyben szerencsémre, én voltam a tantárgygondozó és mind két „motor” közvetlen munkatársa. Az új gondolatok, kutatások a merev dogmatikus szemlélet megszűnése, a pedagógiában pedig a progresszív metodikai eljárások megjelenése, igazán pezsgő és gazdag szakmai éveket jelentett az Intézetnek és persze nekem is.

Feladatom volt az intézetben gondoskodni a történettudomány és a történelem tanítás kapcsolatának ápolásával, Széles körben, s a komplex szemináriumok sorával, és rendszeres továbbképző nagytermi előadásokkal tájékoztatni a kollégákat. A továbbképzési munkában, kiváló történészek, nyújtottak segítséget, s számoltak be az új kutatási s szemléleti változásairól a történettudománynak. Emlékezetes nagyszerű előadások sora volt az Intézet nagytermében és komplex szemináriumokon. Ezek a továbbképzések népszerűek voltak. A Fazekas harmadik emeleti nagyterme, zsúfolásig megtelt érdeklődő kollégákkal. Ezek a továbbképzések kéthetenként, ill. havonként, alkalmanként háromszázötven hallgatót jelentettek. A komplex szemináriumra jelentkezők száma olyan nagy volt, hogy két szemináriumot is kellett tartani. Félévenként. A komplex szeminárium, tanítási időben volt, és tanfolyamonként 25-30 kolléga vehetett rajta részt.

Budapestről, Debrecenből, Szegedről, Pécsről, a történettudomány színe-javát képviselő kutatók és egyetemi tanárok tartották a továbbképzéseket. Csak néhány kiemelkedő tanár, és kutató neve álljon jellemzésül milyen szakmai színvonalon folytak a történelemtanárok továbbképzések.

Hahn István, Komoróczy Géza, Schreiber Sándor, Biró Mária, Gecse Gusztáv, Fodor István, László Gyula, Kákossy László professzor tanították az ókorral kapcsolatos új ismereteket.

Középkort, Engel Pál, Katus László, Fügedi Erik, +Bánkúti Imre, +Szakály Ferenc Benda Kálmán, Péter Katalin, Várkonyi Ágnes, + H.Balázs Évától, hallgattuk.

Az új és legújabb kort: Berend T. Iván, Ránki György, Kosáry Domokos, Szűcs Jenő, Hanák Péter, Spíra György, Juhász Gyula, Ormos Mária, L.Nagy Zsuzsa, Diószegi István, Glatz Ferenc, Niederhauser Emil, Vörös Károly, Orosz István, Hajdú Tibor, Lackó Miklós, Harsányi Iván, Sipos Péter, Kende János, Szvák Gyula, Balogh András, Krausz Tamás, Borsányi György, Strassenretter Erzsébet, Pethő Iván, Gyarmati György, Rottler Ferenc, Somogyi Éva. Izsák Lajos, Gerő András, Pölöskei Ferenc egyetemi tanárok, kutatók tanították.

Széles szakmai kapcsolatrendszer is szolgálta a történelmet tanító kollégák tájékozódását. A fővárosi múzeumok közül, ki kell emelnem a Nemzeti Múzeum a Budapest Történeti Múzeum és a Hadtörténeti Múzeummal való szoros kapcsolatainkat. A fővárosi történelem tanárok továbbképzésében szerepet kapott az Országos és a Fővárosi Levéltár, a Történettudományi Intézet, a Szépművészeti Múzeum is.

Fővárosi Pedagógiai Intézet valamennyi tantárgy szakmai - metodikai fejlesztésével foglalkozott. Történelem vezető szakfelügyelő munkaköre sokoldalú volt. Valamennyi budapesti iskola történelem tanítását gondozta. Szakfelügyelői kara kitűnően felkészült tanárokból sokoldalúan tájékozott szakemberekből állt. Általános iskolát felügyelte: Felföldi Mihályné, aki a történelmi források bemutatásának mestere volt. Hernádi Andrásné, aki remek vezetője volt a történelem kerületi munkaközösségeinek, Kecskés Anita a játékos módszerek, és versenyek szervezője, Raschburg Ágnes a mérésben, László Imréné a történelem kabinetek szervezésében, Vilmos Józsefné, a közgazdasági ismeretek gondozásában, valamint a mérések megszervezésében töltött be pótolhatatlan szerepet.

A szakközépiskolában Ujvári Pál, számtalan nagyszerű történelem tankönyv szerzője, +Vladár Ervin töltött be jelentős szerepet, később bekapcsolódott Dr. Sávoly Mária is. Gimnáziumban a halhatatlan emlékü Hajdú István, majd halála után Kulcsár Edit, és Foki Tamás, aki Dr. Sávoly Máriával folytatta az általam elkezdett munkát. Szakmunkás iskolákban hatékony eljárásokat kidolgozó Nagy Erzsébet és Erdélyi Sándorné, a felnőtt történelemtanítását új eljárásokkal fejlesztő Földes Zoltánné és Lóránd István szakfelügyelők voltak segítségemre. Nagyszerű közösséget alkottunk, és munkás éveim talán legjobb korszakát élhettem meg kiváló kollégáimmal.

A szakfelügyelői kart kiegészítette a vezető tanárok remek közössége, a Fazekas Mihály Gyakorló Általános iskola és Gimnáziumában, az általános iskolában, Vancsicsin Gáborné Marika, kiváló metodikus, gimnáziumban +Gyapai Gábor és Jóvér Béláné +Kotai Ferenc végeztek színvonalas és az iskolai gyakorlatot, hatékonyan segítő munkát.

Számos kitűnő történelem munkaközösség is részt vett a történelem tanárok módszertani továbbképzésében: Kovács Tiborné, Hunfalvi munkaközössége, a Radnóti Miklós gimnázium munkaközössége Kósa Jánosné, Kopper Lászlóné.

A történelemtanítást segítették módszertani továbbképzéseikkel Ceglédi Lászlóné a Kaffka Gimnázium, Vörös László, Máté Péter és Kis Károlyné, a Trefort Gyakorló Gimnázium remek vezető tanárai.

Részt vettünk a Magyar Tudományos Akadémia és az Oktatási Minisztérium „Műveltségkép az ezredfordulón” című, kísérletében, Dr. Balázs Györgyné vezetésével. E munkában a társadalomtudományos tárgyak szakmai vezetője volt a MTA elnöke Berend T. Iván. A Műveltségkép az ezredfordulón c. távlati terv kísérleti munkáit Balázs Györgyné és Biró Ibolya által vezetett kísérleti munkacsoportok végezték. Az általános iskolai kísérletekben György Anni, Felföldi Mihályné, Tóth Aranka, Kertész Istvánné, Olgyai Andrásné, Földes Zoltánné, vettek részt.

Középiskolai kísérletekben a Radnóti Gimnázium munkaközössége, valamint Ceglédi Lászlóné, Kaffka Gimnázium, Riesz Éva, Kölcsey Ferenc Gimnázium, Sallai Zsuzsa a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumból. Jelentős szerepet vállaltak a szakközépiskolai kísérletekben Waczulik Margit és Kubinyi Margit kollégák.

A Műveltségkép az ezredfordulón c. kísérletben való részvételünket, az is nagyszerűvé tette, hogy az Akadémián rendszeresen a legkiválóbb kutatóktól, akadémikusoktól, hallgattunk történelmi korszakok legújabb kutatási eredményeiről, remek előadásokat. Ekkor szerveztük meg a Horváth Mihály történelem verseny általános és középiskolások számára, amelynek nevét, Berend T. Iván javasolta. Az első versenyt,

az akkor elhunyt fantasztikus professzor, Hahn István emlékére rendeztük. Ez a verseny mai is él, évenként rendezik az Intézet munkatársai. E történelem versenyek zsűri elnökei voltak a korszak kiváló kutatói Engel Pál, Szakály Ferenc, és Vörös Károly. A résztvevők száma évenként 100-150 tanulót is meghaladta, általános és középfokú fővárosi iskolák tanulóiból.

Vezetői munkám kiteljesedésében és országos hírűvé válásában nagy szerepe volt dr. Szabenyi Péternek, dr. Szabolcs Ottónak és a Magyar Történelmi Társulatnak.

A vezető szakfelügyelői tevékenységem, a szaktantermi rendszer kialakulásával, a térképekkel való tanítás gyakorlatának meghonosodásával gazdagodott. Források, és szemléltető anyagokkal való tanítás, a szaktermi rendszer kialakulása és az interaktív tanulás eljárásaink megjelenése is, a 60- as 80-as évekre tehető a fővárosban.

A metodikai előadásokat, Ferge Zsuzsa, Ancsel Éva, Lóránd Ferenc, Balázs Györgyné, Bíró Ibolya, Ballér Endre, Szabenyi Péter, és szakfelügyelőink előadásában hallgattuk.

A fővárosi történelem tanárok metodikai tájékozódását és fejlesztést szolgálta a vezető szakfelügyelő javaslatára az Alkotó Körök munkája. Az Alkotó Kör tagjai voltak: + Bardócz Attila, Csepela Jánosné, Jenei Károlyné, Francsics Árpád, dr. Kertész Istvánné, Miklós László, Felföldi Mihályné, Nagyajtai Anna, Pethes Istvánné, Spányikné Simon Éva, H.Horváth Attila, dr. Sávoly Mária, Vass Vilmos. Alle Éva, és dr. Blasszauer Róbert. Az Alkotó Kör munkája volt, az Ezer gyakorló feladat a történelem tanításához c. könyv megírása, (Tankönyvkiadó 1979), FPI kiadásban megjelenő Gondolkodjunk együtt módszertani folyóirat.

Az Alkotó Kör és a szakfelügyelői kar, végzett először méréseket topográfiai valamint a reformkori ismeretek köréből, amit a kompetenciamérések közül akár az elsőnek is nevezhetünk. Hiszen nem egyszerűen a tárgyi tudást, hanem annak alkalmazásait vizsgálta. Vizsgáltuk Én és a világ c. projekt keretében a tárgyhoz kapcsolódó emóciókat, értékeket. A korai mérések, és elemzések, ismerte a metodika fejlődésének új útjait, úttörőnek is tekinthetők. Korán rájöttünk a projekt és epocha tanítás szükségességére, pedig, még e kifejezéseket nem ismertük. Létre hoztuk a történelem metodikafejlesztést szolgáló Intézeti kiadványokat.”A demográfia és a statisztika,” „Reformkor”, a „Dualizmus” koráról szóló oktató csomagokat. Megjelent fólia sorozatunk az Ókor és a Húszadik század történetének tanításához, amelyek ingyen jutottak el az iskolák szertáraiba. Szinte felsorolhatatlan a számtalan Történelemtanítási konferencia, kísérletek, kiadványok, cikkek, a Történelemtanítás és a Tanító c folyóiratok őrzik ezeknek a gazdag éveknél az emléket.

E munkákban résztvevő nagyszerű kollégák, azóta is valamennyien hasznosan hozzájárultak a történelem szakmetodika fejlesztéséhez, legtöbben vezető tanárokként, Miklós László a történelemtanárok egyesületének megszervezésével, A történettudományok kandidátusai lettek: H.Horváth Attila a veszprémi, Vass Vilmos az ELTE Pedagógiai. Tanszékének habilitált docensei, számos módszertani publikáció, könyv szerzői, szerkesztői.

Az intézeti mindennapok is érdekesek voltak. Reggelenként a munkaidő kezdete előtt, a második emelet 125 szobájában kávéztunk. Igazgatónk gyakran a 125-be jött be, ha valami mondanivalója volt számunkra. Szívesen dolgoztam együtt Forgács Pannival, Szilágyi Imrénével, Pázsik Gabival, Pálmai Lóránttal, Wiedemann Lacival, Fügedi

Péterrel. Jó kedvű és kollegiális kapcsolatainkra szívesen emlékszem. Sok kezdeményezés volt a tantárgyközi kapcsolatok tantervi megvalósításával kapcsolatban magyar- történelem, és történelem-földrajz vonatkozásában.

A délelőttök iskolák látogatásával, szervezéssel, a délutánok továbbképzésekkel, munkaközösségi értekezletekkel és bemutató tanításokkal teltek el. A kéthetenkénti találkozások az Alkotó Körrel, az elvégzett munka megbeszélése, és a tapasztalatok összegzése, és megírása is fontos feladatomból volt.

Késő délutánra, vagy estére maradt a Műveltségkép az ezredfordulón c. kísérletben résztvevő kollégákkal való találkozás, a Váci utcai lakásomban. Itt beszéltük meg az előző hét tapasztalatait és készítettük elő a következő hét kísérleti anyagait.

Voltak nagyszerű igazgatók is, akik segítettek munkánkat, meg kell említenem a Viola utcai általános iskola igazgatóját, Csillag Ferencet, akinek az iskolájában úttörő kísérletet folytattunk a társadalmi ismeretek meghonosítása érdekében az alsó tagozaton. Segített munkánkban a Hunfalvy Szakközépiskola igazgatója Bernáth Lászlóné. A felmérések, és a mérések megszervezésében Andor Mihály, szociológus volt a segítségünkre. 10 nagy dobozban van lerakva e korszak dokumentumai, amire valószínűleg már senkinek nem lesz szüksége.

Az Intézet sajnos nem mindig a saját elhatározásból jelentős változásokon ment keresztül. Részben kiteljesedett, részben csökkentek azok a területek, amelyeket gondoztak.

Az utódok munkája sem csökkent, hiszen a történettudomány, és a metodika fejlődése szakadatlan. Az Intézet munkáját csak részben pótolja a Történelem Tanárok Egylete, a történelmi folyóiratok által szervezett továbbképzések. A történelem metodikát illeti pótolhatatlan munkát fejt ki Vass Vilmos, akinek szakmai tudása, cikkei, könyvei, már nemzetközi metodikai irodalomban is ismertté váltak. A Rábe kiadó által készített, történelemtanítással kapcsolatos munkákban, Vilmos Mari, Raschburg Ágnes, végeznek kitűnő szakmai munkát..

Abban a reményben, hogy ez a gazdag 100 év nem múlik el nyomtalanul a magyar pedagógia történetében, és megmarad a Mérei Intézet e kiemelkedően fontos hagyományának a folytatója. Kisérem féltő figyelemmel azt a munkát, amelyet kollégáim napjainkban is végeznek az iskolai pedagógiai gyakorlatának fejlesztése érdekében.

Dr. Szilágyi Imréné:

Büszke vagyok, hogy kezembe vehettem a stafétabotot! (1980-2005.)

Száz év az emberiség történetében porszemnyi sincs talán, de ha emberléptékből nézzük, szép kor, s nem kevés, ami ez idő alatt megtörténhet. Nekem gyönyörű idő, hiszen – sok év távlatából visszatekintve is - pályám egyik legszebb időszaka volt az a negyed század, melyet a Fővárosi Pedagógiai Intézetben tölthettem. Ennek tükörserepeiből gyűjtöttem össze itt egy maroknyit csupán az emlékezés okán és természetesen a teljesség igénye nélkül.

Az első vezetőfelügyelői értekezlet

Nagy megtiszteltetés volt, ha valaki az Intézet szakmai testületének, a vezető szaktanácsadói karnak a tagja lehetett. Ez a közösség ugyanis **nem önjelöltekből**, „ejtőernyősökből”, protekciósokból verbuválódott, hanem egy-egy szakterület sikeres művelése, ismert és elismert szakmai tevékenység, publikációk, naprakész szakterületi és oktatáspolitikai tájékozottság, innovatív hajlandóság és **magasra tett mérce** a személyiségjellemzők terén volt a belépés feltétele. A hely szelleme megérintette az újonnan érkezőt: éreztük, hogy fontos, amit teszünk, s kötelességünk, hogy tovább vigyük és új értékekkel gyarapítsuk a „Ház”, a nagy múltú intézmény szellemi örökségét, melyet fennállása alatt az egymást váltó generációk - a staféta botot egymás kezébe adva - hagyományoztak az utánuk jövőkre.

Engem 1980-ban ért az Intézetbe hívó, kitüntető megkeresés. Sok éves tanítási és szakfelügyelői gyakorlattal a hátam mögött és pedagógiából friss egyetemi diplomával a zsebemben, nem kevés izgalommal vállaltam a megtisztelő feladatot. Kezdetben szomorúan néztem íróasztalom mögül az ablakom előtt, a galambos toronyban sürgölődő galambokat: hiányoztak kis tanítványaim, régi kollégáim és a XI. kerületi Váli utcai anyaiskolám. Azonban hamarosan megvigasztalódtam, mert engem is magával ragadott az a lendületes, **pezsgő szakmai közélet**, amibe belecseppentem.

Hatalmas élmény volt az első vezetőfelügyelői értekezlet, amelyen részt vehettem és megismerhettem új kollégáimat, az iskolarendszer valamennyi területének gondozóit: óvodától az általános és középfokú oktatáson át a szakképzésig, valamint a diákotthoni nevelés, a gyógypedagógia, a nevelőotthonok, a nevelési tanácsadók, az iskolai könyvtárak, a felnőttoktatás munkájának szakmai segítőt. Mindannyian saját **szakfelügyelői**, később szaktanácsadói **hálózaton keresztül** tartották a **kapcsolatot az egyes intézményekkel** és személy szerint az ott működő pedagógusokkal. Ezeken az értekezleteken a vezető szaktanácsadók beszámoltak saját területük pedagógiai eredményeiről és nehézségeiről, és fontos nevelési és oktatási kérdéseket vitattak meg, ki-ki a saját területének nézőpontjából értelmezve, elemezve és értékelve a témát. Így az intézet vezető testületének **naprakész** és átfogó képe volt a **főváros oktatásának helyzetéről és fejlesztésének aktuális igényeiről**. Az egyes területek írásos elemzései, probléma feltárásai képezték a fővárosi oktatásirányítók (akkor még centralizált modell szerint működött a rendszer) döntés előkészítő és irányító munkájának – konkrét tapasztalatokon nyugvó – alapját.

Ezeken a találkozásokon keresztül megismertük egymás munkájának értékeit, és figyelmet, megbecsülést vívtunk ki a saját szakterületünknek. A kölcsönös

érdeklődésből **jó szakmai együttműködés alakult ki** a kollégák között és sok mindent megtudtunk egymásról. Például azt, hogy *dr. Pereszlényi Éva* gyermekcentrikus óvodai kísérletével hogyan segítette az óvodai nevelés metodikai megújulását, vagy *Pázsikné Szilágyi Gabriellával* együtt tudományos alapokra helyezte az óvodák vezetőinek feladatra való felkészítését. Hogy *dr. Forgács Anna* (Panni) komplex esztétikai nevelési, *Bíró* (Ferencné) *Ibi* történelemtanítási kísérletbe fogott, s különös gondoskodással foglalkoztak a szaktárgyukat tanító tanárok alkotó közösségeivel. Hogy *Nagy* (Attiláné) *Éva* tankönyvsorozat megírásával segítette a korszerű technika tanítás elterjesztését, *Ábrahám* (Károlyné) *Erzsi* angol tankönyveket, *Kuti* (Gusztávné) *Kati* elsős olvasás-írástanítási programcsomagot és tankönyveket írt. Hogy *Ördög László*, a Kodály módszer lelkes híve és kiváló művelője megtanult spanyolul, hogy ezen a nyelvterületen is megismerhessék a zenetanárok a „magyar csodát”. Hogy *dr. Wiedemann László* nemcsak a fizika tudományának kiváló tudója, hanem fantasztikus műveltségű filozófus is, és így megnyilatkozásai nemcsak fontosak, hanem - a téma több dimenziójú megközelítése miatt - rendkívül tanulságosak és érdekesek is. Hogy *Pálmay Lóránt*, a matematika területének országosan ismert, nagy tekintélyű, tudós gondozója titokban alkalmi verseket is ír, s kiváló egyetemi oktató. Tréfásan azt szoktuk mondani, hogy a jó matematika tanárok két halmazba sorolhatók: akiket *Pálmay Lóránt* tanított, s akiket nem. (Mi úgy tapasztaltuk, hogy előbbiek vannak többen.)

Közös a cél: kiváló oktatást a fővárosnak!

Talán a felemlegetett – s a teljesség igénye nélkül sorolt – néhány példa is sejteti, hogy ez a sokszínű és kiváló felkészültségű együttes nem akármilyen karmestert kívánt. E téren *Kaján László* - aki több évtizeden át volt igazgatónk - és helyettese, *dr. Hunyadi Zoltán* hosszú távon kiváló párost alkotott.

Kaján László demokratikus szellemiségű vezető volt, aki nagy szabadságot engedett, ugyanakkor magas szintű feladatteljesítést várt el munkatársaitól. A hazai kutatás-fejlesztés, valamint a külföldi szakirodalom naprakész ismereteinek és a magyar iskolarendszer működéséről szerzett pontos információinak köszönhetően az oktatásirányítás szövevényes világában remekül tájékozódott. Támogatta az innovatív törekvéseket, de mindig megmaradt a realitások talaján. Remek humora az igazán nehéz helyzeteken is átsegített bennünket. Amolyan „beszélgetős” vezető volt. Nem kemény előírásokkal, kilátásba helyezett szankciókkal, utasítások rendszerével irányított, hanem inspiratív egyéni vagy csoportos beszélgetéseket, megbeszéléseket folytatott velünk éppen aktuális munkánkról, feladatainkról. Apró kis cédulákon személyre szóló, szellemes, rövid és mindig lényegre utaló (elismerő, figyelmeztető vagy figyelemfelhívó) észrevételeket, reflexiókat kaptunk tőle a munkánkra vonatkozóan. Ezekhez kapcsolódtak aztán a személyes beszélgetések. Írásos anyagainkat becsülettel elolvasta és érdemben véleményezte is. Igaz, kézírása kicsit nehezen volt olvasható, hieroglifái megfejtéséhez azonban mindig számíthattunk tapintatos és kedves, köztisztelőnek örvendő titkárnője, **Csicsriné** /Emma/, a legendás **Csicsi** segítségére.

Hunyadi Zoltán ajtaja mindig nyitva állt, készen arra, hogy bölcs tanácsot, útmutatást adjon a tévelygőnek. Mivel a pedagógiai mellett jogi diplomája is volt, éberem örködött

nemcsak az intézet szakmai, hanem jogszerű működésén is. Tőle tanultam meg, hogy miként lehet kedvesen és bántás nélkül világossá tenni a tévedést, feltárni a hiányosságot és segíteni úgy, hogy közben ne vesszen el az önbecsülés és a motiváció a korrigálásra. Ez fontos útravaló volt nekem, mely sok nehézségen átsegített.

Nyugdíjba vonulása után **Kóczyán** (Béláné dr.) **Ági** követte őt a helyettesi székben. Óbuda oktatásirányításából érkezett hozzánk, s később igazgatónk is volt egy ideig a - Kaján László nyugdíjazását követő - igazgató váltások zaklatott időszakában. Gondos, jó vezetőnk volt és a nehéz időkben is nyugodt feltételeket teremtett. Törődése, kedves ötletei új hagyományokkal gazdagították és erősítették közösségünket. Miután munkáját és személyét megismertem, megértettem annak okát, hogy miért is csillan különös szeretet korábban volt kollégái szemében, amikor egy-egy találkozás alkalmával róla érdeklődnek; vagy miért van az, hogy az intézetben járva soha nem mennek el úgy az ajtaja előtt, hogy be ne köszönnének hozzá.

Tudós igazgatója volt a későbbiekben még intézetünknek **dr. Szabenyi Péter**, a didaktika tudományának Európában is jól ismert kutatója, tantervelméleti szakember. Sokat tett pedagógiai műveltségünk emeléséért és az intézet jó hagyományainak ápolásáért. Kezdeményezte például a **pedagógiai szeminárium értékeinek átmentését** a 20. század végének világába, a fővárosi pedagógusok szakmai műveltségének megemlése érdekében. Ennek kereteit *Kuti* (Gusztávné) *Kati* egy szép tanulmányban ki is dolgozta. Megvalósulása azonban anyagi feltételek híján sajnos csak terv maradhatott.

Az ösztönző, a jó kezdeményezéseknek utat nyitó, nagy tudású vezetők irányítása mellett az intézetben nemcsak sokrétű és széleskörű, a fővárosi pedagógusok nagy tömegeit megmozgató szakmai továbbképzési, tájékoztató, fejlesztő és iskolatámogató, intézmény gondozó munka, hanem **jelentős innovációs tevékenység** is folyt. Például a pedagógiai gyakorlat **metodikai megújítására fővárosi kísérlet** indult *Hunyadi Zoltán* irányításával. *Papp* (Józsefné) *Anni* megszervezte a kerületekben a **korrekciós osztályok** rendszerét, valamint több kötetes módszertani kézikönyvet készített a demográfiai hullámhegy csúcsán – kényszerűségből – **képesítés nélkül** dolgozó **tanítók** munkájának támogatására. *dr. Horányi Györgyné, Annabella* következetes erőfeszítéseinek és szakmai irányításának köszönhetően kiépült a fővárosban a **nevelési tanácsadók hálózata**. *Imrecze* (Zoltánné) *Anni* személyéhez kötődött a pedagógusok tömegeinek felkészítése a *Varga Tamás* nevével fémjelzett **új szemléletű matematika tanítására**, az iskolák ehhez szükséges taneszközökkel való ellátásának koordinálása, valamint a hosszas utógondozó munka a sikeres adaptáció érdekében. *Kereszty Zsuzsa* kiváló szakembereket maga köré gyűjtve megújította a napközi-otthoni nevelést, az élhető és korszerű **egésznapos nevelés iskolaotthonos formája** országsszerte elfogadásra talált.

dr. Mezei Gyula fősztályvezető kezdeményezésére **új felügyeleti (iskolaellenőrzési) modell** született alternatív megoldásmódok felkínálásával, melyek (a minőségbiztosítás előfutáraként) az iskola önértékelésére épültek. Ennek **szakanyagai** szintén az intézetben készültek. Később e munka tapasztalatait is felhasználva született meg egy **szaktanácsadói kézikönyv**, melyet Szaktanácsadás-fejlesztés címmel *Pavlik*(Oszkárné) *Éva kolléganőmmel* írtunk. *Pavlik Éva* nevéhez fűződik a

mérési központ működésének beindítása, adatbázisának kiépítése is. Erőfeszítéseink egy célra irányultak: arra, hogy korszerű, igényes és eredményes intézményes nevelésben részesülhessenek a fővárosban élő gyerekek.

Szabenyi Péter igazgatósága idején és az ő irányításával szinte minden vezető szaktanácsadó részt vett és hatalmas munkát végzett **az első nemzeti alaptanterv** (1995) kidolgozásának befejező szakaszában, elévülhetetlen érdemeket szerezve intézetünknek az iskolai adaptáció sikeres megvalósulásához nyújtott segítségadással nemcsak a fővárosban, hanem szerte az országban.

Saját munkaterületem emlékeiből

Az én intézeti munkám a fővárosi általános iskolák alsó tagozatán folyó pedagógiai munka eredményességének elősegítésére irányult. A feladataim megismerését és a kezdő lépéseimet **Papp** (Józsefné) **Anni** segítette és vigyázta, aki korábban egyedül gondozta ezt a területet. Köztisztelőben álló, kiváló felkészültségű szakember volt, aki mindent tudott az alsó tagozatról, és nemcsak a kisiskolások jó oktatásáért dolgozott, de Budapest egészének oktatásügyéért is igen sokat tett, hiszen társadalmi munkában a főváros legfőbb döntéshozó és végrehajtó testületének tagja is volt. Ma is hálával gondolok önzetlen támogatására. Sokat tanultam tőle. Személyes példájával és igényességével gazdag útravalót adott a stafétabot mellé - amit hamarosan átvettem tőle -, és amit később én is jó szívvvel adtam tovább két kiváló kollégámnak, akivel a demográfiai csúcs idején hatalmasra növekedett munkaterület gondozását munkamegosztásban végeztük (több mint 300 iskola szakmai támogatása 40 alsós szaktanácsadó segítségével).

Egyik munkatársam, **dr.Csonka Csabáné** (Kati) volt, aki néhány év után az Oktatási Minisztériumban folytatta az általános iskolák szakmai segítségének szép feladatát. Bár kivált az intézetből, szoros munkakapcsolatunk továbbra is megmaradt. Távozása után **Kuti** (Gusztávné) **Kati** lett az új társam. Gyermek-centrikus pedagógiai szemléletünk, azonos pedagógiai elvektől vezérelt gondolkodásunk és értékrendünk rendkívül harmonikussá tette együttműködésünket, s nagymértékben meghatározta közös munkánk eredményességét. Rengeteget dolgoztunk, hogy naprakész információkat gyűjtsünk területgondozó munkánkhoz. Jártuk a kerületeket, sok iskolában megfordultunk, fővárosi tantárgyi méréseket szerveztünk és elemeztük az eredményeket. Tapasztalatainkat továbbképzések keretében megosztottuk tanító kollégáinkkal és az őket segítő iskolavezetőkkel. Támogattuk az iskolai innovációkat, szakanyagokat véleményeztünk, a RAABE Kiadó tanítóknak indított módszertani Kincsestár sorozatának megjelenését 20 éven át pedagógiai szakértőként segítettük, tankönyvek készítésénél bábáskodtunk, pedagógiai programokat véleményeztünk, tantervet írtunk, hogy csak a legfontosabbakat említsem.

Sok szép közös feladat emlékét őrizzük mindketten. Munkánkban nemcsak egymásra számíhattunk, hanem a kerületek kiváló alsós szaktanácsadóira és a **Fazekas Mihály** nevét viselő **gyakorló iskolánk** tanítóinak példa értékű munkájára is. Az országban egyedülálló megoldás volt a pedagógus továbbképzésben az a modell, amely nálunk működött: a kerületi szak/felügyelők/tanácsadók segítségével, akik személyre szóló információk birtokában voltak egy-egy iskola és az ott működő tanítók munkájáról, folyamatosan gyűjtöttük a tapasztalatokat és feltérképeztük az eredmények mellett a

hiányterületeket, a gyenge pontokat. Közösen kerestük az okokat és a megoldás lehetséges módjainak bemutatására szerveztük a továbbképzéseket és megmutathattuk azok gyakorlati megvalósíthatóságát is a gyakorló iskola tanítóinak bemutató óráin.

A **legkiválóbb tanítók közül is a legjobb** lehettek gyakorló iskolai vezető tanítók. *Bíró (Józsefné) Emmike, Várnai (Tiborné) Klárka, Szócs (Lajosné) Ica, Lévy Anikó, Mészáros (Lajosné) Eszter, Czynolter Magdi, Nagy (Józsefné) Ila, Oszwald (Istvánné) Marika, Haszmann(Károlyné) Erzsé, Kuti (Gusztávné) Kati, Terei (Andrásné) Mária, Szakolczai Kati* innovatív bemutató óráin sosem volt elég a szék, oly sok budapesti és gyakran vidéki tanító szeretett volna tanulni, megoldásokat ellesni ötletgazdag tanulásirányító tevékenységükből. Annál is inkább, mert ezeket a foglalkozásokat igényes pedagógiai elemző munka is követte, melyből sokat profitálhattak a résztvevők. Nagy tantervi reformok, módszertani váltások idején az is megesett (ó, borzalom!), hogy a díszterem színpadára költöztették tanítási óráikat az osztályukkal, hogy minden (önkéntes!!!) érdeklődő tanulhasson tőlük.

Amikor az Országos Pedagógiai Intézet erejéből nem futotta az **ország alsós szaktanácsadóinak szakmai támogatására**, Katival magunkra vállaltuk ezt a munkát. A megyei szaktanácsadó kollégákkal alapítottuk meg a tanítók elsős országos szakmai egyesületét, mely **Tanítók a Gyermekéért Egyesület** néven került bejegyzésre és működött sikeresen sok éven át. Az egyesület vezetősége gazdag szakmai programokat szervezett tagjainak, melynek keretében *Kuti Gusztávné*, az egyesület elnöke több éven át komoly szakmai megmérettetést, **országos tanítási versenyt** is szervezett tanítóknak, s **emlékplakettet alapított** a tanítók szakmai épülését és a kisiskolások nevelésének ügyét kiemelkedően támogató személyek tevékenységének elismerésére. A rangos verseny győztesei közül került ki intézetünk gyakorló iskolájának újabb nemzedéke is: *Csájiné Knézics Anikó, Szilvásiné Turzó Ágnes és Temesvári Miklós* személyében, akik nyugdíjba vonuló kollégáinktól átvették a stafétabotot.

A gyakorló iskolával hosszú időn át szoros, jó szakmai együttműködés alakult ki közöttünk. A legtapasztaltabb gyakorló iskolai tanítókat ösztönöztük és hozzá segítettük tankönyvíráshoz, taneszköz fejlesztéshez és bekapcsoltuk őket a továbbképző munkába. Így készültek el a **Koronás**, majd a **Forrás könyvek**, megszerezve szerzőiknek azt az örömet, hogy a saját tankönyveikből taníthatták diákjaiknak a magyar nyelv és irodalmat.

A lendület még vitt bennünket, de **az ezredforduló idejére** valahogy elfogyott az intézet körül a levegő. Működési feltételeinket saját bevételekből kellett volna fedeznünk, mert a főváros forrás hiányában már nem tudta finanszírozni azokat a munkaterületeket, amelyek nem tartoztak hozzá intézményfenntartói kötelezettségéhez. Ez végét jelentette az óvodák, az általános iskolák és más, kerületi fenntartású intézménytípusok szakmai gondozásának, mert az érintett kollégáktól a pénz előteremtésének praktikái távol álltak, csak szakmájukat tudták magas szinten művelni. Fájó szívvel éltük végig ezeket a nehéz időket, mert tudtuk, hogy a leépítéssel **nagy veszteség éri a főváros oktatásügyét**.

Köszönöm *Csillag Ferencnek*, hogy múltba tekintő írásra bízott a centenárium kapcsán. Be kell vallanom, hogy nekem - ha a Fővárosi Pedagógiai Intézetre gondolok - soha nem az utolsó idők rossz emlékei jutnak az eszembe, hanem azok a szép évek,

amikor ereje teljében **teljesítette intézményünk** azt a feladatát, **amiért száz évvel ezelőtt megálmodói alapították**, és büszke vagyok arra, hogy én is stafétabotot kaphattam a kezembe, hogy részt vegyek ebben a nagyszerű munkában.

Pázsikné Szilágyi Gabriella:

A „HÁZ” LAKÓJA VOLTAM

(A Fővárosi Pedagógiai Intézet munkatársai, nemes egyszerűséggel „A HÁZ”-nak nevezték azt a munkahelyet, ahol nemcsak dolgozni, hanem szabadon gondolkodni, alkotni, barátságokat kötni és építeni lehetett. Azaz minden jót és nemeset tenni, amit egy jó ház biztonságos falai között meg lehet tenni.)

PÁLYAVÁLASZTÁSOM MOTIVÁCIÓI

*„Az emlékek talán nem ragyognak
olyan fényesen, mint a remény, de
szébbek és ezerszer igazabbak.”*

(George Dennison Prentice)

Nem szerettem óvodába járni. Óvónő lettem.

Az óvodáról nincsenek szép emlékeim. Nincsenek olyan emlékeim, hogy bárki (óvónéni, dajka néni) megölelne, magához szorítana, megsimogatna..., csak a félelemre emlékszem. Szorongtam, és közben engedelmeskedtem, igyekeztem megfelelni: utálattal bár, de megettem a „rémes” főzeléket, engedelmesen lehajtottam a fejemet a hosszú, zöld asztalra, - ahogyan a délutáni pihenés zajlott.

És az is rossz volt, hogy a sor végén mindig az utolsó voltam. (Év közben lettem óvodás – anyám betegsége miatt – és feltehetően, nem szerethető módon növeltem a létszámot.)

Játékelményem sincs. Sem egy szép baba, közösen épített vár, vagy örömet adó mozgásos tevékenység nem jelenik meg emlékeimben. Csak a hosszú-zöld asztal.

De volt egy vigaszom... a mesék világa.

Szüleink mindig sokat olvastak és meséltek nekünk (még fiú testvéremmel is sikerült megszerettetniük az olvasást!). Én ámulattal hallgattam és varázsoltam be magamat a csodák világába. Ha bánat ért, tudtam, hogy a végén a jó győz, a gonosz elbukik.

Nem szerettem óvodába járni. Óvónő lettem.

Alsó tagozatos tanítóim hatására (akik csodálatos pedagógusok voltak, akiknél nem utolsó voltam a sorban, és arra is volt idejük, hogy szeressenek), pedagógus pályára készültem. Én is „tanítónéni” szerettem volna lenni. Mégis – számomra akkor megmagyarázhatatlanul az óvóképzőbe adtam be a jelentkezésemet. (Annyira tudatosan és biztosan választva, hogy nem éltem más választási lehetőséggel sem.) A sokszoros jelentkezők sorából elsőre felvételt nyertem. Akkor még komoly szerepük volt a képességeknek (pld. zenei, mozgás, nyelvhelyesség, irodalom, vizuális képesség). Biztosan nem tudom, de gyanítom, hogy zenei ismereteim és – mint már olyan sokszor – a mese segítettek vágyam beteljesülésében (az óvodai csoportban az előző napon kapott három mesealakból alkotott mesét kellett elmondani a gyerekeknek. Maradandó élményem, hogy a gyerekek újra és újra elmondatták velem a mesét!).

Elhivatottsággal és nagy elszántsággal készültem a pályára. Tanárim „született pedagógusként” bocsájtottak a pályára, - sikeres jövőt ígérve.

És mégis... A főiskola elvégzése után úgy éreztem, nincs jogom beavatkozni a gyerekek fejlődésébe. Mivel nem volt megfelelő gyakorlatom, annyira kevésnek tartottam az elméleti ismeretek által vezérelt szakmai munkámat, hogy megkérdőjeleztem a pályára való alkalmasságomat. A pedagógusi pálya melletti elkötelezettségemet viszont nem akartam feladni, ezért azt gondoltam, hogy jelentkezem a tanítóképzőbe. Szerencsére nem fogadták el a jelentkezésemet (gazdasági ok, két év gyakorlat hiánya). Igen, szerencsém volt, mert a harmadik évben „megéreztem” a pályát. Akkor jöttem rá, hogy nem kell mást tenni, mint szeretni a gyerekeket – a nagy tenni vágyás csak másodlagos tényező. Tévedés azt hinni, hogy akkor vagyok méltó a pályára, ha állandóan *nevelek*, ha folyton *tanítok*. *Eközben nem ölelgetek, nem simogatok...* Nem jut idő és több figyelem, szeretet a „leginkább sebezhető” gyerekekre sem. *(Bár gyanítom, hogy pályaválasztásom motívuma a gyerekek iránti figyelem, szeretet, törődés lehetett! Ez kellett, hogy legyen!)*

A felismerés pedagógussá érlelt.

Amikor az első csoportom iskolába ment, a szülői testülettől kaptam egy levelet, ami számomra még most is a legnagyobb elismerés. Akkor sem volt jellemző, most sem igazán az, hogy a szülők írásban köszönik meg a pedagógus munkáját. És tették ezt olyan módon, hogy nem nekem, hanem az akkori fenntartónak címezték a levelet, amit végül is a „művelődési osztálytól,” kaptam meg.

Az elismerés kötelezettséget is jelent, és számomra azzal az üzenettel bír, hogy nem többet, hanem jót és jól kell tennem. Ehhez az elméleti és gyakorlati ismereteimet folyton és szüntelenül gyarapítani szükséges! TANULNOM KELL!

*„A gyermekek úgy érznek,
ítélnék és cselekednek
miként azt azoknál látják, akiket
szeretnek és becsülnek”*

(Dr. Wlassics Gyula
vallási és közoktatási miniszter 1896)

TANULÁS – MUNKA – TANULÁS; TALÁLKOZÁSOM A „HÁZ” LAKÓIVAL

„A főváros közoktatásügyi szervezete egy új intézménnyel gazdagodott. Ez az új intézet a Pedagógiai Szeminárium. Ennek feladata, módot nyújtani a tanítósnak az önművelésre, a kulturális haladásra, s megadni egyúttal ehhez a szükséges feltételeket és eszközöket. Munkakeretet akar biztosítani azoknak a tanítóknak és óvónőknek, akik haladni óhajtanak a haladó világgal, hogy a maguk munkáját minél értékesebbé tegyék. A szeminárium, mint közismeretes, állandó továbbképző kezdő nevelők számára, de rendeznek ott tanfolyamokat és tudományos előadásokat a régebbi tanítók és óvók számára is.”¹

¹ Pedagógiai Szeminárium c. hír. Kisdiednevelés, 4. sz. Bp. 1912. 99. p.

Budapest az európai nagyvárosok között élen járónak számított abban, hogy felismerte a pedagógusok továbbképzésének fontosságát. Az 1912. február 1-jén Bárczy István polgármester által felavatott Pedagógiai Szemináriumban (Európában az első pedagógiai intézet) a pedagógusok rendszeres, szervezett, állandó továbbképzése folyt. A szeminárium értéke abban volt, hogy a kor legnagyobb tudású szakembereit kérte fel az óvónők, tanítók tanfolyamainak előadójául (pld.: Finánczy Ernő, Nagy László, Ranschburg Pál, Weszely Ödön, Kornis Gyula, Lyka Károly, Kacsóh Pongrác ... stb.). A kor legkiválóbbnak tekinthető elméi adták tudásukat a pedagógusoknak! A Pedagógiai Szemináriumban a munka gerincét a tanfolyamok szervezése jelentette. (Ezek mellett működtek: laboratóriumok, pedagógiai könyvtár, pedagógiai múzeum). Az eltelt száz év alatt – az intézet alapfunkcióihoz igazodóan (továbbképzés, kísérletek-kutatások, tanulmányi versenyek, kiadói tevékenység... stb.) – bővültek a továbbképzések szervezeti keretei:

- vezetőképző tanfolyamok
- munkaközösség-vezető tanfolyamok
- vezetői továbbképző tanfolyamok
- komplex tanfolyamok
- irányított önképzés
- módszertani tanfolyamok
- speciális tanfolyamok
- alkotó körök
- közművelődési tanfolyamok
- fórumok
- stb.

A széleskörű lehetőségekből a tanulni vágyó pedagógus megtalálhatta az érdeklődésének megfelelő továbbképzési tartalmakat.

Az önképzéssel párosuló továbbképzés értékét az is növelte, hogy a pedagógus nemcsak elméleti ismereteit gyarapíthatta, hanem a pedagógusmesterség gyakorlati fortélyait is elsajátíthatta a pedagógiai gyakorlat megfigyelésekor.

1912-től óvoda is indult az épületben. A korabeli leírások szerint az akkori főváros legszebb kisedóvója volt. Gyakorló óvodai szintre 1919-től emelték, ugyanis ekkor nyílt meg a Szemináriumban az első óvónői továbbképző tanfolyam, amelyen – miniszteri rendelet értelmében – minden óvónőnek ötévenként részt kellett vennie (ezekre a foglalkozásokra a tanítói tanfolyamok hallgatói is belátogattak, hogy a folytonosságot jobban tudják érzékelni.)

A „HÁZ”-zal való ismerkedésem az óvodai nyílt napokon való részvétellel kezdődött. Elsősorban a gyakorlati munkámhoz kerestem segítséget, megoldási módokat, vitapartnereket.

„A módszerek és munkaformák megválasztásakor abból kell kiindulni, hogy a továbbképzésben résztvevő pedagógusok gazdag gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek minden lényeges témakörben, és érdeklődésüket **csak a gyakorlathoz közelálló módszerek kelthetik fel**, de ugyanakkor azt is tudnunk kell, hogy a gyakorlati tapasztalataik sokszor forrásai az új gondolatokkal szembeni ellenállásoknak is. Főleg módszertani kérdésekben csakis a **tömeggyakorlattal vitába szálló problémátárgyalás lehet eredményes.**²

E gondolatok jegyében (is) az óvodában töltött idő nem volt haszontalan. Elvárásaimban nem csalódtam. Korszerű módszerekkel, a gyermekek személyiségét figyelembevevő, önálló gondolkodásra és cselekvésre készítő pedagógus személyiségekkel találkoztam.

Megtapasztaltam annak lehetőségét, hogyan lehet ugyanazt a problémát többféle módon megoldani. Az „igazság többféle arca” mutatkozott meg a résztvevőkkel való közös megoldásokban, - melyet vitákban éreltünk meg.

(Jellemző, hogy a gyakorlatvezető óvónőknek is felkészülésükkor háromféle foglalkozási vázlatot kellett készíteniük egy-egy probléma megoldására.)

Az óvodában töltött - egyre gyakoribb – idő arra serkentett, hogy a pedagógia legújabb elméleti kérdéseivel is megismerkedjek. Eleinte szakmai-módszertani kérdésekkel foglalkozó továbbképzéseket választottam. Később, amikor vezető lettem (amit nagy örömmel vállaltam, mert úgy gondoltam, hogy végre megvalósíthatom a nevelés és testületépítés terén megfogalmazott saját elképzeléseimet), a vezetés elméleti és gyakorlati kérdéseivel kapcsolatos továbbképzéseken gyarapítottam ismereteimet.

„A továbbképzésnek nem lehet uralkodó műfaja a hagyományos előadás. Egy olyan pedagógiai időszakban, amelyben a gyermekek aktivizálását tűztük ki célul magunk elé, és önálló gondolkodásra kívánjuk nevelni őket, képtelenség, hogy a nevelőik, vezetőik továbbképzése a passzív befogadásra épüljön. Korszerű, aktivizáló munkaformákat kell alkalmazni.”³

A továbbképzéseken elhangzott előadások – melyek tudományos ismereteket közvetítettek – segítettek a résztvevőknek feladataik felismerésében, a vezetés örömeinek felfedezésében, - ami a jó közérzet kialakítása, kondicionálása érdekében fontos.

² Kaján László: A továbbképzés időszerű kérdései. Pedagógusok lapja 1973.

³ Kerékgyártó Imre: A köznap gondolkodás gyötrelmei. Köznevelés 1977.

Mindezekre a változatos alkalmazott módszerek adtak lehetőséget. Pld.: Kisebb csoportokban folytatott viták, beszélgetések, esettanulmányok, konkrét gyakorlati példák elemzése.

A továbbképzéseken szerzett tapasztalatok felidézésének, az intézet munkatársainak szemléletét tükröző alkotói légkör újraéltetési lehetőségének, - az emlékezésnek a lap terjedelme szab határt.

De bevezetőként kap szerepet olyan módon, hogy érzékeltesse azt az örömet és büszkeséget, melyet akkor éreztem, amikor a „HÁZ” lakója lettem.

A „HÁZ” LAKÓJA LETTEM

*„Nem a valódi út a nehéz,
hanem a nehézség maga az út.”*

(S. Weil)

1980-ban a Fővárosi Pedagógiai Intézet státuszt bővített az óvodai területen, és előzetes szakmai információk birtokában engem is meghívtak egy beszélgetésre. Az esélytelenek nyugalomával készültem a találkozásra (én akkor vezető óvónő voltam, - nem voltam szakfelügyelő, tehát nem jártam végig a „ranglétrát”). Nem akartam mindenáron megfelelni, ezért nyíltan vállaltam – szilárd elkötelezettségem mellett is – a kevésbé szeretett, ám az óvodapedagógia részét képező nevelési területeken elért eredményeket és sikertelenségeket (Pld.: „matematikai nevelés”). De alkalmam volt arra is, hogy kifejtsem hitvallásomat, melyet akkor is, - most is *Brunszvik Teréz* gondolata formált, miszerint: *„elfogadok minden gyermeket kivétel nélkül, akít a gondviselés rám bízott.”*

Azon a reggelen, amikor munkatársként léptem be a „HÁZ” kapuján, *büszkeség* és *szorongás* egyszerre vett erőt rajtam. Az érzések versenyében a büszkeség állt nyerőre. (Emlékszem: háromszor (!) léptem be a kapun, azt remélve, hogy találkozok egy ismerőssel, aki megkérdezi hová megyek, miért jöttem? Hát persze, hogy nem találkoztam ismerőssel!) *Büszke voltam*, hogy munkatársként tagja lehetek egy csapatnak, és nap-nap után beléphetek abba a szellemi fellegetvárba, ahol alkalmam volt tudásomat gyarapítani, személyiségemet fejleszteni.

APROPÓ → „CSAPAT”! Talán meghökkentő, hogy csapatnak nevezem a pedagógia legkülönbözőbb területein dolgozó felelős kollégáim összességét. De nem tehetek mást! Mert bár mi nem jártunk „csapatépítő tréningekre”, de az egymást tisztelő, a másakra odafigyelő emberekből magától alakult ki a közösség.

A minőség iránti csöndes, szívós fogadalom kovácsolta CSAPAT volt a miénk.

A *szorongás* érzése számtalanszor kísérte munkámat. A túlzott elvárás magammal és környezetemmel, valamint az ezzel járó elégedetlenség nem az elbizakodottsághoz, hanem a kételyek megfogalmazásához vezetett (jól tettem?, helyesen cselekedtem?, a legjobbat választottam?, hogyan lehetne jobb eredményeket elérni?)

Szerencsémre a „HÁZ” lakójaként egy CSAPATNAK a tagja voltam. És bár mi az óvodai területért voltunk felelősek (*ketten* dolgoztunk az óvodai nevelés területén) munkánkat segítették a különböző *központok* (vezetőképző központ, egészség és környezeti nevelési központ, pedagógiai-értékelési központ, tehetséggondozó központ, pszichológiai központ), *intézményi és nevelési területek* (alsó tagozat, napközi, gyermekvédelem, gyógypedagógia, könyvtár, szakképzés, diáktanácsadás), valamint a szaktárgyakért felelős kollégák – csapattagok (magyar nyelv és irodalom, idegen nyelv, történelem... stb.).

„Az óvónők és a tanítók csodálatos emberek, a nekik kiírt tanfolyamokra mindig többen akarnak jönni, mint ahányan felvehetők. Hihetetlen akaraterő van bennük, minden alkalmat megragadnak tudásuk gyarapítására, szakmai felkészültségük javítására.”⁴

Az intézet feladatköréből ki kell emelni a továbbképzési tevékenységet – melyet a fenti idézet is indokol, és az 1. sz. melléklet is illusztrál – mely változatos és sokszínű programjaival vált ismertté és vonzóvá a pedagógusok körében (évente 800-900 óvónő látogatta a továbbképzéseket, - *1986/87-es tanévben 1176 fő*).

Azt gondolom, hogy a továbbképzéseink iránti érdeklődést nemcsak az ígéretes tematikák-programok (2. sz. melléklet), hanem az alkalmazott módszerek is fokozták (3. sz. melléklet).

Az óvodai továbbképzéseken is olyan módszereket igyekeztünk alkalmazni, hogy azok elősegítsék a *gondolkodási készség fejlesztését*. Az előadások számát csökkentettük az aktivizáló módszerek javára, melyek arra ösztönözték a hallgatókat, hogy akár egyénileg, akár csoportosan, de gondolkozzanak a konkrét problémák megoldásán (lásd: mestereink – tanítóink: Kaján L., Kerékgyártó I. idézet gondolatai).

A problémákra építő tanfolyamok vezetése sokkal nehezebb, mint az „előadás-konzultáció”, az „előadás- és a visszakerdező szeminárium”, valamint „a szóbeli és/vagy írásbeli produkció” alapuló hagyományos tanfolyamoké. Nehezebb a vezető munkája, mert jóval több előre nem látható váratlan helyzettel kerül szembe. Ezért tanfolyamainkon-továbbképzéseinken olyan munkatársakat foglalkoztattunk vezetőként, akik ezeket a munkáltatási módszereket elsajátították a Fővárosi Pedagógiai Intézet kurzusain.

Továbbképzéseink elfogadottságát a látogatási létszámon kívül az alábbi vélemények is tükrözik:

- „A tanfolyam előadásaival és cselekedtető módszerével sok ismerethez juttatott, megerősített, segítette a munkámat.”
- A kiscsoportos feladatvégzés és gyakorlás, az otthoni feldolgozás a problémák újragondolására, sokszínű megoldására ösztönözik.”

⁴ Kaján László: Az iskolának érdeke a pedagógiai munka színvonalasabbá tétele. Novák László beszélgetés ...val. Köznevelés 1986. XLII. évf. 40. sz. 4. p.

➤ A játékos módszerek a fáradást is feledtetik... Hasonlót kívánok a jövőben is!"

A továbbképzések mellett kiemelt jelentőséggel bírnak még a *kutatások* (Pld.: „A fővárosi óvodák helyi nevelési programjának sajátosságok szerinti összegzése, esetükben a minőségfejlesztés jelenlegi szintjei”), *versenyek, vetélkedők* (Pld.: bábverseny, mesemondó verseny → „Az évezred legszebb meséi” címmel), *országos konferenciák* (Pld.: anyanyelvi nevelés, - egészséges életmódra nevelés).

ÚJ UTAK → REPEDÉSEK A „HÁZ” FALÁN. A változás korszaka

2004-ben az intézetet átszervezték. Az átszervezési koncepció által intézményi-nevelési területeket és központokat vesztített el a „HÁZ”, és ezzel együtt megbomlott az a „csapat”, mely a közoktatás szereplőinek (gyermek-család-pedagógus) partnerközpontú segítőtje, a fejlesztés résztvevője volt.

Ennek az átszervezésnek esett áldozatul az óvoda is, - érintetlen az óvodapedagógus társadalom, aki tudásának fejlesztése, módszertani kultúrájának megújítása érdekében érdeklődéssel és bizalommal fordult a Fővárosi Pedagógiai Intézet által kínált programok felé.

Az intézet szervezetét, a csapatot sikerült megbontani (gyanítom, hogy olyan emberek közreműködésével, akik sohasem dolgoztak csapatban, csak esetleg teamben. Az pedig nagyon nem ugyanaz! Ha ez részemről balgaság, akkor szívesen vállalom), de nem sikerült szétzúzni azt a szemléletet és meggyőződést, - hogy a gyermekek nevelése egy összefüggő pedagógiai folyamat, melyben a különböző szakemberek együttműködésével lehet eredményeket elérni.

Ezt a szemléletet tükrözi (igazolja) az a szándék és lehetőség, hogy a **Budapesti Nevelő** állandó rovatot biztosított az óvodai elméleti és gyakorlati kérdések közlésének → *ÓVODAI ÉLET, ÓVODAI NEVELÉS* címmel. (Ezért visszatérő köszönetét fejezi ki az óvodapedagógusok közössége!)

A „HÁZ” KAPUJA BECSUKÓDOTT

Hányszor, de hányszor tettem fel a kérdést, amikor izgatott várakozással léptem be a hatalmas kapun: jól döntöttem, megállom a helyem, boldog leszek-e sikereim esetén, vagy a kudarcok feladásra készítetnek?

Összegezve az intézetben eltöltött éveket, határozott meggyőződésem, ha újra kezdeném, ugyanúgy csinálnám. Dolgoznék szorgalommal, igényesen, - mert így neveltek. Az életem során bölcsőbb lettem, - mert így nevelődtem. Huszonnégy évig a „HÁZ” LAKÓJA VOLTAM.

Újabbán ismét kérdéseket teszek fel: vajon hasznára lehetek-e a másoknak? Azt hiszem, igennel felelhetek. Hasznosnak érzem magam, mégpedig sokkal közvetlenebb módon és személyesen. Tervezgetek - néha álmodozom -, és már nem sajnálom az időt a lényegtelenre sem.

A Fővárosi Pedagógiai Intézetben szervezett óvodai továbbképzéseken végzett hallgatók száma

Év	Vezetői		Szakmai módszertani		Speciális		Irányított önképzés		Közművelődési		Egyéb		Összesen	
	tanf.	létsz.	tanf.	létsz.	tanf.	létsz.	tanf.	létsz.	tanf.	létsz.	tanf.	létsz.	tanf.	létsz.
1975/76.	-	-	1	110	1	70	-	-	-	-	2	90	4	270
1976/77.	1	50	2	160	1	60	-	-	-	-	2	90	6	360
1977/78.	1	100	2	160	2	120	-	-	-	-	2	90	7	370
1978/79.	1	110	1	100	8	305	-	-	1	40	2	100	13	655
1979/80.	1	110	1	110	7	265	-	-	-	-	2	100	11	475
1980/81.	1	110	1	100	3	155	-	-	1	50	3	140	9	555
1981/82.	1	110	1	100	6	240	-	-	1	40	3	150	12	640
1982/83.	1	110	1	110	9	390	-	-	3	110	3	150	17	870
1983/84.	1	110	1	110	9	410	-	-	3	90	2	110	16	830
1984/85.	1	113	3	210	9	370	-	-	3	100	2	100	19	893
1975-85. összesen:	9	923	14	1270	55	2385	-	-	12	430	23	1120	111	5918

Az óvodai továbbképzések szervezeti keretei

Vezetői továbbképzés

- Óvodavezetők alapfokú tanfolyama
- Vezető óvónők munkaközösség-vezetőinek továbbképzése

Szakmai módszertani továbbképzés

- Vizuális önkifejezés gyakorlati lehetőségei az óvodában
- „Mindig a gyermekkel van a baj?” – Egyéni bánásmód óvodai csoportban
- Egészséges életmódra nevelés → I. évfolyam
→ II. évfolyam
- Informatika a vezetésben és a nevelés folyamatában → I. évfolyam
→ II. évfolyam
- Játék, - varázslat és tudomány
- Játék és tánc az óvodában → I. évfolyam
→ II. évfolyam
- Művészetek az érzelmi nevelés szolgálatában
- Játékos tapasztalatszerzés a tanulás folyamatában
- Preventív gyógytorna az óvodában

Speciális továbbképzés

- Mentorképzés → I. évfolyam
→ II. évfolyam

Központi foglalkozások

- Óvodai szaktanácsadók
- Vezető óvónők munkaközösség-vezetői
- Működő mentorok

Megjegyzés:

Az FPI saját pályázati forrásból is támogat kerületeket átfogó továbbképzést (Pld.: 1998/99. → Budapesti Integrációs Munkaközösség továbbképzése)

Alkalmazott módszerek a továbbképzéseken

- Előadások
- Szemináriumi foglalkozások
 - Referátumon alapuló és problémafelvető szeminárium
 - Referátumot mellőző → proszeminárium
- Változatai:
 - Egy-egy kérdése elemzése
 - Összehasonlító elemzés
 - Elméletközpontú gyakorlati foglalkozás elemzése
 - Szituáció elemzés (eset, - helyzet - és konfliktuselemzés
 - Filmbemutató, - elemzés
 - Módszertani börze
 - stb.
- Irányított önképzés
- Módszertani bemutatók
- Gyakorlati foglalkozások

A továbbképzések nagy részét a **munkáltatás módszerei** uralják. (Ennek az otthoni tanulásban is szerepe van).

A munkáltatás alkalmazott formái (frontális, egyéni, mikrocsoportos)

- Dokumentumelemzések
- Felmérések, értékelések
- Szituációs helyzetgyakorlatok
- Tesztsorozatok megoldásai
- Önálló tárgykészítés
- Referátum készítése
- Dolgozatkészítés
- Irányított tanulás

Bukfenc közben szépül a lélek?

Forgatom a kezemben a meghívót. Az óvodáskorú gyermekek egészséges nevelése tárgyában a II. országos szakmai konferenciára invitál. Örülök, hogy törődnek az óvónők továbbképzésével. A meghívó tartalma még inkább megnyugtat.

Minden témát képtelenség felsorolni, de tény, hogy 11 előadásban jónévű szakemberek szólnak. A Fővárosi Pedagógiai Intézet szakemberei elsősorban a gyermekek személyiségének fejlődésével foglalkozó témákat karolták fel.

Gondolom, a legnagyobb érdeklődés a gyakorlati bemutatókat kíséri majd, hiszen az igazi pedagógiai művészet az elméletek gyakorlati megvalósítása.

Itt van például az egyik előadás címe: „Tér- és helyzetértékelő gyakorlatok szerepe a gyermekek érzelmi, értelmi, akaratni nevelésében.” Kétségtelen, nem elcsépzelt téma. Erről még blablázni sem lenne képes akárki. Szentgyörgyi Zoltán testnevelő azonban annyira felkészült, hogy gyakorlati bemutatót is tart. Óvodásokkal, hogy megértve az összefüggéseket, könnyebben lehessen őt utánozni. Mindenesetre meglepő állítás, hogy - mondjuk - bukfenc közben szépül a lélek. De ha bebizonyítja!...

Hogy vannak személyiségfejlesztő játékok, azt előre is elhisszük a Düsseldorfból érkező Emőke von Putternek, ám biztosan lesznek gyakorlati bemutatóján nálunk még nem ismert játékok is. Mint ahogy a testnevelésben alkalmazható néptáncok szerepéről is újdonságokat hallhatunk, láthatunk.

Lesz mit nézni, hallgatni április 3-án a Horváth Mihály tér 8. szám alatt. Sőt, érdemes lesz pénzt is a zsebbe gyűrtetni, hiszen a helyszínen kedvezményesen lehet vásárolni sportszereket, sportruházati cikkeket, játékokat, miegymást. Ott kell lenni, fülelni, leskelődni, hogy gondosabban neveljük az ifjú nemzedéket.

Nemzeti Sport 1993. március 25.

Felhasznált irodalom

- Ezüst évek. Az időskor örömei
Alexandra Kiadó
- Kaján László: A továbbképzés időszerű kérdései
Pedagógusok lapja 1973.
- Kerékgyártó Imre: A köznapi gondolkodás gyötrelmei
Köznevelés 1977.
- Pedagógiai Szeminárium c. hír
Kisdednevelés 4. sz. Bp. 1912. 99. p.
- Pázsikné Szilágyi Gabriella: A fővárosi óvónők továbbképzésének célja, rendszere, tartalma a szakmai kultúra fejlesztésének érdekében
Egyetemi szakdolgozat 1987.

Horányi Annabella:

Emlékezés a Fővárosi Pedagógiai Intézetben eltöltött negyed századról

Hűséges típus vagyok. (Tudom, hogy ez nem érdem, de tény.) Összesen három munkahelyem volt. Amikor 1957-ben a II. kerületi Tanácsnál (akkor így hívták az önkormányzatot) történelem-magyar szakos tanári diplomával a zsebemben jelentkeztem, nem tudtak képzettségemnek megfelelő állást kínálni. Helyette a fővárosban éppen abban az időben szervezett ifjúságvédelmi felügyelői státuszt ajánlották fel a számomra. Ebben a munkakörben ismerkedtem meg a gyakorlatban a gyermek- és ifjúságvédelemmel. A kerület óvodáiban és általános iskoláiban gondot jelentő gyerekek érdekében kellett együttműködést kialakítanom a pedagógusokkal, és az ún. „nehéz gyerekekkel” és szüleikkel.

Észelve a tanárok és szülők nehézségeit, két kollégámmal együtt nevelési tanácsadást szerveztem heti két alkalommal a Hazafias Népfront helyiségében. Itt olyan neves pszichológusok dolgoztak önkéntes munkában, mint Popper Péter, Gerő Zsuzsa, Dabas Erzsébet, Hódosi Rezső.

Talán nem volt véletlen, hogy 1966-ban a II. kerületből a Fővárosi Tanács Gyermekvédelmi Osztályára kerültem, ahol az egyik fontos feladatomban a fővárosi nevelési tanácsadó hálózat megszervezése volt. Miután másoddiplomaként pszichológus végzettséget szereztem,

1972-től a Fővárosi Pedagógiai Intézet munkatársa lettem. Itt dolgoztam 1993 februárjáig, nyugdíjazásomig, mint a nevelési tanácsadók szakfelügyelője, majd vezető szaktanácsadója. Később, további nyolc évig, a pszichológiai csoport megszűnéséig, szeződéses munkaviszonyban segítettém utódom, Schödl Livia munkáját.

Az Intézet igazgatója Kaján László volt. Olyan főnökkel, mint ő, sohasem találkoztam azelőtt.

Ahhoz, hogy megértsük, miért volt olyan fontos a számomra, hogy munkahelyem főnöke elsősorban ember és csak másodsorban főnök legyen, tudni kell, hogy mit jelentett azokban az években a gyermekpszichológusi munka és az iskolai gyakorlat találkozása.

A kerületi nevelési tanácsadók munkatársai pedagógus besorolásban dolgoztak, de képzettségüknek megfelelően gyermekpszichológus munkát végeztek. Munkájuk a megalakulásukat követő első években számtalan nehézséggel járt. A pszichológia új terület, és így sokáig „idegen test” volt az oktatás rendszerében. Az oktatásban dolgozó szakemberek a fővárosi tanácsban és a kerületekben nem értették, hogy milyen munka folyik a pszichológiai rendelőkből. A szakembereknek, nap, mint nap meg kellett vívniuk harcukat a szakigazgatási szervek bürokratikus szemléletével. Gondjaikkal, nehézségeikkel hozzám fordultak, de engem kerestek meg az iskolavezetők, tanácsi oktatásirányítók, fővárosi tanulmányi felügyelők stb, akik nehezen értették meg, hogy más típusú munkával találkoznak, mint az iskolai oktatás... Így talán érthető, hogy szakfelügyelőként naponta kaptam a telefonokat a kerületi felügyeletről és fővárosi főnökeimtől: „Hogyan lehetséges az, hogy reggel $\frac{3}{4}$ 8-kor

nincsenek a „helyükön” a tanácsadó dolgozói, miért ülnek a rendelőben ahelyett, hogy az iskolákat járnák? Mit csinálnak egyáltalán? Mire való a gyerekekkel való ”játszadozás”? Jöjjenek ki az intézményekbe, nézzék meg, hogy hogyan viselkedik a gyerek az óvodában, iskolában és mondják meg, mit tehet, mit tegyen a pedagógus! Ha pedig nincs gyors változás, vigyék a gyerekeket intézetbe vagy hassanak a szülőkre, hogy másképpen neveljék gyerekeiket!”

Amikor elpanaszoltam Kaján Lászlónak, hogy milyen értetlenséggel találkozom, mindig mellém állt. Meghallgatta szakmai érveimet, és maga is képviselte azokat. Ez nagyon sokat jelentett a számomra. Ha valamiről más véleményen volt, lehetett vele vitatkozni, elfogadta véleményemet, vagy meggyőzött igazáról.

Két példával szeretném illusztrálni a fentieket:

A fővárosi gyermekvédelmi szakfelügyelő – aki némiképpen merev gondolkodású bürokrata volt – utasításba adta, hogy azokat a gyerekeket, akik a nevelési tanácsadóba járnak, veszélyeztetettnek kell nyilvánítani. Ez azt jelentette, hogy ha például a szülő önként fordult gyerekeivel kapcsolatos gondjaival a tanácsadó munkatársához, vagy az óvoda, iskola kért segítséget, ezzel a veszélyeztetett kategóriába sorolta a gyereket. Mindez teljesen ellentétes volt a tanácsadók alapelveivel, melyek kimondták, hogy az intézmény nem hatóság, feladata a sokoldalú pszichológiai-pedagógiai segítségnyújtás. Elkeseredésemben Kaján László igazgatóhoz fordultam. Meghallgatott, megértett és ügyesen, tapintatosan közbelépett. Az eredeti elképzelés nem valósult meg.

A másik ilyen kiélezett helyzet a nevelési tanácsadók iskolaérettségi vizsgálata kapcsán alakult ki. Akkoriban még nem volt rugalmas iskolakezdés, a gyerekek akkor lettek tankötelesek, ha szeptember 1-ig betöltötték a hatodik életévüket. Ha az óvoda, iskola éretlennek találta a gyereket, illetve néhány héttel a beiskolázás hivatalos dátuma előtt töltötte be a hatodik évet, a nevelési tanácsadó szakvéleményét kellett beszerezni. Amennyiben megerősítették vizsgálatukkal az iskolaéretlenség diagnózisát, egy tanévre szóló felmentés javaslatával élhettek. Ezzel lehetővé vált, hogy a gyerek hét éves korában kerülhetett iskolába.

Mivel mi, pszichológusok kizárólag a szakmai szempontokat vettük figyelembe, nem tudtuk, hogy a statisztika szerint túlkorosnak nyilvánul a hét éves korban beiskolázott gyerek, tehát a felmentésekkel ugrásszerűen megnövekedik a túlkorosok száma. Mindezt a minden évben megrendezésre kerülő összevont fővárosi igazgatói értekezleten tudtuk meg. Nagy lett a botrány. A főosztályvezető nyílt színen felolvasott egy, a VI. kerületi nevelési tanácsadótól származó szakvéleményt, melyben a gyerek felmentési javaslata szerepelt... Az igazgatók többsége derűsen nyugtázta az elhangzottakat, a szünetben beszédtema lett a nevelési tanácsadó.

Nagyon bántott a dolog, főleg mert nem volt módomban helyszínen megvédeni kollégáimat.

Kaján László behívott és megkért (sohasem szólított fel semmire), menjek ki szűrőpróba szerűen a tanácsadóba és nézzem át az iskolaérettségi szakvéleményeket. Ha szakmai hibát találok, jelezzem. Több tanácsadót meglátogattam, rengeteg

szakvéleményt átvizsgáltam, mivel nagy többségükben szakmailag indokoltak voltak és a gyerek érdekeit szolgálták, természetesen jóváhagytam őket. Tapasztalataimról írásban és szóban is beszámoltam igazgatómnak, aki tudomásul vette és megerősítette véleményemet. A vihar elült, Kaján László ismét megvédett.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem kevés, akkoriban magas állami pozíciót betöltő szülő, nagyszülő kérte a kerületi nevelési tanácsadót, hogy szociálisan éretlen gyereke maradjon még egy évig az óvodában. Nekik ugyebár nem lehetett ellentmondani...

Elégtételt jelentett a számunkra, amikor – nem kis mértékben a szakma nyomására – az 1993-as Köznevelési Törvény megváltoztatta a tankötelezettség megkezdésének időpontját. Eszerint a szeptember 1-ig betöltött 6. évről, a május 31-ig betöltött 6. évre módosult az iskolaérett fejlettségi szintet elérő gyerekek szeptember 1-jei beiskolázhatósága. Ez azt jelenti, hogy a nyári születésű gyermek nem minősül tankötelesnek. A nevelési tanácsadónak csak akkor van szakvéleményadó kötelezettsége, ha a szülő és az óvoda nincs azonos állásponton a gyerek fejlődése vonatkozásában. Az iskolaéretlenek maradhatnak az óvodában.

Számtalan példát sorolhatnék még munkámmal kapcsolatban, de nem teszem. Inkább olyan eseteket emelek ki, melyek az FPI-ben jellemző baráti, emberi légkört példázzák.

Kaján László emberségének köszönhetően egymás munkáját támogató, kellemes, baráti munkalétkör uralkodott a Fővárosi Pedagógiai Intézetben, melyben egymás munkáját támogató közösség működött.

Korábbi munkahelyeimen soha nem tapasztaltam a jutalomosztásnak azt a módszerét, amit Kaján László bevezetett. A jutalmak kiosztására általában valamelyik nemzeti ünnepünk kapcsán került sor. Általános gyakorlat volt, hogy a megjutalmazott odajárult a főnökhöz és megköszönte a jutalmat. Nálunk fordítva volt. Kaján László lejött az emelvényről, odament a kollégához és kezét fogva megköszönte eddigi munkáját. Mindnyájan úgy éreztük, hogy megbecsült tagjai vagyunk a kollektívának és főnökünknek fontos, hogy örömmel és elkötelezetten dolgozzunk.

Mielőtt nyugdíjba mentem, lehetőséget kaptam utódom kiválasztására. Schödl Líviára, aki akkor a XX. kerületi Nevelési Tanácsadó vezető pszichológusa volt, esett a választásom. Az igazgatóm – habár nem ismerte Líviát – soha nem kérdőjelezte meg döntésemet.

Az intézet támogató bázisnak bizonyult 1987 novemberében, amikor a Minisztertanács határozatával „háttérintézménynek” kívánták nyilvánítani az ellátó, szolgáltató és szakigazgatási szervezeteket, felére csökkentve az ott dolgozók létszámát. Pénzügyi okokból indokoltnak tartották a nevelési tanácsadók megszüntetését a családsegítő központok kiépülésével egyidőben. Miután a határozat előkészítése nélkülözött minden szakmai megfontolást – nem vonták be az illetékes szakembereket –, érthetően óriási felháborodást keltett a döntés. Megmozdult az addigra már megerősödött pszichológus szakma, a gyermekvédelem jeles képviselői, a közvélemény. A Fővárosi Pedagógiai Intézet vezetése támogatta szakmai harcainkat.

Ennek egyik megnyilvánulása volt, hogy a Fővárosi Oktatási Főosztály vezetője is hitet tett az intézmény fennmaradása mellett.

Természetesen jó közérzetemhez nem csak Kaján László személye jelentette a biztosítékot, de az ő vezetési stílusa meghatározta az egész intézmény szakmai-emberi arculatát. Hunyadi Zoltán igazgatóhelyettes, a Budapesti Nevelő szerkesztője szívesen vette és ajánlotta a pszichológiai jellegű írásokat a fővárosi folyóiratba. Szebenyi Péter, aki Kaján László nyugdíjazása után lett a Fővárosi Pedagógiai Intézet igazgatója, ugyancsak támogatta a pszichológiai hagyományok ápolását az intézetben. Javaslatunk alapján alkalmazta az országosan elismert gyermekpszichológust, Gerő Zsuzsát csoportunk munkatársaként.

Szép emlékeim közé tartozik az, amikor 1997 áprilisában rajzkiállítást rendeztünk a Föld Napján óvodás gyerekek rajzaiból. A kiállítást Gerő Zsuzsa nyitotta meg. Valamennyi rajzot átnézte, és – mint a gyermeki világkép megnyilvánulásait – rendkívül érdekes szempontok alapján elemezte őket. A megnyitón ott voltak a Gyakorló Ovi gyerekei is Borbás Márta óvónő vezetésével. (Máig is őrizzük a kiállítás megnyitójának szövegét, a gyerekrajzokat, köztük az akkor 6 éves unokám alkotását.)

Szebenyi Péter igazgatósága alatt szerveztük meg a Mérei Ferenc pedagógus-pszichológus konferenciát, amelyen az Intézet korai pszichológus munkatársai – köztük például Donáth Blanka is – részt vettek. Pszichológusok és pedagógusok együtt beszéltek meg az együttműködés eredményeit és buktatóit, az iskolapszichológus segítségnyújtásának szükségességét és lehetőségeit.

A vezetés részéről sok segítséget kaptunk Csillag Ferenc révén is, akinek személyes kötődései is vannak a pszichológiához, s aki nagyon fontosnak tartotta és tartja ma is a Fővárosi Pedagógiai Intézet 100 évre visszanyúló pszichológiai-pedagógiai gyökereinek ápolását.

Munkám kapcsolódott az óvodai, az alsótagozatos, a napközis, a gyógypedagógiai, a vezetőképzős kollégáim munkájához. Így kerültem kapcsolatba a mentorképzéssel, melynek keretében a pszichológiai programokat mi biztosítottuk Pereszlényi Éva és Pázsik Gabriella kérésére. Schermann Évával, Kereszty Zsuzsával a napközi-otthoni munka kapcsán, Herskovits Máriával a tehetséggondozásban dolgoztunk együtt. Szilágyi Ágival az első osztályos gyerekek beilleszkedése terén volt sok közös munkánk.

Tisztelem és becsülöm kollégáimat, akik maguk is részt vettek az általunk szervezett Gordon- féle személyiségfejlesztő tréningeken, akik nem egyszer saját gyermekeikkel kapcsolatos gondjaikkal is megkerestek bennünket. Rendszeresen együtt dolgoztunk a vezetőképzősökkel, akik megbíztak bennünket programjaik pszichológiai témáinak vezetésével.

Mennyire szerettem a Tanulmányi csoport munkatársait! Borit, aki gyerekeimet kicsi korukban ismerte meg, Nagy Katit, a kis Incit (Takárnét), aki már nagymama – akkor született a kislánya, amikor kollégák voltunk... Kornélt, aki feljárt a könyvtárból masszírozni a lányokat, akik egész nap a gép mögött ültek.

Rengeteg ember maradt ki felsorolásomból, elnézést kérek érte. Egy emberről azonban még írnom kell: drága szobatársnőmről, Pazonyi Zsuzsáról, akivel sok éven keresztül dolgoztunk egy szobában. Bár más volt a szakterületünk, nagyon jól kijöttünk egymással. Nem csupán kollégák, de barátok is lettünk. Végigasszisztáltuk az egymáshoz érkező kollégákat, megbeszéltük a gyerekeinkkel, unokáinkkal kapcsolatos gondjainkat. Kár, hogy fiatalon, olyan hirtelenül ment el közülünk!

A napokban a Horváth Mihály tér környékén járva, a Baross utca régről megmaradt és újonnan alakult boltjai közt sétálva, újra eszembe jutottak a Fővárosi Pedagógiai Intézetben eltöltött évek... Mit jelentett számomra ez az Intézet?

Olyan munkahelyet, ahol személyes törekvéseimet megvalósíthattam, ahol tiszteletben tartották igényeimet, ahol biztosították szakmai szabadságomat, ahol nem voltak fölösleges adminisztratív megkötések és végül – de nem utolsó sorban – olyan kollégák vettek körül, akikkel jó volt együtt dolgozni.

Pongrácz László:

1998-2001 között az FPI igazgatóhelyettese voltam...

A pozícióra dr. Pála Károly barátom hívott, aki akkor már egy éve az intézet igazgatója volt. Bencze Lajos igazgatóhelyettes kollégámmal – akit a közös munkában szintén barátomnak tudhattam – hárman alkottuk az intézet szakmai vezetőségét.

Kívülről érkeztem, így egészen másképp tekintettem az intézet működésére, mint mások, akik végigkövették vagy végigélték annak változásait. Ez néha kellemetlen volt, mert egyik-másik kérdésben igencsak vigyáznom kellett, nehogy úgy tegyek, mint az elefánt a porcelánboltban. Másrészt viszont előny volt, mert ez a néhány év sok tekintetben a változások korszakának bizonyult.

Például ekkor „mentek át” a napi személyes használatba az informatikai eszközök. Emlékszem, az első vezetői értekezleten még írásvetítőt használtam (a fólia még megvan!) egy évre rá már „húztuk a szánkat”, ha valahol – egy előadáson – nem volt projektor. A munkahelyen a számítógép már minden munkatárs rendelkezésre állt, saját anyagainkat kezdtük magunk szerkeszteni. Egyre kevesebb szükség volt a gépirónőkre, pontosabban ők is egyre inkább érdemi szervező munkát végeztek a „gépirás” helyett, így az intézet erőforrásai növekedtek.

Általánossá vált az e-mailes kommunikáció, a költségvetéseket egységes excel táblákban készítettük el. A nyomtatott kiadványok mellett, megjelent az internetes publikáció műfaja, létrehoztuk az FPI első honlapját. Gondolhatja az olvasó, hogy mindez nem volt egyszerű. Nemcsak azért, mert mindezt nekünk magunknak meg kellett tanulnunk, hanem azért is, mert az előttünk járó generációt szelíden erőszakos tapintattal meg kellett győzni, és be kellett vonni mindebbe.

Ami ennél még fontosabb, hogy a változások az intézet szakmai munkájában is meghatározóak voltak.

Az volt az az idő, amikor az FPI kiszakadt a Fazekas Gimnáziummal való korábbi szimbiózisból. Nem csupán arról volt szó, hogy a Vas utcában lévő szép, felújított, családi és kényelmes épületbe költözött, hanem saját identitását is igyekezett a gyakorló gimnáziumtól függetlenül megtalálni. Ekkor fogalmazódott meg például az a nyilvánvaló igény, hogy az alapvetően szakközépiskolákból álló fővárosi iskolahálózatnak nem elsősorban az elitoktatásban tapasztalt „fazekasos” szaktanácsadókra van szüksége, hanem sokkal inkább olyanokra, akik ismerik azt a diákközeget, akikkel a fővárosi iskolák pedagógusai foglalkoznak, és az ő fejlesztésükben rendelkeznek gyakorlattal. A továbbképzési kínálatban ekkor jelentek meg a „Gyengéknek jól...” típusú képzések, amelyek főként a fővárosi középiskolákban tanító pedagógusokat célozták meg.

Erre az időre tehető az is, hogy a fővárosi oktatási ügyosztály – mint az intézet fenntartójának képviselője – egyre határozottabban megfogalmazta elvárásait az FPI

irányába. Ezek szervezeti, hatékonysági, munkaszervezésbeli, és főként szakmai, megrendelői elvárások voltak. A szervezet szempontjából kiterjedtek a munkaidő szorosabb szabályozására, a minőségbiztosítási rendszer bevezetésére, a gazdaságos működésre. Szigorúan megtervezett költségvetések, bevétel-orientált működés jellemezte ekkor ez intézetet. „Az 1999/2000-es tanévre 236 féle tematikát hirdettünk meg. Az elindult több, mint 130 tanfolyami csoportban összesen 2733 tanúsítványt adtunk ki.” állt a 2000. évi beszámolóban. Jó példa volt erre a könyvesbolt üzemeltetésének üzleti alapokra való helyezése, amely addig szinte tabunak számított.

A főváros szakmai elvárásainak alapelve az volt, hogy az FPI elsősorban a főváros iskoláinak szolgáltasson. Ekkor építettük ki a szakmai oktatás szakreferensi hálózatát, amely a szakképzés területén szorosan összefogta a fővárosi szakközépiskolákat, és azt adta számukra, ami az elvárásuk volt.

Rövid időn belül megfogalmazódott, hogy a közismereti tárgyak tekintetében is megfelelően hasznosuljanak az FPI erőforrásai, azaz a szaktanácsadási szolgáltatás ezeken a területeken is tervszerűen és rendszeresen jussanak el a fővárosi fenntartású középiskolákhoz. Alig egy év alatt kiépítettük a fővárosi középiskolák szakmai tanácsadási rendszerét, amely a szokásos tanügy-igazgatási és pénzügyi ellenőrzéssel összehangoltan, több évre előre tervezett ütemterv szerint szolgáltatta a szaktanácsadást az iskoláknak. Ennek a rendszernek a jelentősége nemcsak az újszerűségében rejlett, hanem abban is, hogy – miközben a szaktanácsadás országos válságban volt (és van ma is) – példát mutatott annak célszerű alkalmazására. Nem mellesleg pedig megszilárdította az FPI státuszát.

Az FPI vezető szerepet vállalt minden olyan feladatban, amely a fővárosi intézményrendszer „kiszolgálását”, támogatását volt hivatott szolgálni. Úttörő vállalkozás volt a kötelező taneszközök iránti igények felmérésére, majd az iskolai tantárgyfelosztások egységesítésére a FOK által kifejlesztett informatikai rendszerek szakmai tervezése és működési támogatása.

Mivel a fenntartó számára is egyre világosabb volt, hogy az intézet igyekszik megfelelni az elvárásainak, néhány területen lehetőségünk volt saját innovációinkat is elfogadtatni, azokhoz támogatást szerezni. Erre legjobb példa a fővárosi mérési rendszer elfogadtatása, majd bevezetése. Az igazsághoz tartozik, hogy 1998-ban az FPI-nek már szakmailag jól megalapozott, bevezetett mérési szolgáltatási rendszere volt. Ebben a 3 évben ez a rendszer fejlődött tovább, vált a fenntartó által támogatottá. Végül beépült a fővárosi intézmények korábban említett szaktanácsadói rendszerébe.

Ez volt az az időszak, amikor az FPI-nek – külső vállalkozóktól – sikerült átvennie a Fővárosi Pedagógiai Napok megrendezését. A szándék kevés lett volna, de először a szakmai érvek, később a sikeres rendezvény meggyőzte a döntéshozókat, hogy ennek a programnak csak az FPI lehet a gazdája.

A fenntartó erősödő bizalmát tükrözte az az intézkedés is, amelyben az FPI hatáskörébe utalta a fővárosi intézmények igazgatói pályázatainak szakmai véleményezését, bírálatát. Nem állítom, hogy mindig a javaslataink szerint döntöttek, de pusztán a megbízás ténye is az intézet státuszának megerősödését jelezte.

Az FPI, mint szakmai szolgáltató tehát ezekben az években felvirágzott, mindezt olyan közegben, amelyben a megyei pedagógiai intézetek, kerületi szakmai szolgáltatók státusza egyre bizonytalanabbá vált.

Én így emlékszem erre a három évre, amelyben mint pedagógus és mint vezető egyaránt sokat tanultam, és sok szakmai baráttra, ismerősre tettem szert. Remélem, a többiek is így emlékeznek...

Dr. Majoros Anna:

**A tanári mesterség szubjektív alfája és ómegája
vagy egy szubjektív vélemény a Fővárosi Pedagógiai Intézetről
(A szakma és a politika összefüggéseinek 35 éve)**

*„Ott kezd el, ahol tudod!
A legjobb formádat add, bármilyen munkád is van, és rád találnak majd a jobb lehetőségek!
Ezt nevezik a hírnév megteremtésének. Úgy is mondhatnánk: Egyik dolog elvezet a másikhoz.”
(Andrew Matthews)*

Történelem-földrajz szakos középiskola tanári végzettséggel és felsőfokú társadalomstatisztikai szakvizsgával munkavállalói éveimet elemző közgazdászként kezdtem a Központi Statisztikai hivatalban. Ott ért az a kivételes szerencse, hogy a Kolos Richárd Műszaki Szakközépiskola igazgatója Bereczky László tanári állást kínált iskolájában. Mint minden iskolában, így kezdetben velem és a hozzám hasonló fiatalokkal végeztek el „minden” plusz munkát. Bedobva az oktatás mélyvizébe minden, a diákmozgalomtól az esti-levelvező oktatásban zajló tanításig, tényleg mindent és heti 28-30 megtartott tanórát jelentett.

Itt estem bele abba a kezdőkre akkor jellemző hibába, hogy minden tanulónak mindent meg akartam tanítani és igazságosan számon is akartam kérni azt minden diáktól. Ezért nagy jelentősége volt számomra annak, hogy igazgatóm és a Fővárosi Pedagógiai Intézet szakfelügyelője jött meglátogatni órámot és meg is kritizálta azt. Mindketten úgy gondolták, hogy kevesebbet tanítsak, követeljek és akkor majd lesz sikerélményem.

Tehát kezdtem a megtanult anyagot tananyaggá formálni, ezzel tananyagomat és az akkor kimagasló színvonalú műszaki szakközépiskola diákjainak történelem-földrajz érdeklődését közelítettem egymáshoz. Ebben a munkában meghatározó volt számomra a szakfelügyelet elvárása, szaktanácsa, szakmai továbbképzése. Pedig én a debreceni egyetemen kimagasló pedagógiai és módszertani képzést és gyakorlatot szereztem.

A Fővárosi Pedagógiai Intézet tehát meghatározó szakmai műhely volt minden kezdő pedagógus életében. Ezek a havonta megrendezett programok segítettek a tanítás-nevelés gyakorlati módszertanának megismerésében, alkalmasak voltak mások szakmai szituációinak elemzésére, szakmai kitárgyalására, irányt mutattak az idők folyamán változó nevelési-oktatási követelmények hangsúlyainak megtalálásában. Lehet mondani, hogy mindent a szánkba rágtak? NEM! Nem az volt a fő téma, hogy mit tanítsunk, de az igen, hogy hogyan tanítsuk meg.

Ezzel párhuzamosan az osztályfőnöki munkát is szakmai elhivatottsággal segítette a Fővárosi Pedagógiai Intézet. Ajánlásokat adtak ki pl. a családi élet, a szakmai orientáció, az erkölcsi normák stb. témaköreinek módszertani feldolgozásához. Bemutató órák megtekintésével, hospitálással és szakmai megbeszélések tapasztalataival gazdagították a gyakorló pedagógusok oktatási identitását és módszertani kultúráját.

Új tantárgyak megjelenésénél például a társadalomismeret elődjét jelentő világnézet tantárgy tanításánál magyar, történelem szakos tanárokat a Pedagógiai Intézetben vizsgával egybekötött esti egyetemi továbbképzéssel készítették fel. Az iskolák igazgatóinak önállósága és felelőssége akkoriban nagyobb volt, mert tudták, hogy jó iskolát csak felkészült tanárokkal lehet működtetni. A tantestületek nagy része pedig időt, pénzt, energiát nem kímélve adott magára azért, hogy iskolájuk jobb legyen, mint a másoké. Ez volt a pozitív és tisztán szakmai „versenyszellem” időszaka.

Nem volt az iskolákban és a fenntartónál ÖMIP, IMIP, de az egyes tanárok tömegének volt szakmai felkészültsége, attitűdje, tartása, alkotó kedve, motivációja. Volt tantestületi összetartó erő, működött a pedagógusokban a hivatástudat: az elvárás, a megfelelés, az alkalmazkodás, az alkotó együttműködés vágya. Ez a tudat, elhivatottság, intézeti motiváció hatotta át a Fővárosi Pedagógiai Intézetet is, mikor a hetvenes-nyolcvanas években a fenntartó Fővárosi Önkormányzat jogelődjének szakmai háttér intézményeként az ország pedagógiai intézeteinek vezér alakja volt.

Véleményem szerint a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején a rendszerváltás táján, mikor az alulról kezdeményezett intézményi, iskolai innovációk szabad kezet, lehetőséget és ösztönzést kaptak, vele egy időben a Fővárosi Pedagógiai Intézet szolgáltatói tevékenysége lassulni kezdett. Én ezt a munkáltató oldaláról abból az aspektusból láttam, hogy már csak egyes tantárgyak tekintetében jártak a pedagógusok szívesen az intézet rendszeres továbbképzéseire. Ezek a képzések azon munkatársak vezetése mellett voltak keresettek, ahol a munkatárs a korról haladva alkalmazkodott a tanárok változó igényeihez, ő maga is magasan kvalifikált innovatív és a minőség és a fogyasztói elégedettség iránt maximálisan elkötelezett szakember volt. Akik kellő alázattal azt a pedagógus érdeklődést értékelték nagyra és kívánták kielégíteni, ami a pedagógusok és az iskolák mindennapi gondjai alapján tűntek fontosnak. Tehát nem az intézeti munkatársak addigi tudása, hanem az iskolai pedagógusok igénye határozta meg az intézet kínálatát. Ebben az időben kimagaslottak az intézet informatikai, idegen nyelvi és egy időben a szakmai alapozás tantárgyak tananyag tartalmának és tanulói készségfejlesztésének kérdései, illetve a beinduló fővárosi nyelvi projekt újszerű segédanyagai és a módszertani tanári készségfejlesztések lettek népszerűek és később eredményesek.

„Kétféleképpen lehet egy kapcsolatot működtetni – az egyik egy csapatmunka, a másik olyan, mint egy versengés!” (Andrew Matthews)

Az új század első évtizedében az átszervezések, a főváros politikai csatározásai, a gazdasági megszorítások a kívánatosnál nagyobb mértékben írták felül az intézet szakmai tevékenységét. Az intézeti munkatársak a továbbiakban saját készségeik és képességeik mentén szervezték az intézet szakmai munkáját. Egységes intézeti koncepció, magas színvonal, szakmai együttműködés hiányában az intézet már csak néhány szakterületen produkált figyelemreméltó fejlődést.

Például az intézet az elsők között kapcsolódott be a kétszintű érettségi lebonyolításába. A kollégák szívesen és érdeklődéssel jelentkeztek a vizsgaszervezés lebonyolítására, őket is érdekelte a feladat, annak szervezési lehetőségei és főleg munkájukkal hozzá kívántak járulni az intézet hírnevének öregbítéséhez. Érdekes is volt azt látni, hogy a

fővárosból és tágabb környékéről hogyan lehet független vizsgabizottság előtt eredményes vizsgát tenni. Kíváncsiságunkat csak fokozta annak reménye, hogy majd egyre több tanuló jelentkezik az emeltszintű érettségi érdekes, de nehéz kompetencia követelményének megmértetésére. Sajnos, hogy az egyetemek oktatáspolitikai érdekei miatt a várakozással és nagy energiákkal előkészített kétszintű érettségi megfeneklett, nem hozta meg az egyéni tudás és az oktatási színvonal javulását.

Intézetünk a következő évben az emelt szintű érettségi dolgozatok javító központjának szerepét töltötte be. Ekkor számtalan magasan kvalifikált szaktanár délutánjait töltötte ott azért, hogy vezető tanár útmutatása és egységes javítási útmutató alapján részt vegyen a dolgozatok értékelésében. Az intézet szervező munkáját, a javító szaktanárok pedig szakmai tudásukat és tapasztalatukat adták a munka sikere érdekében.

Az intézet közel 20 pedagógusa helyben szervezett projektmenedzsment továbbképzésen vett részt azért, hogy a HEFOP, TÁMOP pályázati rendszerben a főváros iskoláit szakmai tudásukkal és tapasztalatukkal támogassák. Kár, hogy a fenntartó pályázatainak menedzselését nem saját intézményeinek szellemi tőkéjében bízva, azt felhasználva oldotta meg.

A Fővárosi Pedagógiai Intézet számtalan kolléga szakmai szervező munkáját vette igénybe akkor, amikor a fenntartó Fővárosi Önkormányzat számára, kezdetben csak szövegértésből és matematikából, később más tantárgyakból (idegen nyelvek, informatika stb.) is kompetencia alapú feladatok elkészíttetésével szervezte, bonyolította, elemezte és értékelte a fővárosi tanulók és iskolák oktató munkáját. Ez alapján a fenntartó a rengeteg információt felhasználva jó és gazdaságos racionalizálási döntéseket hozhatott volna. A kompetenciamérés infrastruktúráját és humán erőforrását kiépítve, az intézet hozzájárult a fővárosi középiskolai tanárok mérés-értékelési szakembereinek kiképzéséhez.

A fent említett erőfeszítések birtokában kár, hogy az intézet nem vált a fenntartó bizalmára érdemessé és számtalan fellángolástól eltekintve, az intézeti humán erőforrás nehézségi ereje miatt nem alakult ki egy erős intézeti szakmai közösség saját arculattal, intézeti közös karriercéllal.

Az évtized második felében az intézet szakmai programszervezéssel (pl. TÁMOP-os tanárképzéssel, törvényi változásokat követő előadások stb. szervezésével), pályázatokkal, széleskörű oktatási-információs rendszer kiépítésével és működtetésével, színvonalas kiállítások szervezésével, a pályaválasztási tanácsadás, stb. fellendítésével segítette és támogatta a fővárosi fenntartású iskolák működését.

Még módomban állt az intézetben dolgozni megtapasztaltam, hogy az emberi játszmák, döntések hogyan hagyják, segítik vagy nehezítik az intézet szakmai helyzetbe hozatalát, fejlődését, kibontakozását.

Az intézet története az elmúlt harmincöt évben számomra pregnánsan bizonyítja azt az örök igazságot, hogy az eredmények a bennük résztvevő dolgozók és vezetők emberi nagyságától, gyengeségétől és az általuk hozott döntésektől és körülményektől függ.

Napjainkban a Főváros oktatási rendszerének fejlesztése érdekében a teljesítményértékelésben kimagasló munkát végző, innovatív és eredményes oktató-nevelő munkát végző tanárok szakmai együttműködésének kiaknázásában látok az intézet számára kibontakozási lehetőséget. Véleményem szerint a jövőben az intézet

szakmai kilátásait az intézménytudatos egymástól tanulás, a nevelés horizontális fejlesztése, az együttműködésben rejlő pozitív értékek felhasználása hozhatja mozgásba.

*„Nagyobb élvezetet és örömet lelek a munkámban, és sikeresebb vagyok,
ha felhagyok azszal, hogy megkapjam, amit én akarok,
és segíteni kezdek másoknak, hogy megkapják, amit ők akarnak.”
(Spencer Johnson – Larry Wilson: Az egyperces üzletkötő;
Bagolyvár Kiadó Budapest 1993. 21. oldal)*

Sárik Zoltán:

Lépésváltás

Szerencsés, ám ugyanakkor nehéz helyzetben vagyok, mert a Budapesti Nevelő szerkesztőbizottságának elnökeként és felelős kiadójaként akkor foghatok hozzá gondolataim papírra vetéséhez, amikor már elolvashattam minden kedves kolléga írását, visszaemlékezését, akik felkérésünknek eleget téve írásukkal, szubjektív visszaemlékezésükkel megtisztelték folyóiratunkat, közösen ünnepelve velünk Intézetünk centenáriumi évfordulóját.

Szerencsésnek mondhatom magam, mert a visszaemlékezésekből kitűnő, a pedagógushivatás, az Intézet és a volt kollégák szeretete, megbecsülése és tisztelete újra és újra arra emlékeztet, hogy Magyarországon egyedülálló, patinás, a pedagógiai-szakmai fejlesztést mindig zászlajára tűző intézmény munkatársa lehetek.

Ugyanakkor nincs könnyű feladatom abban a tekintetben, hogy nehezen tudok szubjektív véleményt formálni. Ez több okból is igaz, hiszen jelenleg is regnáló vezetőként fontos, hogy pártatlanul figyeljem az Intézet tevékenységét, ugyanakkor saját munkánkat, amiben naponta élünk, gondolkodunk, dolgozunk, szinte lehetetlen elfogulatlanul megítélnem.

Az életkor előrehaladtával előtérbe kerülhet a szentimentális szemlélődés és elmélkedés, amely talán korom miatt sem jellemző rám, így én igyekszem racionális, objektív megközelítésből vissza- és előretekinteni.

A Fővárosi Közgyűlés 2007-ben a fővárosi közoktatás szerkezeti átalakításról döntött, a Fővárosi Pedagógiai Intézetet összevonta az addig szomszédos épületben működő Fővárosi Ifjúsági és Pályaválasztási Tanácsadó Intézettel, így a pedagógiai szakmai szolgáltatás és a pályaválasztási tanácsadás (pedagógiai szakszolgálat) immár egy intézmény keretei között valósul meg. Az összevont intézmény a Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet (FPPTI) nevet kapta, igazgatói feladatainak ellátásra pályázatot írt ki a fenntartó Fővárosi Önkormányzat.

Mielőtt intézményvezetői pályázatom megírásához hozzáfogtam, igyekeztem tájékozódni, információkat gyűjteni az Intézet addigi tevékenységeiről, szakmai feladatairól. Az Intézetről szerzett benyomásaim a saját tapasztalatom és mások meghallgatása, véleményének kikérése után nagyon vegyesek voltak. A közel száz éves múlt, a hosszú évtizedekre visszanyúló emlékezések, történetek, legendák megismerése természetesen tiszteletet ébresztett, ugyanakkor az akkori közelmúlt viharos eseményei, saját személyes tapasztalataim már nem nyújtottak ilyen pozitív képet.

A vezetői programom felvázolásakor is jól látszott – és ezt azóta az élet jócskán igazolta is – hogy az egyik legnagyobb feladat – túl az itt dolgozók szakmai motivációjának újraélesztésén, munkájuk fontosságának bizonyításán, a szakmai szolgáltatás és a pályaválasztási tanácsadás mint tevékenységek újradefiniálásának elfogadtatásán, a külső-belső kommunikáció fejlesztésén – a két, addig egymástól teljesen függetlenül működő intézmény egy Intézetté való kovácsolása lesz, a közös célok és feladatok megfogalmazásán keresztül.

A pedagógus pályán eltöltött majd' tizenöt éves tapasztalattal, közel a negyvenhez 2007 decemberében lettem igazgató.

Ha a kezdetekkor - az Intézet talán egyik legfiatalabb vezetőjeként - nem érkezem azzal az elszántsággal, lendülettel és tegyem hozzá, sokszor az ehhez tartozó meggondolatlansággal és naivsággal, akkor valószínű, hogy néhány itt töltött hét után megköszöntem volna a lehetőséget, hogy igazgatóként itt dolgozhattam. A hangulat letargikus és lehangoló volt, a jövőbe vetett bizalom minimális. Ehhez természetesen hozzájárult a két intézmény összevonásakor végrehajtott közel 50 fős létszámleépítés is. Az addig önállóan működő intézmények összevonása sem okozott osztatlan lelkesedést az itt dolgozóknál, a függetlenség, a szakmai, anyagi önállóság feláldozása különösen fájó, közeli emlék volt.

Az új Intézet profiljának, arculatának kialakítása, a szolgáltatások tartalmának újragondolása és az igényekhez igazítása igazi kihívásként, de egyben nagyon izgalmas szakmai lehetőségként kínálkozott számunkra.

Fontos és időszerű feladatunk volt, hogy pontosan meghatározzuk és megtervezzük feladatainkat. Szembesülnie kellett az Intézetnek azzal, hogy a pedagógiai szakmai szolgáltatás országos, megyei és budapesti rendszere és szereplői megváltoztak. Új, piaci alapon működő szolgáltatási rendszer alakult ki, ahol az állami, önkormányzati fenntartású szakmai szolgáltatók száma és volumene folyamatosan csökkent, a profitorientált vállalkozások piaci súlya folyamatosan nőtt. Az addig önkormányzati fenntartásban működő pedagógiai intézetek nagy része megszűnt, az intézményfenntartók saját „pedintézetek” helyett vállalkozásokkal szerződve láttatták, láttatják el kötelező feladataikat, a pedagógiai munka támogatását.

A Fővárosi Önkormányzat - mint Magyarország legnagyobb és legtöbb intézményt fenntartó önkormányzata - továbbra is bízva saját pedagógiai intézetében, a szakmai szolgáltatást a saját maga által fenntartott intézményével oldja meg; természetesen elvárva az Intézettől, hogy az alapító okiratban meghatározott alapfeladatai mellett - a szolgáltatási piacon megjelenve - saját bevételeket teremtsen, ezzel is hozzájárulva saját fenntartásához, működtetéséhez.

Tapasztalnom kellett, hogy a szakmai szolgáltatás iránti igény időszakonként, intézménytípusonként, de intézményenként és feladatonként is rendkívül hektikus, sokszor tervezhetetlen. Ennek okai sokrétűek és rendkívül komplexek. A szakmai igények megfogalmazásában és megrendelésében felmerülő problémák többek között a tájékoztatás hiányosságaira és a bizalmatlanságra, a szakmai színvonallal kapcsolatos kétségekre voltak visszavezethetőek.

Ezért már a kezdetekkor igyekeztünk új arculattal, kibővült tartalommal, modern, a speciális igényekre is reagáló szolgáltatásokkal újfajta kommunikációs csatornákon keresztül megkeresni az intézményeket, hogy meggyőzhessük az intézményvezetőket, pedagógusokat arról, hogy az Intézet szolgáltatásait minél szélesebb körben és rendszeresen vegyék igénybe.

A szakmai tartalom megújítása (szaktanácsadói rendszer működtetése, tehetséggondozó, tanulmányi versenyek felülvizsgálata, mérés-értékelés kiterjesztése, akkreditált pedagógus-továbbképzések felfrissítése, újak akkreditációja, átvétele stb.) mellett az összevont feladatot ellátó Intézet törvényes működtetésének megteremtése is azonnal feladat volt. Az Intézet munkaterve, új SZMSZ-e, kollektív szerződése, a munkaköri leírások módosítása, a belső folyamatok szabályozása, a tartalmi megújulás és annak kommunikációja nem várhatott tovább.

Fontos lépés volt a későbbi szerepvállalásunk szempontjából, hogy az Intézet régi adósságát leróva akkreditált felnőttképzési intézménnyé vált a sikeres FAT akkreditációját követően. FAT akkreditált intézményként a felnőttképzés piacán és az uniós pályázatok által biztosított képzési feladatok terén így lehetővé vált megjelenésünk.

Az Intézet működéséhez szükséges források megteremtéséhez a normatív és a fenntartói támogatáson túl minden esztendőben jelentős saját bevételekre is szükség volt (nincs ez másként jelenleg sem). A bevételek megteremtése csak külső forrásokból, általában piaci versenyfeltételek mellett megszerzett feladatok elvégzéséből lehetséges, így szükségessé vált, hogy az intézmény versenyképes szakmai portfólióval és humán erőforrással rendelkezve indulhasson harcba ezen a telített piacon.

A megjelenő hazai és uniós pályázatok jó lehetőséget biztosítottak nem csak a szükséges saját bevételek megteremtésére, hanem a szakmai-szolgáltatási színvonal bővítésére, tapasztalatok, új tudás, kapcsolati tőke megszerzésére is. A pályázati forrásokból megvalósított programok beépülhettek szolgáltatásaink közé, a pályázatok lebonyolításában résztvevő kollégák új ismeretekkel és tapasztalatokkal erősíthették szakmai felkészültségüket.

Fontos és tanulságos tevékenységünké vált, hogy a pedagógiai szakmai szolgáltatások és a pályaválasztási tanácsadás területén meghirdetett közbeszerzések állandó pályázói, résztvevői lettünk. Az így elnyert feladatok és munkák rendkívül sokrétűek és összetettek voltak. Az így és itt gyűjtött tapasztalatok és szakmai együttműködések erősítették jelenlétünket a szakmai szolgáltatás piacán.

Természetesen az Intézet előre megtervezett és az éves munkatervében meghatározott feladatait mindig felülírja az élet. Így volt ez akkor is, amikor egy fővárosi iskolában, egy verekedés közben halálos baleset történt. Feladatul kaptuk, hogy az iskolai agresszió és erőszak kérdéskörében nyújtsunk hathatós segítséget iskoláinknak. Intézkedési terv mentén felépített szakmai program végrehajtására az Intézetben szakmai stáb alakult, amely két éven keresztül folyamatosan felszínen tartva a témát igyekezett a legtöbb támogatást megadni a rászoruló intézmények vezetőinek, pedagógusainak, diákjainak, és a szülőknek.

Különös hangsúlyt fektettünk a szolgáltatások bemutatásra, az információk közlésére. Az Intézet weboldalának (www.fppti.hu) megújítása mellett elkészítettük a Fővárosi Oktatási Portált (www.budapestedu.hu), amely igyekszik összegyűjteni és bemutatni Budapest sokszínű oktatásának híreit, eseményeit. A pályaválasztási tanácsadás külön weboldalt (www.eniskolam.hu) kapott (hiszen ezt általában más célcsoport, diákok, szülők keresik fel), ahol a minden évben megjelenő, nagyszerű „Iskolaválasztás előtt...” című, az iskola és pályaválasztást támogató könyvünk adatbázisa kereshető, szűrhető formában is megtalálható sok egyéb hasznos információ mellett. Itt került kialakításra KOM-PASSZ internetes pályaválasztást támogató programunk is. Elnyert uniós pályázataink keretében további információs felületek, weboldalak létrehozását is vállaltuk, így külön weboldalt kapott a tehetséggondozás (www.tehetseghalo.hu) és a budapesti iskolák könyvtárát összefogó, szakmailag támogató információs felület (www.konyvtarporta.hu). Rövid ideig élt a Budapesti Ifjúsági Portálunk

(www.tiedater.hu), de számunkra kedves feladat volt, mivel itt diákokkal, fiatalokkal együtt dolgozhattunk.

Nem csak az internetes felületek számát és tartalmát bővítettük, de papír alapú kiadványainkkal is igyekeztünk megjelenni. A pályaválasztás, pályaorientáció támogatására megjelentettük a „100 x szép szakma” című kötetünket, amit később bővített tartalommal már „200 x szép szakma” címmel adtuk ki újra és juttattunk el ingyenesen az intézményekbe. A kiadványaink az egyes feladatinkhoz vagy pályázati vállalkásainkhoz kapcsolódóan készültek és jelentek meg, rengeteg munkát adva kollégáimnak és a közreműködő szerzőknek egyaránt.

Feladatul kaptuk többek közt az intézményvezetői pályázatok véleményezését, az évenként lebonyolítandó szakmai ellenőrzések megszervezését, lebonyolítását, vagy a fővárosi szakmacsoportos kerettantervek kidolgozásának koordinálását.

Igyekeztünk a tájékoztatást a nyomtatott és elektronikus csatornákon túl személyes találkozók, műhelyfoglalkozások, kerekasztal beszélgetések, konferenciák szervezésével személyessé, élővé és nyitottá tenni.

A Fővárosi Pedagógiai Napokat egyhetes rendezvénysorozattá bővítettük, igyekeztünk minden intézménytípus és az oktatás egyéb szereplő számára is vonzó eseményekkel szolgálni, célul tűzve ki, hogy minél több intézménnyel, civil szervezettel közösen tegyük mindezt.

Az Intézet alapító okiratában szereplő, az Egyetem téren található használhatatlan állapotú lakást átalakítottuk, belőle Pedagógiai Könyvtárt és Információs Központot fejlesztettünk.

2008-ban az Intézet felvette Mérei Ferenc nevét, így hivatalos megnevezésünk Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézetre változott. A névadó ünnepség lehetőséget biztosított számunkra arra, hogy közel az Intézet 100 éves születésnapjához áttekintsük, újra megismerjük és megismertessük nagy elődeink áldozatos, színvonalas munkáját.

Kiváló együttműködést sikerült kialakítanunk a Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium vezetőivel, tantestületével, vezetőtanáraival. Mindig éreztük segítő szakmai támaszokat, bízhattunk a közösen elvégzett munka sikerében. Szintén kiegyensúlyozott szakmai kapcsolat alakult ki a FOK (Fővárosi Oktatástechnológiai Központ) Kft-vel, akik készséggel álltak rendelkezésünkre, amikor szükségünk volt rájuk.

Szakmai szolgáltatást nyújtani és szakszolgálatot működtetni csak a partnerekkel kölcsönösen kialakított bizalmi viszonyban lehetséges. Ezért külön köszönet illeti a fővárosi oktatási rendszer minden szereplőjét, akik pozitívan, örömmel fogadták közeledésünket, sokszor építő kritikáikkal, de mindig oly fontos dicséretekkel is bíztattak a további munkavégzésre bennünket. Külön köszönet az intézményvezetőknek és helyetteseiknek, akik felismerve a szolgáltatásban rejlő lehetőségeket évről évre egyre nagyobb arányban fordultak hozzánk, működtek együtt velünk.

2011-ben fenntartónk a nehéz anyagi körülményekre tekintettel feladatszűkítést, feladatesökkentést irányozott elő, amely sajnos csoportos létszámleépítéssel járt együtt, így az Intézet létszáma közel felére csökkent. Ez szükségessé tette a feladatok ellátásának újragondolását, az Intézet átszervezését, racionalizálását. Vezetőként a

kollégák felmentése és közben a szervezet újrászervezése nem csak szakmailag jelentett komoly kihívást. Nem volt könnyű azokat a döntéseket meghozni, amelyek kijelölik a következő évek munkájában közreműködő kollégákat és meghatározni azok személyét, akiknek távoznuk kell az Intézet kötelékéből.

Az újonnan átalakuló szervezetnek nem csak a kollégák elvesztésével, a szakmai feladatok szűkülésével kellett szembenézni, de azzal is, hogy a Vas utca 10-es számú épületünk az Egyetem téri telephellyel együtt kikerült az alapító okiratunkból. Az Intézet teljes egészében a Vas u. 8-as számú ingatlanba költözött, itt alakította ki működési feltételeit.

A jogszabályi környezet jelentős változásai, a főváros nehéz gazdasági pozíciója, a szakmai szolgáltatás és a szakszolgálatok jövőbeni működtetésének bizonytalan helyzete rányomja bélyegét napi munkánk hangulatára. Ugyanakkor az Intézet 100 éves történetéből meríthetünk erőt, példát és útmutatást, hiszen az elmúlt évszázad során sokszor és sokféleképpen került az Intézet és jogelődjei nehéz, sokszor kilátástalan helyzetbe, de mindig sikerült a kilábalás, a megújulás rögzös útját meglegelni.

Hisszük, hogy arra a szakmai támogató segítségre, amelyet a diákok, pedagógusok, szülők és az oktatás minden más szereplője számára nyújtani tudunk, igenis szükség van. A XXI. század kihívásai az oktatási rendszer minden résztvevőjét olyan, eddig nem ismert kihívások elé is állítják, amelyekre csak professzionális támogató rendszer igénybevételével lehet megadni a megfelelő válaszokat. Az új köznevelési törvény jogszabályi háttérrel nyújt a pedagógiai intézetek hálózatának újrászervezésére, feltámasztására. Uniós pályázat keretében a kormányzat újradefiniálhatja a szakmai szolgáltatók feladatait, tartalmi megújulás indulhat el, amely reményeink szerint szervezeti átalakulások mentén Intézetünk további működését is garantálni tudja.

Vargáné Fónagy Erzsébet:

A pedagógiai szakmai szolgáltatásról a megélt változások és a kiszámíthatatlan jövő tükrében

*„Egy adott időpontban született dolog
magán viseli a pillanat
valamennyi sajátosságát.”
(C.G. Jung)*

„Nekünk, szentatyám, nagy erőt ad, hogy nem tudjuk pontosan, mit akarunk. A szándék mély bizonytalanságából bámulatos manőverezési szabadság születik” - mondja a Bíboros Anouilh: Becket, vagy az isten becsülete című drámájában.

Ezek a szavak jutottak eszembe, amikor végiggondoltam a pedagógiai szakmai szolgáltatás 1985-től, az első nagy „földmozgástól” számított évtizedeit. A történetet olvasva, döntsék el Önök, kedves Olvasók, hogy igazak-e, időszerűek-e a Bíboros szavai.

„A pedagógiai szakmai szolgáltatás az 1985-ös oktatási törvény életbe lépése óta használatos közoktatás politikai kategória: gyűjtőfogalom azoknak a tevékenységeknek, igénybe vehető lehetőségeknek, szolgálatoknak a megjelölésére, amellyel az erre felhatalmazott intézmények, illetve személyek a közoktatási intézmények, valamint az ott dolgozó pedagógusok szakmai munkáját igények szerint segítik.” (Pedagógiai Lexikon, III. kötet)

A közoktatási intézmények szakmai önállósága, az önkormányzati intézményfenntartók irányítási és felügyeleti ellenőrzési jogának megszűnése, a monolitikus pedagógiai értékrend helyett a pluralisztikus értékrend érvényességének elismerése, a magánkezdeményezések egyenjogúsítása a közoktatási szférában megszüntette a centralizált közoktatás irányítás részét képező szakfelügyeleti hálózatot, amelynek feladata nagyrészt a központi dokumentumok pedagógiai gyakorlatban való érvényesülésének biztosítása volt.

A szakfelügyelet helyébe a szaktanácsadás lépett, amely nem a központi irányítási szándékok közvetítését, hanem az intézmények belső szakmai erőinek, a helyi szükségleteknek megfelelő fejlesztést volt hívatott segíteni.

Egyidejűleg átalakult a pedagógiai továbbképzés funkciója abban a tekintetben, hogy plurális értékrendű választékot kellett felkínálnia. Ezeknek a markáns változásoknak két következménye lett:

1./ a pedagógiai szakmai szolgáltatás és a szolgáltatást végző személyek szakmai önállósága

2./ a szolgáltató hálózat közvetlen irányítási funkcióinak megszűnése.

A fenti – talán azt is mondhatjuk – hirtelen jött, az egész közoktatási irányítási rendszert alapjaiban „megrengető” átalakulás első körben meglehetősen bizonytalansághoz, egyfajta szakmai „káoszhoz” vezetett

Annál is inkább, mivel a változások többnyire finanszírozási bizonytalansággal is együtt jártak. Az „újdonsült” intézményfenntartók – a területi és a települési önkormányzatok – részben a szakmai hozzáértés hiánya, részben a már említett pénzügyi problémák miatt a 90-es évek elején a pedagógiai szakmai szolgáltatásokat addig ellátó megyei, fővárosi/kerületi pedagógiai intézetek jól kialakult, stabilnak számító rendszerét jelentősen átalakították, nem egy esetben egyszerűen bezárták ezeket az intézményeket. S mint Haydn Búcsúszimfóniájában, egyre kevesebben voltak a zenekarban. Nevezett fenntartók a törvény által előírt feladatellátási kötelezettségüknek más, általuk „kifizetődőbbnek” tűnő szervezeti rendszerben igyekeztek eleget tenni: munkaügyi központokkal egy szervezeti egységben, művelődési és sportfeladatokat is ellátó összevont intézményben, illetve a magánszférában létrejött hasonló profilú cégekkel kötött együttműködési megállapodás vagy szerződés alapján.

Az oktatáspolitikai iránt elkötelezettebb önkormányzatok nem ezt az utat választották, hanem a meglévő intézeteket megtartva, a pedagógiai szakmai szolgáltatókat hatékonyabb működésre, saját bevételekkel kiegészített finanszírozásra sarkallva próbáltak eleget tenni a megváltozott körülményeknek. Ebbe a körbe tartozott a napjainkban 100 éves évfordulóját ünneplő Fővárosi Pedagógiai Intézet is. Az Intézetben, csakúgy, mint más szolgáltató esetében a tartalmi jellegű szolgáltatások az iskolák és iskolafenntartók önállóságának kiszélesedésével kaptak nagyobb jelentőséget. A korábbi fővárosi helyzetnek megfelelően a feladatok decentralizálásával a kerületek - a 34/1986 (M.K.36.) sz. rendelet alapján - pedagógiai kabineteket hoztak létre, melyek kerületi pedagógiai műhelyként tevékenykedtek. Ezek szakmai irányítását az Intézet végezte. A sok szervezeti, szervezési gonddal küszködő kabinetek egy részét a kerületek később feloszlatták. Helyettük, ill. a megmaradtak átszervezésével *kerületi pedagógiai szolgáltató központok (PSZK)* jöttek létre. Velük az Intézet együttműködési szerződést kötött, és a feladatokat ennek alapján megosztva végezték és végzik.

A pedagógiai szakmai szolgáltatás szerepe a plurális, demokratikus berendezkedésű társadalmak közoktatás irányításában játszik valóban jelentős szerepet. Ott, ahol tanszabadság, iskolai-intézményi autonómia van, ahol a pedagógusoknak nagy a szakmai mozgásterük, ahol az intézmények feletti kontrollban számottevő szerepük van a helyi közösségeknek.

Ennek a szerepnek a belátása, illetve az ebből a helyzetből eredő feladat-felfogás megközelítése érhető tetten a pedagógiai szakmai szolgáltatásnak az 1993.évi, majd a még kétszer módosított LXXIX. sz. közoktatási törvényi szabályozásában.

Az 1993-ban elfogadott törvény a pedagógiai szakmai szolgáltatást csak a nevelési-oktatási intézmények és a pedagógusok munkáját segítő szolgáltatásnak tekinti. Ezért tartalmi körét is meglehetősen szűken értelmezi: szaktanácsadás, pedagógiai tájékoztatás, a pedagógusok önképzésének segítése.

A törvény 1996.évi változata, amelyet az 1999. évi módosítás szövegszerűen is megerősít, már így fogalmaz: „A közoktatási intézmények és fenntartók, valamint a pedagógusok munkáját, továbbá a tanulói érdekvédelemmel összefüggő tevékenységet pedagógiai szakmai szolgáltatás segíti.” (Kt. 36.§ /1/ bek.) A módosított törvény tehát a szolgáltatások körét kiterjeszti valamennyi közoktatási intézményre és újabb célcsoportokra (fenntartók, tanulók) is. A tágabb és komplexebb értelmezésből ered, hogy a szolgáltatás elemei is bővültek. Ezek a következők, amelyek mára szervesen beépültek a szolgáltatást végző intézmények mindennapi munkájába: pedagógiai értékelés; szaktanácsadás; pedagógiai tájékoztatás; igazgatási, pedagógiai szolgáltatás; pedagógusok továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése; tanulmányi és tehetséggondozó versenyek szervezése; tanuló tájékoztató, tanácsadó szolgálat.

A közoktatás helyi szolgáltatássá válása mellett az ezredforduló legnagyobb horderejű – az irányítási és szerkezeti kérdésektől elválaszthatatlan – változása a tartalmi szabályozás rendszerének az átalakulása volt. E mellett ugyanakkor jelentős változások történtek az iskolai oktatás tényleges tartalmában, az osztályterekben zajló tanulás és tanítás folyamatában.

A változás átalakította az iskolákat és sok szempontból az iskoláról, az oktatásról alkotott korábbi képet is. A reform egésze sokféle ellentmondást hordozott: az iskolaszervezeti és szabályozási összefüggések nem kellő tisztázásától kezdve, a változások szakmai feltételeinek, illetve menedzselésének a hiányosságán, a reform társadalmi és szakmai támogatottságának az ellentmondásain keresztül a tartalmi változásokkal együtt járó technikai nehézségek napi szinten való megjelenéséig.

Ebben a helyzetben kellett a pedagógiai szakmai szolgáltatóknak „fáklyavivőknek” lenni. Az új kihívásokra való felkészülésükkel egyidejűleg hatékony segítséget nyújtani az intézményeknek, vezetőknek, pedagógusoknak. Elfogadtatni velük, hogy önállóan végig gondolják helyzetüket, ennek alapján saját célokat fogalmazzanak meg, majd ezekhez hozzáigazítsák pedagógiai tevékenységüket. Képesek legyenek átgondolni és újragondolni a pedagógusi szerepről alkotott felfogásukat, az intézményeken belüli szervezeti és emberi kapcsolatokat, az iskolák és közvetlen környezetük viszonyát.

Különösen fontos volt a pedagógiai szakmai szolgáltatás szerepe az értékelési és minőségbiztosítási feladatok ellátásában, az információs és tájékoztatási rendszer működtetésében, a pedagógusok továbbképzésében és az intézményi fejlesztésben.

A pedagógia szakmai szolgáltatás helyzetét a szakmai kihívások növekedése mellett nehezítette a fenntartóktól való függőség és bizonytalanság, a piaci viszonyoknak való megfelelés. Ugyanakkor jellemezte őket a rugalmas működésre való törekvés, és a „vevői” igényeknek való minél jobb megfelelés. Annál is inkább, mert a közoktatás liberalizálódásával párhuzamosan egyre nagyobb számban jelentek meg a magánszférában is a szakmailag felkészült, hiteles vagy csak többé-kevésbé elfogadható szintű szolgáltatást nyújtó cégek, szervezetek is

A fentiekből – úgy gondolom – kitűnik, hogy az elmúlt évtizedek egyértelműen bizonyították: a választásokhoz igazodó politikai libikóka a közoktatást is jelentősen érintette. Ezzel együtt, illetve ezen belül a közoktatás átfogó strukturális keretei és az iskolák belső világa közötti térben kialakult, egy bizonytalan intézményi rendszerben működtetett pedagógiai szakmai szolgáltatást pedig minden új kormány előszeretettel kívánta a maga céljaira kihasználni.

Ez a tendencia érvényesült/érvényesül napjainkban is. Olyan átalakulásnak vagyunk a tanúi, fogalmazhatók úgy is, hogy elszenvedői, amelynek mentén „cserepekre hull csörögve, száz darabra zúzik össze” (Kalevala) mindaz, ami a magyarországi közoktatás fogalomkörébe tartozik.

A 2011. évi nemzeti köznevelési törvény egyetlen alapvető rendelkezésével – az iskolák állani irányításba vételével (s természetesen mindazzal, ami ebből következik) – szinte egyetlen mozdulattal törölt le a tábláról mindent, amit arra az elmúlt húsz évben az intézmények, pedagógusok és szakmai szolgáltatók együttes munkával felírtak.

A 2011. december 19-én elfogadott törvényben pedagógia szakmai szolgáltatásról a következők olvashatók:

- „(3) A pedagógiai szakmai szolgáltatás országosan egységes szakmai irányítás mellett
- a/ az állami köznevelési közfeladat-ellátás keretében, továbbá
 - b/ az egyházi vagy más nem állami, nem önkormányzati nevelési-oktatási intézményfenntartók által fenntartott pedagógiai intézetben nyújtható.
- (4) A pedagógia szakmai szolgáltatók az oktatásért felelős miniszter szakmai irányítása mellett láthatók el. Az oktatásért felelős miniszter által kijelölt intézmény szervezi a nemzetiségi óvodai nevelést, iskolai nevelést-oktatást, kollégiumi nevelést segítő pedagógiai szakmai szolgáltatásokat, továbbá azokat, amelyek helyi szinten nem szervezhetők meg hatékonyan vagy az ágazati irányítás feladatait segítik.
- (5) Az állami köznevelési közfeladat-ellátás keretében a pedagógiai szakmai szolgáltatásokat az oktatásért felelős miniszter által kijelölt intézmény nyújtja. Az állami fenntartású nevelési-oktatási intézmény a pedagógiai szakmai szolgáltatásokat a miniszter által kijelölt intézettől veszi igénybe.
- (6) A pedagógiai szakmai szolgáltatás ellátásának részleteit az oktatási miniszter rendeletben szabályozza.”

(Nemzeti köznevelésről szóló tv. 17. fejezet 19.§)

A fenti sorokból egyelőre olyan, ma még nagyon sok elemében ismeretlen és bizonytalan jövőkép olvasható ki, amelyből egyetlen dolog biztos és világos: a pedagógiai szakmai szolgáltatás feladata a központi hatalom elképzelésének, akaratának a pedagógiai gyakorlatban való érvényesítése lesz – lásd az 1985 előtti transzmissziós szerepet!

Ezen túl további részleteket – ahogy erre a törvény is utal – az oktatási miniszter előbb-utóbb elkészülő, a pedagógiai szakmai szolgáltatások szabályozását tartalmazó rendeletből tudhatunk meg.

A magunk részéről nem tehetünk mást, minthogy egy régi latin közmondást ajánlunk, talán még időben, a jogalkotó figyelmébe: „Bármit teszel, tedd megfontoltan, és számolj a végeredménnyel.”

Felhasznált irodalom:

1993. évi LXXIX. sz. törvény a közoktatásról és annak módosításai

2011. évi CXCV. sz. törvény a nemzeti köznevelésről

Halász Gábor: A magyar közoktatás az ezredfordulón (2001) Okker Kiadó, Budapest

Jelentés a magyar közoktatásról 2000. Országos Közoktatási Intézet

Pedagógiai Lexikon, III. kötet Szerk.: Báthory Zoltán - Falus Iván. (1997). Keraban Kiadó, Budapest

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Dr. Kelemen Elemér:</i>	A megyei pedagógiai intézetek „hőskora” <i>Adalékok az 1960-70-es évek hazai oktatáspolitikájához</i>	4
<i>Csillag Ferenc:</i>	A szerkesztő visszaemlékezése, továbbá egy csekély kérése a pályatársaktól	14
<i>Rokfalusy Lászlóné:</i>	Néhány szubjektív gondolat a Fővárosi Pedagógiai Intézetről	17
<i>Wiedemann László:</i>	A Fővárosi Pedagógiai Intézetben eltöltött idő, ahogy a szubjektív emlékezet megőrizte	21
<i>Bíró Ibolya:</i>	100 éves az Intézet	25
<i>Dr. Szilágyi Imréné:</i>	Büszke vagyok, hogy kezembe vehettem a stafétabotot! (1980-2005.)	30
<i>Pázsikné Szilágyi Gabriella:</i>	A „HÁZ” lakója voltam	36
<i>Horányi Annabella:</i>	Emlékezés a Fővárosi Pedagógiai Intézetben eltöltött negyed századról	47
<i>Pongrácz László:</i>	1998-2001 között az FPI igazgatóhelyettese voltam...	52
<i>Dr. Majoros Anna:</i>	A tanári mesterség szubjektív alfája és ómegája vagy egy szubjektív vélemény a Fővárosi Pedagógiai Intézetről <i>(A szakma és a politika összefüggéseinek 35 éve)</i>	55
<i>Sárik Zoltán</i>	Lépésváltás	59
<i>Vargáné Fónagy Erzsébet:</i>	A pedagógiai szakmai szolgáltatásról a megélt változások és a kiszámíthatatlan jövő tükrében	64

Tájékoztató a

A Magyar Pedagógiai Társaságnak az utóbbi években megjelent kiadványairól

(Együttműködő, támogató partnerek: Ajkai Városszépítő Egyesület, Apáczai Kiadó, CSISZM, ELTE Eötvös Kiadó, Eötvös József Könyvkiadó, Fekete Sas Könyvkiadó, Fényes Szellők Magyar Kollégiumi Társaság, Fővárosi Pedagógiai Intézet, Szent István Egyetem ABTK, Fővárosi Pedagógiai Intézet, Iskolafejlesztési Alapítvány, József Attila Alapítvány, KVVM, Nyitott Könyvműhely, NYME Apáczai Kar, OVOKEM Kft, OKKER, OKI, OPKM, TIT, Veszprém megyei Neveléstörténeti Társaság, Új Helikon Bt valamint magánszemélyek, társasági aktivisták Ózdtól Egeren át Győrig)

2012

Csillag Ferenc (szerk.): 100 éves a Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet

Pataki Gyula: Ha élet zengi be az iskolát. (Pedagógus – hivatás – szolgálat). Mozgalompedagógiai füzetek 5. Tóth József: Lobogó láng Mozgalompedagógiai füzetek 4.

2011

Harangi László: Életmű (CD-n)

Trencsényi László: A magyar úttörőmozgalom választásai 1957-1987 Mozgalompedagógiai Füzetek 3

2010

Fehér Éva: Rekviem egy közösségért. Mozgalompedagógiai Füzetek 2.

Bakonyiné Vince Ágnes 85. születésnapjára. Publikációk. A Kisgyermek Könyvek Kovátsné N. Mária (szerk.): V. Kárpát-medencei találkozó Apáczai emlékére

2009

Révész György (szerk.): Magyar gyermek- és serdülőkorai szervezetek a rendszerváltás sodrában. Mozgalompedagógiai Füzetek 1.

Tomor Lajosné (szerk.): Egy életmű a mese szolgálatában: Petrolay Margit. A Kisgyermek Könyvek 5.

Kállai Ernő-Kovács László (szerk.): Megismerés és elfogadás. Pedagógiai kihívások és roma közösségek a 21. század iskolájában

2008.

Kisné Polyák Erzsébet: Nélkülözhetetlen művészeti nevelés. A Kisgyermek Könyvek 4.

Villányi Györgyné (szerk.): A környezettudatos állampolgári magatartás megalapozása az óvodában. A Kisgyermek Könyvek 3.

Villányi Györgyné (szerk.): A környezeti nevelés közügy. A Kisgyermek Könyvek 2.

Szabadi Ilona az óvodapedagógia nagyasszonya. Születésnap köszöntés. A Kisgyermek Könyvek 1

Maróti Andor-Magyar Edit (szerk.): Elbeszélések a magyar felnőttoktatás legutóbbi fél évszázadáról

Mészáros Ilona (szerk.): Szeretetgondolatok Nagy Andornak (Ózd-Eger) 2008.

Mészáros Ilona (szerk.): A játék szerepe a nevelésben. Család – Játék – Iskola – Konferencia kötet.

2007

Szabados Lajos (szerk.): Pedagógia és/vagy andragógia

Pataki Gyula: Fiúkfalva Emlékalbum.

Trencsényi László (szerk.): 40 éves a Magyar Pedagógiai Társaság 2007

Trencsényi László (szerk.): A Magyar Cserkészfiúk Szövetsége és az úttörőmozgalom „egyesülése” 1948-ban

2006

Janusz Korczak: A gyermek joga a tiszteletre

Tölgyesi József (szerk.): Emlékfüzet a balatonfüredi Neveléstudományi Konferencia 50. évfordulójára

2005

Dobronay Vilma-Pataki Gyula: A katedra két oldala (Pedagógiai történetek)

Harangi László-Kelner Gitta (szerk.): Felnőttoktatási és –képzési folyamataink az Európai Unióban

2004

Lányi Katalin (szerk.): Az 1916-ban készült Mese az óvodában c. kötet

2003

Harangi László (szerk.): Az e-learning szerepe a felnőttképzésben

Benedek András – Csoma Gyula – Harangi László (szerk.): Felnőttoktatási és -képzési lexikon A-Z

Lányi Katalin (szerk.): Történelmi szemléltetőanyag az első világháború korából. Gyulai Ágost művének felhasználásával

2000

Deák Gábor: A magyar gyermektanulmányi mozgalom története I.

1999

Tatai Zoltán: Tanítóim

Lányi Katalin (szerk.): Emlékkönyv Gyulai Ágost jubileumára

Kovátsné N. Mária: Tanterv – Iskolaszervezet – Műveltségfelfogás. Társasági Füzetek 2.

1998

Tatai Zoltán (szerk.): Emlékezés Szokolszky Istvánra

Kovátsné N. Mária: Magyarok a nagyvilágban – 350 éves a Magyar Encyclopaedia, Társasági Füzetek 3.

Kovátsné N. Mária: Értékközvetítés és minőségképzés, Társasági füzetek 1.

(A lista nem tartalmazza a Nevelésügyi Kongresszusok kiadványait, mely a konferenciák szervező bizottságának kiadói jegyzése mellett jelent meg, továbbá a társ-lapgazdaságban megjelent periodikákat (Új Pedagógiai Szemle, A Kisgyermek, No-Vum stb.)

